

H. J. D. 2.6.

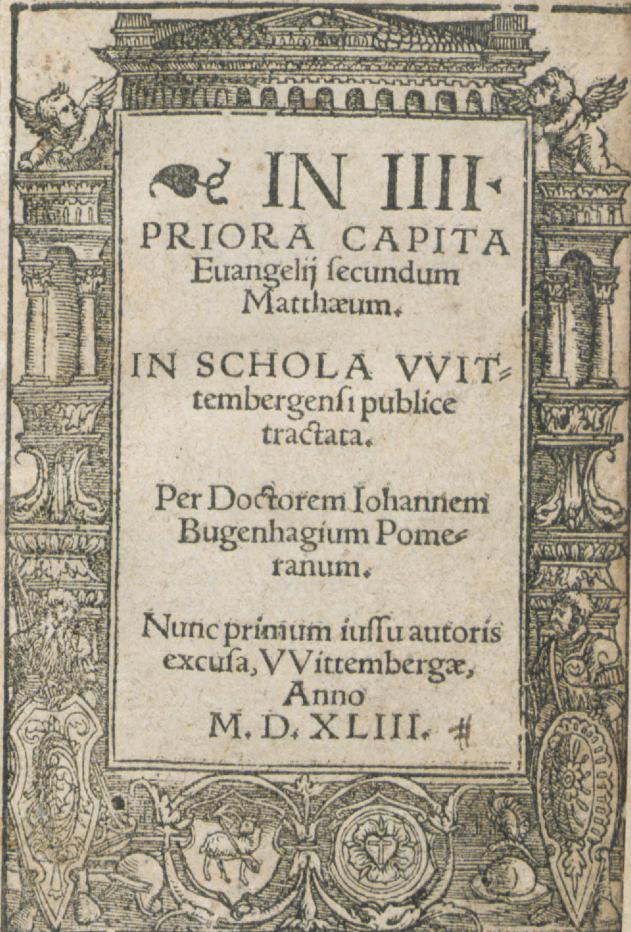
R
2080

Theol.

R III II. 553.

H. J. D. 2.6.

II 553.

IN III.
PRIORA CAPITA
Euangelij secundum
Matthæum.

IN SCHOLA VVIT-
tembergensi publice
tractata.

Per Doctorem Iohannem
Bugenhagium Pome-
ranum.

Nunc primum iussu autoris
excusa, VVittembergæ,
Anno
M. D. XLIII. #

IN MATTHAEVM.

Vando dicendum est nobis de Euang^o gelio, in quo iustitia Dei reuelatur, necesse est vt prius dicamus de Lege & peccato.

Peccatum originale, de quo scriptura loquitur, Scholastici doctores licet fateantur, tamen extenuant multis modis, sed alij aliter. Cinglius autem cum Pelagianis non solum impie, sed etiam turpissime negat. Sic cadunt qui doctrinam iactant & non sunt, vt Christus ait, docti ad regnum caeloru.

Principio itaq; dicimus, Qui peccatum, quod originale non ab re uocamus, non uidet in scriptura, nihil uidet. Omitto nunc scripturas, quas in promptu habetis omnes in Locis communibus, & in alijs nostrorum & ueterum libris. Quid clarius eo, quod Moses de principio creationis omnium rerum dicit: Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant ualde bona: Si reliqua
A ij omnia

4. III A
3571
i 3298712

PRAEFATIO.

omnia erant ualde bona, certe multo magis homo erat ualde bonus, propter quem omnia alia facta sunt, qui ad imaginem Dei factus, omnium dominus constitutus est: Dominamini inquit piscibus, &c. Et Lucas in genealogia Christi, Adæ originem refert in Deum, faciens haud dubie ipsum Deū Adæ patrem, quādo dicit: Adam fuit Dei. Necessè est igitur Adam fuisse ut corpore pulcherrimū & sanissimū, ita & spiritu sapientissimū & sanctissimū, sine omni peccato immortalem. An hoc potest aliquis negare, qui nouit facras literas? Nunc autem, nisi plane sis excæcatus, uides ne bonum quidem esse hominem, tantum abest ut sit ualde bonus, qualem uidit eum Deus ubi creauerat. Nam postea non alijs quidem oculis, sed aliud uidit in homine Deus. Hic metuentes Adam & Eua suam uideri turpitudinem, uoluerunt abscondi à facie Dei deambulantis in Paradiso, sed frustra. Et de diluuiò ita scribitur, Videns Deus, quod multa malicia

PRAEFATIO.

malicia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malū omni tempore, poenituit eum quod hominem fecisset in terra, &c. Igitur Adam sanctissimus, qui diuinā habuit originem, factus est per peccatum, origo pessima toti hominū posteritati. Hic uides peccatum originale, Non enim ex carne peccatrice possunt alij nasci, quā peccatores, natura cæci, ignorantes Dei, quærentes sua, legi Dei non subiecti, breuiter sine spiritu Dei, mancipia Satanæ.

Deinde & pœna siue iudicium Dei, quod ferimus, ostendit originale peccatum, & pessimi fructus carnis nostræ declarant arborem malam, & corruptam nostram naturam ueneno serpentis antiqui. Siquidem nulla pœna, nullum periculum, nullus morbus, nulla mors esset hominibus, neq; ulla mala siue peccata essent super terram, nisi illud peccatum originale esset. Nunc quantis morbis, periculis, & alijs malis subiaccemus? & dira mors omnia

A iij rapit,

PRÆFATIO.

rapit. Et fructus peccati originalis sunt
cæcitas, infidelitas, ignorantia Dei, ne-
gligentia, contemptus & odium uerbi
Dei, &c. Inobedientia, odia, homici-
dia, malæ suspiciones, æmulationes,
melancholiæ pessimæ, prauus affectus,
&c. Intellectus excæcatus est, ratio
peruersa, uoluntas à Deo auersa, Fingi-
mus cultus Dei sine Dei uerbo, Pravis
operibus seducimur à uerbo, & à sim-
plicitate fidei, quæ est in Christum,
quemadmodum Eua. Secure uiuimus
& nostram infidelitatem credimus esse
sapientiam & iusticiam, Filium Dei
crucifigimus, & persecutionem filio-
rum Dei iudicamus esse obsequium
Dei. Peccatum non solum facit nos
furiosos uoluntate, sed etiam stultissi-
mos, ut ratione nesciamus quid facia-
mus. Qui hæc uidet in hominibus,
quomodo negare poterit originale
peccatum? Isti iactatores ne homines
quidem se esse meminerunt. Hic licet
mihi definire peccatum originale esse
ignorantiam & contemptum Dei,
prauosq;

PRÆFATIO.

prauosq; affectus, aduersus legem Dei
in omnibus hominibus carnali propa-
gatione ex Adam procreatis.

Interim Lex obiter subintrat, da-
ta à Deo per manum Mosi. Hanc Hy-
pocrisis rata remedium esse mortis,
amplius est excæcata, ausaq; est dicere,
Non sum sicut ceteri, &c. Visa uero
Lex non per uelamen, sed aperte, facit
nos cognoscere nostrum peccatum,
infidelitatem, impuritatem, & damna-
tionem, & adigit ad desperationem, si-
quidem bona & sancta Lex mihi non
bono, est sententia & iudiciu Dei, atq;
adeo ipsa mors, &c. Et sit nunc cogni-
to peccato in conscientia mea supra
modum peccans peccatum & horrens-
da desperatio, tantu abest, ut diligam
Deum, quemadmodum lex iubet, &c.

Audiuistis morbum, sed quid
morbum dico? audiuistis hactenus
mortem nostram. Aegroto medicina
quæritur, de mortuo desperatur. Au-
diamus & nunc Euangelium, i. medici-
nam & uitam, quæ enim sunt impossi-
bilia

PRAEFATIO.

bilia apud homines, sunt possibilis apud Deum. Euangelium est praedicationis remissionis peccatorum per Christum. Huic credentes efficiuntur reputatione Dei iusti, & simus filij & haereses Dei. Non enim est aliud nomen sub caelo datum, &c. Nemo venit ad Patrem, nisi per Me. Nemo ascendit, &c. Non est ex lege iusticia, sed per Christum, si credis. Ridiculum est quod qui negant peccatum originale esse peccatum quod damnat, volunt interim nobiscum docere, quod sola fide per solum Christum iustificamur. Verba interim audio, rem non intelligunt, idque vel ex uno Pauli loco, Ro. v. videre possent. Cum de iusticia quae est per Christum, disputatur, & de viribus & operibus nostris. Primum consulamus verbum Dei, & credamus filium Dei pro nobis iustificandis traditum. Deinde adhibeamus etiam in consilium nostram experientiam, & cogitemus non quemadmodum nunc forte sumus affecti, non territi iudicio Dei, Sed quemadmodum consulti

PRAEFATIO.

sultum credimus nobis in terroribus & ueris conscientiae paucibus, & quando nobis moriendum est, ita demum recte iudicabimus de fide & operibus, & recte alios docebimus. Verum hic me contineo a pluribus verbis, quando in toto Matthaeo nihil aliud docuimus, quam quod ipse scribit, nempe salutem & vitam aeternam per Iesum Christum dominum nostrum.

Non commendo Matthaeum, satis commendatus est. Ipse se commendat, non solum libro, sed etiam hoc titulo, ut infra dicemus.

ARGUMENTVM.

Matthaeus primum scribit Christum filium Dei, in Lege & Prophetis promissum, in carne nostram & Iudeis & gentibus venisse, nempe eum, qui saluum facit populum suum a peccatis ipsorum, ex virgine & carne Davidis secundum promissiones Dei natum, Mox a tertio capite,

A v

quod

ENARRATIO IN I.

quod ei cum alijs Euangelistis cōmune est, à prædicatione Iohannis incipiens, exhibet nobis Christum, & doctrina Euangelij, & admirandis operibus sese filium Dei, in carne nostra declarantem. Tandem uero hunc Deum & hominem producit nobis in cruce summum Sacerdotem, & unicum salutis nostræ sacrificium, & ex mortuis resurgentem Regem æternum, atq; in dextera patris Sacerdotem & mediatorum perpetuum. Hoc autem nempe sic describere Christum, esse verum Euangelium, afflictæ conscientia non negabunt.

LIBER Generationis, &c

MATTHAEVS titulo siue inscriptione Libri exorditur suum Euangelium, quemadmodum & Esaias & Ieremias, & pleriq; alij Prophetæ suos

CAPVT MATTH.

suos libros, & Salomon sua prouerbia, & Iohannes suam illam Apocalypsin.

Atq; hic titulus non ad priorem huius libri partem solum spectat, ut quidam putant, sed ad totum librum, quemadmodum manifeste Matthæus dicit, Liber generationis &c. Nam hoc titulo commendat nobis, vel maxime suum totum librum, & quasi argumentum proponit, quod ante diximus. Si quidem hoc vult dicere, Adsit totus mundus, videat, legat, gaudeat, bona noua scribo, latum nuncium, quod est Euangelium, adfero. Hic liber meus, est liber generationis Iesu Christi. Qui in Lege & Prophetis promissus est, & iam dudum expectatus saluator, & qui omnia instaurabit, Hunc in hoc meo libro scribo generatum, incarnatum, in mundum uenisse, & in carne nostra verbis & operibus, & ipsa à mortuis resurrectione sese filium Dei declarasse, in salutem omnium, qui ipsum per fidem suscipiunt.

Hic merito & mandato Dei uocatur

ENARRATIO IN I.

tur Iesus, id est, saluator, Nam saluum faciet populum suum, id est, credentes à peccatis ipsorum. Hic est Christus siue ille Messias, id est, vnctus, quem Daniel uocat Sanctum Sanctorum, cap. ix. In quo cessat omnis illa vnctio legis & regia & sacerdotalis, atq; adeo tota lex, vt Iohannes Baptista ait, Lex per Moſen data est, Gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est. Nam in lege ex mandato & institutione Dei sacerdotes & reges vngebantur, vnde & reges saepe legis Christos appellari. Hic autē à Deo patre vnctus est, vt in Psalmis scribitur: Dilixisti iustitiam, & odisti iniquitatem, Propreterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo laticiae, prā consortibus tuis. Vnctus autem est spiritu sancto in regem aeternum, de quo regno dicit Deus: Sede à dextris meis, Donec &c. Praeterea in sacerdotem aeternum, de quo sacerdotio nō solum dicit vel promittit Deus, sed etiam iurat: Tu es sacerdos in aeternum, secundū ordinem Melchizedec.

Rex

CAPVT MATTH.

Rex constituit nos in regnū suum aeternum & defendit fideles contra legem, peccatum, diabolum, inferos. Sacerdos uero in dextera patris, unico suo sacrificio pro peccatis oblato interpellat pro nobis, vt Ro. viij. & i. Ioh. ij. dicitur, & perpetuo nos peccatores patri reconciliat, ne malis conscientijs adigamur ad desperationem salutis. Nec sacerdotis officium est solum sacrificare, sed etiam docere uerba & cognitionem Dei. Hoc & Christus facit docendo Euangelium foris ministerio praedicatorum, intus consolatione paraclati, quem ipse emeruit nobis.

Quis non uidet nobis, modo credamus, certissimam spem propositam in hoc aeterno Christi regno & aeterno sacerdotio: Nam sicut in hoc filio Dei generato siue incarnato sumus & ipsi filij Dei, sic & in hoc rege & sacerdote, Reges & Sacerdotes, & ut Petrus ait, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus qui in lucrum accessit, vt praedicemus uirtutes eius, qui

de te

ENARRATIO IN I.

de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum, vt qui nunc in Christo sumus superiores mundo, peccato, Sætana & morte.

Vides itaq; quam magnificis promissionibus in hoc titulo Matthæus nobis suum librum commendet, cum dicit, Liber generationis Iesu Christi.

Necessario uero addit, Filij Dauid, qui Dauid filius est Abraæ. Filios scriptura solet uocare nepotes & posteros, vt manifeste hic uides, Atq; per hoc respicit Matthæus in promissiones Abraæ & Dauidi de Christo factas. Nisi enim hic Iesus esset filius Dauidis secundum carnem, non posset esse Christus, qui à Deo promissus est, Ro. i. &c. Hoc uero, nempe eum esse filium Dauidis, statim initio sui libri, vt sequitur, ordine genealogiæ declarat.

Colligamus nunc ex verbis Matthæi, in hoc titulo positis, certissima argumenta, quod necesse est hunc Iesum esse uerum Deum & uerum hominem,

CAPVT MATTH.

minem, oportuisse ex uirgine nasci, mori & resurgere, vt adhuc apertius uideas quam hic titulus ad totum librum Matthæi pertineat. Hæc interim nos ædificant, dum occupantur alij uanis quæstionibus.

Nam si generatus est filius Abraæ & Dauidis, necesse est uerum esse hominem. Si Iesus est, id est, saluator, & talis saluator, qui saluet populū suū à peccatis suis, ut infra angelus exponit, necesse est, esse ipsum uerum Deum, quia solus Deus remittit peccata. Est igitur hic Iesus uerus homo, & uerus Deus. Porrò si hæc uera sunt, necesse est eum fieri hominem non carnali modo. Carnali autem modo fiunt, qui concipiuntur & nascuntur in peccato. Quomodo hic peccatū tolleret, si peccato ipse esset obnoxius? Aut quomodo qui Deus est & summa iustitia, peccator esse posset? Præstitit ergo Deus huius generationem de spiritu sancto ex uirgine, vt sicut Adam à Deo præter naturam factus est sine peccato, ita & hic

ENARRATIO IN I.

& hic homo Christus à Deo fieret præter naturam sine peccato. Sed primus homo de terra terrenus factus est. Secundus homo de cœlo cœlestis. Item si verus homo est ex Adam, ex Abraham, ex Dauid, necesse est eum quandoq; mori. Si moritur, quomodo uincit peccatum & mortem nostram, qui ipse uidetur succumbere? Necesse est ergo eum resurgere, ut sit victor peccati & mortis, id est, uere Iesus. Idem habes in eodem q; hic Iesus est Christus, id est, ille unctus siue Messias in lege & Prophetis promissus, ex Abraham benedictor, id est, æternus sacerdos, per quē benedicendæ essent cunctæ cognationes terræ. Et ex Dauid rex æternus, qui habeat in potestate sua omnia, etiam inimicos scabellum pedū cum nouissimo inimico morte. Non esset autē talis, si ipse maledictionis succumbens in morte maneret. Necesse erat ergo eum ut mori propter nos, ita & resurgere. Vt nunc non dissam, quod hæc omnia quæ dixi, prædicta

CAPVT MATTH.

dicta erant de Messia. Si igitur hic est Christus, necesse est omnia hæc in eo esse uera.

DE GENEALOGIA

Christi.

IN genealogia Christi, quam varie scribunt Matthæus & Lucas ex Dauid, ille per Salomonem, hic per Nathan Salomonis fratrem, hoc præcipuum est, & hoc solum respiciendū, quod Christus ex Dauide natus est secundum carnem, Nam hoc solum uolunt indicare Euangelistæ, & hoc uidebat Matthæus sibi probandū aut confirmandū esse, postquam dixerat, Iesum Christum filium Dauidis, qui Dauid filius est Abraæ, ut certo sciamus, hunc esse saluatorem nostrum, qui à Deo nobis per Prophetas promissus est. Siquidem verus Christus esse nō potest, qui nō sit filius Dauidis.

Nam post illam salutis nostræ promissionem de semine mulieris, Gene. iij. qua in nullam certam progeniem potuit respici, & post illam de

B

semine

ENARRATIO IN I.

semine Abrae, Gene, xxij, qua certior progenies exprimebatur, vnde neglecto reliquo mundo expectaretur Christus, & post illam, qua neglecto Ismaele, & alijs Abrae filijs, non ex libera matre natis dictum est in Isaac, uocabitur tibi semen, Gen, xxi. Et post illam qua adhuc certius tribus Iuda significabatur nobis Christum data, Gen, xlix, tandem quia latius etiam interim videbatur patere successio tribus Iudae, Deus ipsam domum & familiam Dauidis declarabat esse vnde esset expectanda salus totius mundi, i. Regu vij, &c.

Hanc promissionem Dauidi factam saepe reperunt Prophetae, quem admodum Paulus Roma, i, dicit, Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, quemadmodum promiserat in scripturis sanctis per Prophetas. Primum Dauid ipse in Psalmis multa canit de Christo, quae nota sunt, cum sciret ex lumbis suis oriturum eum, vt Petrus ait, Acto, ij, Deinde Esaias cap, vij, ait,

CAPVT MATTH.

vij, ait, Audite ergo domus Dauid, Ecce virgo, &c. & cap, ix, Super solium Dauid, &c. & lv, Et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias Dauid fideles, &c. q. d. Non opus erit dicere ad Deum, Memento Abrae, Isaac & Iacob, quibus promisisti dare terram lacte & melle manantem, sed dicetis, Memento domine Dauid, &c. Iurauit dominus Dauid veritatem & non frustrabitur eum, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Hoc est, Admonebitis Deum, & gaudebitis de promissione Dauidi facta, Sic & Iere, capite xxiiij, & xxxiiij, Suscitabo Dauid germen iustum, &c. Ezechiel quoque cap, xxxiiij, sic ait, Suscitabo super pecora mea pastorem unum, qui pascat ea, seruum meum Dauid, Ego autem Dominus ero eis in Deum, & seruus meus Dauid, Princeps in medio eorum, Non enim de Dauidis persona loquitur, Ille enim erat iam dudum hac vita defunctus, sed de filio Dauidis, Domino nostro Iesu Christo, per quem

ENARRATIO IN I.

quem ipse Deus Pater est noster. Sic Christus non solum filius Dauidis, sed etiam Dauid nonnunquam in Prophetis appellatur, quemadmodum & Osee ij. vbi dicitur, Et post hæc reuertentur filij Israel, & quærent Dominum Deum suum, & Dauid Regem suum, & pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius in nouissimo dierum.

Verum in ista de Christo promissione Dauidi facta, constitit Deus, nec vnquam postea per suos Prophetas expressit, ex quo filio Dauidis ueniret Christus, cum plures haberet filios ex pluribus vxoribus, Ideo tunc propter Messiam ex Dauide promissum diligentissime Iudei conscriptas omnium filiorum Dauid generationes asseruebant in templi archiuis, Habebant etiam apud se eas alij, maxime qui sese agnoscebant esse ex posteritate Dauidis, vt scribit Eusebius ex Aphricano uetusto scriptore in Eccle. hist. li. i. cap. vi. vt certo scirent unde expectarent Messiam.

Ex his

CAPVT MATTH.

Ex his potuerunt Matthæus & Lucas illo tempore genealogiam Christi conscribere, sed hic per Nathan ille per Salomonem descendit ad Ioseph virum Mariæ. Hic secundum naturam, ille secundum legem, uterque tamen ex carne Dauidis, & non aliunde contexens genealogiam. Nam ridiculum est, quod Lyranus debili argumento ex Proverb. iij. motus Nathan in Luca facit illum Prophetam Dauidis, qui sit a Dauid adoptatus in filium, per quem ueniret ex Dauid Christus, id quod est contra omnem scripturam. Nam adoptio non est carnis, sed voluntatis. Scriptura autem dicit, Qui factus est ei ex semine Dauid, secundum carnem, Ro. i. & c. Et i. Para. ij. Nathan scribitur filius Dauid, frater Salomonis. Cur relictis ueris, fabulas excogitamus, & in errores & blasphemias incidimus?

Miraris qui utrumque verum sit quod Ioseph est ex Salomone secundum Matthæum per legem, & ex Nathan secundum Lucam, per naturam, & tamē

B iij ex

ENARRATIO IN I.

ex carne Dauidis, siue per hunc, siue per illum. Respondeo. Apud nos mirum est, sed apud Iudæos fuerunt hæc & similia bene cognita & vulgata, idq; hoc pacto, Deus dederat eis hanc legē, vt scribitur Deute. xxv. Quando habitauerint fratres; simul, & unus eorū moritur absq; liberis, non nubet vxor defuncti foris viro extraneo, sed frater eius ingrediatur ad eam, ducatq; eam in vxorem, & affinitatem contrahat cum ea. Et primogenitus quem illa pepererit, succedet in nomen fratris eius defuncti, vt non deleatur nomen eius ex Israel, &c.

De hac lege Aphricanus, cuius mentionem ante fecimus, vt est in Eusebio, cum scribit de genealogiis, quæ à Matthæo & Luca diuerse referuntur, sic dicit, Apud gentem Israel generationum nomina, nunc secundum naturæ, nunc etiam secundum legis ordinem numerantur. Naturæ quidem successiones habentur, quæ ex feminis vel sanguinis veritate descendunt, legis autem,

CAPVT MATTH.

autem, cum quis filius alio generante substituitur sub nomie fratris defuncti sine liberis. Cum enim resurrectionis spes inter eos necdum fuisset accepta, per hæc resurrectionis quandam inuitabantur imaginē, uti ne nomen generis, vitio sterilitatis aboleretur. Cū ergo huiusmodi apud eos generationum ordines seruantur, vt quidam ex substitutione ab alijs generati alijs filij, legis beneficio, deputarentur, à singulis Euangelistarum vtriusq; modi commemorata successio est, id est, vt alter eorum eum qui genuisset, alter verò eum, qui quasi genuisse videtur, exponeret. Et ita fit, vt neutrum Euangelium mentiatur, dum aliud naturæ ordinem, aliud vero legis exequitur regulam. Coniunctum namq; sibi inuicem est genus, & illud quod per Salomonem, & illud quod per Nathan deducitur per legales substitutiones, quæ fiebant ijs qui sine liberis decedebant, & per secundas nihilominus nuptias, quibus vnus atq; idem alijs parentibus

ENARRATIO IN I.

parentibus progenitus aliorum esse filius videbatur. Et ita fit, ut utraq; ratio generationum vsq; ad Ioseph uerissimis lineis deducatur, diuerso quidem, sed satis explorato ordine designata

Hæc ille Aphricanus legem Deuteronomij exponens, rectissime dicit, nisi quis uelit calumniari quod de filio legis dicit, Filius videbatur. Nam non videbatur, sed uere erat defuncti filius, utcumq; nō natura, tantum uerbo Dei instituentis. Verbum enim Dei natura potentius est.

Verum postq; hæc dixit Aphricanus, adiecit horum applicationem ad genealogias à Matthæo & Luca descriptas, & in ea applicatione quædam sunt manifesta errata, quæ relinquo Lectori iudicanda.

Hæc lex Deuteronomij, ut quedā alia, anteq; scriberetur, seruata est à Patriarchis, ut notum est ex Genesi de filijs Iudæ, & postea latissime extensa est, non solum ad genuinos fratres, sed etiam

CAPVT MATTH.

etiam ad alios consanguineos & affines, ut uides in Historia Ruth.

Sæpe igitur non solum semel, & iterum potuit, per tot annorum curricula, accidere successio legalis, in istis duabus familijs Nathan & Salomonis, vsq; ad Ioseph, cum & constet naturalem posteritatem Salomonis in Ochozia defecisse, quæ restituta est legali successione ex Nathan. Quando uerō & quoties ista interim acciderint, non possumus nunc certo dicere, nisi quantum ex Philone licet. Tunc autē quando Euangelistæ scribebant, certo potuerunt ista indicari.

Præter hæc lege, quæ diligentissime annotauit Erasmus in Lucae tertii caput. Nobis quod à principio admodum, satis est scire q; Christus saluator aduenerit ex Dauid, secundū Dei promissionem & oracula Prophetarum.

De Iesu saluatore nostro, quando agebat in terris certissimum & notissimum erat, uel aduersarijs, q; natus esset ex progenie Dauidis. Nam &

B v

vulgus

ENARRATIO IN I.

vulgus acclamabat ei, *Osanna filio Dauid, & cæci, Iesu filii Dauid, miserere nostri, Imò & gentilis foemina, Iesu (inquit) filii Dauid, miserere mei, filia mea male vexatur à demonio.* Et Scribæ & Pharisei doctissimi Christi aduersarij, cum calumniarētur omnia & vndiq; conquirent testimonia vnde probarent eum non posse esse Christum, non audebant asserere eum non esse ex Dauide, Nam eum esse ex Dauide, erat notissimū, & metuebant ne impudenter mendaces arguerentur ab omnibus.

Tantum calumniabantur hæc & similia. Hic homo non est à Deo, qui sabbatum non custodit. Item quod grauissimum erat, in quo tamen fallentur. Hic non venit ex Bethleem, vt prædixit Micheas, ergo non potest esse Christus. Hic venit ex Nazareth, vnde non est nobis prædictum quod venturus sit Christus, Ergo hic non potest esse Christus. Siquidem ignorabant aut scire volebant, eum esse
 patum

CAPVT MATTH.

natum in Bethleem, propter quod occiderat Herodes pueros ibidem ante triginta annos. Historia hæc quomodo potuit eis esse ignota? vt alia taceam. In Nazareth vero tantum esse educatum. Quod autem Ioh. vij. dicunt quidam, Nonne scriptura dicit, quod ex semine Dauid, & de Bethleem castello, vbi erat Dauid, venit Christus? de solo castello Bethleem quæstio est, non de eo, num sit Iesus ex genere Dauidis, quasi dicant, Esto ex Dauid sit, tamen nō venit ex Bethleem, sed ex Nazareth. Nam sic scribit Iohannes. Alij dicebant, Hic est vere Propheta. Alij, Hic est Christus. Quidam autem dicebant, Nunquid à Galilea venit Christus? Nonne scriptura dicit, quod ex semine Dauid, & de Bethleem castello, vbi erat Dauid, venit Christus. Dissensio itaq; facta est in turba propter eum. Hoc argumentum contra Christum mordicus arripiunt Pontifices & Pharisei,

ENARRATIO IN I.

Pharisei, vt ualde plausibile, & paulo post indignati obijciunt Nicodemo. Nunquid inquit, Et tu Galileus es? Scrutare scripturas, & uide qd a Galilea Propheta non surget. Contra Nicodemum doctissimū & Magistrum in Israel, aliud isti calumniatores obijcere non audebant.

Habes igitur Christum filiū esse Dauidis, quod Matthæus & Lucas suis genealogijs indicare uoluerunt. Inutiles quæstiones relinquamus ijs, qui principale hic negotium non curant. Matthæus ab Abraham ad Dauid, & a Dauid ad Christum per patres descendit, quia hoc negotium susceperat cum dixit, Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, nimirum respiciens in promissiones Abraham, & Dauidi factas, de salute mundi, quæ in Christo sunt Amen. Lucas uero altius repetens a Christo regreditur siue ascendit per Patres usq; in ipsum Deum, quem facit Adæ patrem, vt ostēdat, quod antea diximus, Adam optima origine uenisse, factum
vero.

CAPVT MATTH.

vero per inobedientiam, & per peccatum pessimam originem toti hominū posteritati, & simul declaret non nisi per Christum redire nos ad Deum, unde per peccatum proiecti sumus in nostri damnationem.

Sed cur Matthæus & Lucas in Ioseph deducunt ex Abraham & Dauid generationis seriem, cum tamen Ioseph non pertineat ad Christi generationem, quemadmodum & hi Euanlistæ clare scribunt Christum ex uirgine natum. Respondet Eusebius in loco citato. Hoc modo in Ioseph, patrū generatione deducta, dubitari iam nō potest de Maria, quin eiusdem generis atq; eiusdem tribus extiterit. Siquidē secundum legem Moysi non licebat in diuersas tribus nuptias permisceri. Sed vni ex eodem populo atq; ex eadē familia innupta præcipitur copulari, vt ne permixtione coniugij, etiam fors hæreditatis deducatur in dubium, & de alia tribu contra fas ad aliam transferatur, Ita etiam respondet Hieronimus,

ENARRATIO IN I.

mus, respondet & Ambrosius, & in hac sententia sunt ferè omnes quotq̄t viderim. Hieronymus & hoc addit, Non esse consuetudinis scripturarum vt mulierum in generationibus ordo texatur. Item, quia simul censentur in Bethleem, vt de vna videlicet stirpe generati. Ambro. super Lucā sic ait, In Ioseph origine etiā est origo Marię. Nam cū vir iustus fuerit Ioseph, vtq̄ ex tribu sua & ex patria sua accepit vxorem. Nec potuit iustus facere contra id quod lege præscriptum est. Lege Nu. xxxvi.

Vt cunq̄ hæc simplicissimè dicta aliquis calumniatur, tamen videntur idem Euangelistæ dicere. Nam angelus infra dicit, Ioseph fili Dauid. Et in Luca dicitur, Cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid. Quod cur dicerent, & scriberent tanto studio, si nihil hoc ad lineā Christi pertinere iudicarent? Nam vterq̄ separarat Ioseph à Christi secundū carnem natiuitate, Siquidem virginem matrē describunt, & Lucas

cap. iij.

CAPVT MATTH.

cap. iij. dicit, vt Iesus putabatur filius Ioseph. Secundū legem quidē Ioseph pater Iesu dici potuit, quia secundum legem coniunx erat matris Iesu, quem admodum secundū legem vera vxor est, licet virgo sit quæ desponsata est, vt uides in Lege. Deut. xxij. de uiolata alterius sponsa, secundum quem modum Lucas cap. ij. dicere potuit. Cum inducerent puerum Iesum parentes eius in templum. Et ipsa mater ad Iesum. Pater tuus & ego, dolentes quærebamus te. Secundum naturam autem Ioseph pater Iesu esse non potest, quia mater ex spiritu sancto concipit, & virgo parit. Quemadmodum Christus matri & Ioseph, non de Ioseph, sed alio & vero patre respondet. Quid est inquit q̄ me quærebatis. Ne sciebatis q̄ in his quæ patris mei sunt oportet me esse.

Præterea duobus Euangelistis nō satis est q̄ ostendunt genus Ioseph, qui putabatur pater, sed etiā manifeste indicant genus Marię ex Dauid. Nam

Matthæus

ENARRATIO IN I.

Matthæus citat ex Esaia, Ecce virgo concipiet, &c. Hoc vero signū, vt est in Esaia, Datur domui Dauid. Ergo hæc virgo est ex domo Dauid. Et in Luca Gabriel dicit ad Mariam de filio Christo, Dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius. Quomodo Christus est filius Dauid, si non eius mater ex Dauid est, quæ virgo Christum peperit sine viro?

Hæc diligentius diximus. Iam videamus ipsa Matthæi uerba, & seriè generationis quam describit.

De genealogia Christi in Matthæo & Luca, lege alteram partem SchemHamphoras Lutheri.

Tres tesseradecades recenset Matthæus in hac genealogia. Primus ordo ab Abraam est Patrum siue Patriarcharum. Secundus à Dauid, est Regum. Tertius post Babylonicam captiuitatē, est iam obscuratæ familiæ Dauidis, & poenæ extinctæ inter Iudæos regiæ dignitatis. Nam Christus erat Patribus promissus ante legem.

Dauidi

CAPVT MATTH.

Dauidi autem promissus erat Rex, & tum venturus cum regia familia pene extincta esset. Quemadmodū Esa. xi. prædicitur, Egredietur virga de radice Iesse, &c. Hæc eleganter Ambrosius in Lucam sic dixit. Euāgelista per hoc vices mutationum designauit. Ab Abraam enim usq; ad Dauid sine Regibus fuit populus Iudæorum. Regnum enim iustum à Dauid cœpit. Deinde per Reges actum genus omne est Iudæorum, & intemerata usq; ad transmirationem eorū regna permanserunt. Post transmirationem vero in occasum degenerantis populī nobilitas circumcisa vergebat.

Tertia tesseradecas non est plena etiam computato Christo nisi repetas Iechoniam, Historia enim habet duos fuisse Iechonias, alterū patrem, qui & Ioakim appellatur, alterū filium, qui & Ioachin dicitur. Id quod Hieronymus sic dicit, Sciamus Iechoniam priorem, ipsum esse quem & Ioakim. Secundū autem filium nō patrem, quorū prior

C per

ENARRATIO IN I.

per k & m, sequens per ch & n scribitur, quod scriptorū vitio in longitudine temporum apud græcos, latinosq; confusum est, alioqui non habes plenā hanc tesseradecaden.

Quæris quare tesseradecades posuerit? Respondeo simplicissime. Matthæus sciebat tales Catalogos obnoxios esse faciliori corruptioni per illos qui addere solent, & quasi priorum scripta emendare. Iccirco tres istos ordines isto numero posuit, Quasi diceret, Quisquis legerit meum librum, sese intra istum numerū mecum contineat, ne si velit aliquis sciolus addere quasi aliquid ex Historia emendaturus, corrumpat totam seriem meæ genealogiæ & Historiæ veritatem, quem admodū deprauatores sæpe fiunt qui sese iactitant emendatores. Exempli gratia. Omnes scimus ex Historia Regum & Paral. inter Ioram & Osiam hic in Matthæo tres Reges omissos, nempe Ochoziam, Ioam & Amasiam, Nemo tamen ausus fuit hætenus hos
Matthæo

CAPVT MATTH.

Matthæo inserere, non solū q̄ in sacris literis hoc audere non debemus, sed etiam q̄ hoc manifeste Matthæus prohibuit, cum tres tesseradecades testatur tantum se scripsisse. Et tamen ferè omnes iudicarunt veritati nihil decedere ex Historia, si isti tres insererentur. Ego autem, si vera sunt, vt vera esse credo, quæ scribuntur, q̄ posteritas Salomonis defecit in Ochozia Rege Iuda, dico veritati obesse, si quis illos tres huc insereret, qua de re postea clarius dicam.

Constat tamen hic in prima tesseradecade quosdam à Matthæo omissos inter Ioram & Osiam siue ex carne Salomonis, siue ex carne Nathan aut successione aliqua legali, & in tertia decade plures omissos nō est dubium. Neq; tamen falsum est q̄ dicit Matthæus auum vel proauum genuisse nepotem, aut aliquem ex posteris, sicut neq; falsum est q̄ Christum Abraæ & Dauidis filium dixit, inter quos plures longo ordine intercedunt. Nam scri
C ij ptura

ENARRATIO IN I.

ptura maiores omnes vocat patres & omnes eiusdem tribus posteros secundum carnem vocat filios, & à maioribus siue Patriarchis genitos, sicut & omnes consanguineos vocat fratres, quemadmodum in Euangelio fratres Iesu legis secundum carnem & genus.

Ais, Si quidam sunt omissi à Matthæo, vt constat, ergo falsum est quod dicit esse tantum quadraginta duas generationes ab Abraham vsq; ad Christum. Respondeo, Non dicit Matthæus tantum esse quadraginta duas generationes, si quis singulorum successiones recensere voluerit, Sunt enim plures, sed in suum scriptum respicit, præcauens, vt dixi, ne quis deprauet hic aliquid suis additionibus, q. d. In genealogia quam ego iam recensui, sunt tres tesseradecades. His nolo aliud sub nomine meo addi vel demere, ne multitudo pariat confusionem. Vtuncq; plures generationes possint recenseri, in mea tamen descriptione sunt tantum tres tesseradecades, per
 quas

CAPVT MATTH.

quas ab Abraam ceu filo ductus recto ordine successioneum peruenire possis eò, vbi in domo Dauid datur à Deo hoc signum, Ecce virgo concipiet, &c.

Rursum hic quaeritur, cum Matthæus dicit, Ioram autem genuit Osiam, cur tres in medio Reges omiserit. Nam constat q; Ioram genuit Ochoziam, Ochozias, vt habet speciem ex sacris literis, genuit Ioam, Ioas Amastam, Amastias Azariam, qui & Osias dicitur. Respondeo, quando Matthæus, quemadmodum ante dixi, voluit tres ordines aut tres temporum status ponere in Christi genealogia, & in singulis tantum quatuordecim, necesse erat hic quosdam omittere, & liberum ei erat omittere quos vellet, modo recta linea & cursu foeliciter pergeret quo tendebat. Hieronymus tamen putat certam causam esse, quare istos & non alios omittat, q; Ioram generi se miscuerat impiissime Iezabd, Idcirco eius memoriam tolli vsq; ad tertiam generationem, ne in sanctæ natiuitatis ordine poneretur.

ENARRATIO IN I.

Verum contra hoc Hieronymi dictum. Erasmus non incommode sic obijcit. Illud (inquit) expendat diligens Lector, qui conueniat, hic Euangelistā offensum fuisse quorundam impietate cum ante foeminas posuerit sedere nobiles. Possem hic ego pro Hieronymo dicere longe differre peccatores, qui respiscunt & ad Deum conuertuntur ab illis peccatoribus, qui in sua perire malunt impietate. Et certe quam ex mulieribus istis velles comparare impijssime Iezabeli? Thamar tantum querit posteritatem, nec postea scortatur. Rahab gentilis meretrix conuertitur ad Deum Israel, Ruth ex gentib. ad populū Israel conuersa, honestissima foemina est. Bathsaba licet primū polluta adulterio Dauidis, tamen postea regina sancta Salomōis fit mater.

Sed rursus dices contra Hieronymum. Si Matthaeus propter impietatem istos tres Reges non posuit, cur non & alios impios Reges postea omisit? Et ita quaestionum inutilium non

CAPVT MATTH.

non erit finis. Genus ex Dauide secundum carnem hic queritur, de sanctitate aut impietate hominum hic nulla quaestio est. Quid ergo attinet hic impertinentibus torqueri? Simplicissimum & ad rem pertinens est quod supra ad hanc Matthaei omissionem respondi.

Aduerte quam horrendae perierit posteritas Salomonis sapientissimi & tam gloriose a Deo exaltati, propterea quod a verbo dei ad idololatriam, summam stultitiam defecerat, quemadmodum ei Dauid praedixerat. i. Para. xxviij. his verbis. Tu Salomon, fili mi scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur Dominus, & uniuersas mentium cogitationes telligit. Si quaesieris eum, inuenies. Si autem dereliqueris eum, projiciet te in aeternum.

Vtinam hoc exemplum maximi Regis, & a Deo valde honorati uidere possent, & timere Dei iudicium, qui hodie idolatrias Papistarum tuentur contra reuelatam nunc & agnitam veritatem. Siquidem impius Ioram rex Iuda

ENARRATIO IN I.

occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de Principibus Iuda. ij. Para. xxi. Eius autem filius Ochozias, post eum regnat anno vno & occiditur à Iehu Rege Israel, quin & Principes Iuda & filij fratrum Ochozia, qui minis strabant ei, occiduntur. ij. Paral. xxij. Hic impia eius mater Athalia videns filium occisum, interficit omne semen Regium, iij. Reg. xi, id est, omnes quos metuebat successuros in regnū, & vt in Para. dicitur, omnem stirpem Regiam domus Ioram, & occupauit regnum sex annis. Atq; hic defecit posteritas & linea sanguinis Salomonis. Nam tradunt Hebraei Ochoziam non habuisse filium, & Ioam puellum furto Iosabæ seruatum qui succedit in regnum, non eius naturalem filium fuisse, sed successisse ex sanguine Nathan fratris Salomonis in lineam & posteritatem Salomonis ex aliqua vxore alicuius ex occisis prædictis, aut forte ex aliqua Regina vxore Ioram, sine liberis relicta, secundum legem Deuteror

CAPVT MATTH.

Deuteronomij, supra citatam.

At ais, Sacrae literæ dicunt hunc esse filium Ochozia. Verum est, Sed illi dicunt filium vocari, q̄ ei successio regni debebatur cum Ochozias ipse illum nō genuisset, Neq; dicit scriptura q̄ Ochozias hunc genuerit, forte dicere nō ausa, quando more scripturæ etiā alia ratione filius dici potuerit. Hæc sunt veri similia alioqui cur Athalia occidisset semen Regium, si habebat nepotem per quem ipsa regnare potuisset, & sperare q̄ visura esset filios filiorum.

Hæc si vera sunt, vt vera esse credo, quemadmodum & semper assertū & traditum est ab Hebreis scriptorib. in Ochozia posteritatem Salomonis defecisse, Vides qua ratione Lucas Salomonem in linea Christi ponere nosauerit, sed Nathan, ex cuius sanguine linea Salomonis regia per legem seruata est, quam Matthæus describit. Vides etiam, si ista vera sunt, quam non potuerit Matthæus hic dicere.

C v Ochozias

ENARRATIO IN I.

Ochozias autem genuit Ioam. Huc forte respexit quando hic aliquot Reges ex sanguine Salomonis omisit, vt non opus esset hic stultis & inutilibus quaestionibus, quaereris aliquid omisum, sed si hoc adderes, plus forte corrumperes scripturam quam emendas res, id quod supra admonui.

Non frustra ergo hic ipse Mathaeus suis tesserae decibus has additiones prohibuit.

Verum vt horum habeas testimonium, ex quo ista quae dixi cognoscas non pridem esse nata, non grauabor huc adscribere verba clarissimi Philonis Iudaei. Sic enim ait de Dauid & posteritate eius.

Orta lite inter filios Dauid, quos ex Bersabae genuerat, quis regno praecederet, Dauid edicto statuit a iunioribus inchoari, & vt alter alteri succederet, vbi posteritas naturalis deficeret. Itaque a Salomone minimo ceptum est, & a Nathan illi natu proximior filio dicto, Ahiasar & Mathath & posteris

CAPVT MATTH.

posteris eius Ahiasarim atque Mathathim, Ahiasar vel Achiasar. Ach est frater. Sar princeps. Ahiasarim fratres principis, qui ad successionem regni pertinebant. Mathat .i. donum. Mathathim donati, id est, vt omnes discerentur & essent fratres Principis & donati tempore ad succedendum. Hinc usque ad Iosaphat & Ochoziam posteritas Nathan semper dicta est Ahiasarim. Nam quos occidit Ioram posteros Nathan, quos pater in tribu Iuda praetere decretum honorauerat, filij Iosaphat, fratres Ioram dicti sunt. Similiter infantes eorum, quos Ioram liberos quidem, sed reditu vacuos in tribu Iuda reliquerat, dicti sunt fratres & filij Ochoziae, cum tamen Ochozias unicus solus ex Ioram & Salomone superstes esset, quo perempto omnem stirpem Regiam Ahiasarim Athalia conata est delere, nisi prouidentia Iosabet sororis Ochoziae, ex Ahiasarim saluatus fuisset minimus ex Ahiasarim, infans

CAPVT MATTH.

infans Elyh, qui & Eliakin. Nam synonyma sunt Syris & Aegyptijs Elyh, Eliakin, Ioakin. Cognominatus autem infans Elyh fuit Ioas primus ex domo Dauid, & posteritate Nathan. Ab isto Ioas atq; deinceps, in rememorationem, Reges semper binominij fuerunt. Nam iste primus dictus Elyh, Ioas, Simeon. Item Her, Manasse, Itē Ezechias, Iesus, & eiusmodi. Hactenus Philo.

Hoc tandem iucundum est peccatoribus videre, q̄ ex peccatoribus & peccatricibus venit Christus, qui propter peccatores venit, & saluator Iudaeorum & gentium nō solum ex Iudaeis, sed etiā ex gentibus nascitur, siquidem Ruth & Raab gentiles foeminae sunt. Hoc clarissime voluit Lucas, dum ex Adam & eius posteritate producit nobis filium aeternum Dei pro nobis in tempore incarnatum. Nam humana natura semper alium quaerit Christum, quam illum qui venit ex peccatoribus, qui factus est pro nobis peccatum

CAPVT MATTH.

peccatum & maledictio, vt in Paulo legimus, non audet peccator tantum fidere illi quantum promisit nobis, nō credit in tribulatione, & quando turbatur suo peccato, se saluari, id quod est contra illud Psalmi, Cum ipso sum in tribulatione.

Iam vero ex Historia sacra etiam dicendum esset nobis in genealogia Christi, de ira Dei & gratia, de promissione siue electione & reprobatione, de natura siue Lege & Euangelio, de veteri & nouo testamento, Hoc est de nostri damnatione & Dei erga nos bonitate, qua sola propter Christum saluamur, vt cum Abraham duos habeat filios, tamen Isaac promissionis est filius non carnis vt Ismael, vnde filij noui testamenti nascuntur per promissionem, siue electionem ut Isaac, Nihil ergo sunt nostra studia vt liberemur ab ira Dei. In promissione verò Abrae, magna nobis consolatio est, vt cumq; rursus magna molestia & tentatio est Christi in carne & Christianorum,

ENARRATIO IN I.

norum, q̄ oportet gaudium illud Isaac
 carne immolari, & à proprio patre ad
 mortificandum duci. Item cum esset
 Esau filius Isaac primogenitus, tamen
 ex vocante Deo dictum est pro Jacob.
 Maior seruiet minori, quo rursus na-
 turalis natiuitas repudiatur, & signifi-
 catur populum Dei non esse naturæ,
 sed electionis & misericordiæ populū,
 non carnis aut operū sed promissionis
 filios, & populum Christianū donari
 benedictiōe primogenitorū in primo-
 genito Christo, hoc est, sacerdotij &
 regni, quæ benedictiō est verū Christi
 Euangelium, quo benedicuntur. i. suæ
 maledictionis absolutionem accipiūt
 cunctæ cognationes terræ, vt promiss-
 sum est Abraæ, & exponitur Acto. iij.
 Item cum Iudas Patriarcha haberet fi-
 lios ex legitima vxore, tamen hi repro-
 bati sunt, & ex Thamar susceptum est
 genus, Quis non stupefcat ad ista Dei
 iudicia? Rursus quis non miretur in
 susceptis Dei bonitatem & nihil aliud
 quàm bonitatem, certe nullū meritū:
 Et hic

CAPVT MATTH.

Et hic gemini in vtero, cum nihil int-
 telligunt, Deo ita agente eos, certāt in
 vtero de iure primogenituræ, & poste-
 rior priorem anteuertit. Sarah signat⁹
 erat in manu rubro filo, nimirū popu-
 lum legis repræsentans, oneratū lege,
 viuente in suis iustificatiōibus, siquidē
 Lex est ministeriū sanguinis & mortis,
 & frustra conatur populus legis per-
 secutione fidelīū ad hereditatē. Phares
 autē siue Perez nō est signatus aut no-
 tatus, nimirū significās libertatē popu-
 li Christiani, & huius aliā fore iustifica-
 tionē quàm populi legis. Iam & antea
 diximus de Raab & Ruth gentilibus
 fœminis, vt uideas illud Osee i. Et erit,
 in loco vbi dictū est Non populus me⁹
 vos, ibi vocabūtur filij Dei viuētis, &c.
 id quod de vocādīs gentibus dictū est.
 Nos gentes sumus nunc populus Dei,
 amici Dei & filij Dei, certe non p̄ legē,
 sed per gratiā. In peccato vero Dauī-
 dis & BetSabe quis nō videt peccato-
 ribus Euangelicū exemplū propositū,
 cum Dauid sola dei gratia restituitur:
 Hæc &

ENARRATIO IN I.

Hæc & similia inquam hic discenda essent magno certe fructu ex Historia sacra, sed multo foelicius ista audiemus ex D. Luthero in tractatione libri Geneseos, & amantibus verbum, nō sunt obscura in Pauli diligenti lectione.

Phares & Esrom nati sunt priusq̄ proficiscerentur in Aegyptum, Gene. xlvj. Nahallon autem filius Aminadab, princeps tribus Iudæ reuertitur cum toto populo ex Aegypto, Nu. i. Ad hunc ergo & reliquos qui sequuntur, pertinet Historia exitus ex Aegypto, & ingressus in Palestinam vsq̄ ad Reges. Hic attende q̄ Deus mirabiliter Patres duxit in Aegyptum, mirabilius eduxit, & nunq̄ offensus est nisi infidelitate, & quando nō crediderunt Deum ipsorum agere curam. Mirum verō q̄ tantis miraculis visis, tam sæpe protecti inimicis occisis, tanta cura Dei foti, semper tamen reciderint. Verum quid nos aliud agimus?

De Sathiel siue Scalthiel, i. Para. iij. De Sorobabel, i. Es. iij. Et i Haggeo Propheta.

CAPVT MATTH.

Propheta. Post hos non habemus testimonia in sacris literis, sed seruabatur tunc diligentissime, vt ante dixi, genealogiæ Dauidis, propter venturū Messiam, qui ex semine Dauidis erat promissus.

Hic numerandæ essent Hebdomadæ Danielis ab exitu sermonis, vt reedificetur Ierusalem, vt ipse ait, vsq̄ ad Christum & statutam desolationē, siquidem ad hanc tertiam tesseradecadem pertinent, Sed ista satis expressa sunt in libello D. Lutheri, q̄ Christus est Iudæus natus, & in Chronicis Carionis per Dominum Philippum.

In fine huius genealogiæ oportet nos etiam meminisse Prophetiæ Iacob de aduentu Christi, quæ ita habet Ge. xlix. Non auferetur sceptrum de Iuda & Doctor de subsellijs eius donec veniat Silo, i. prosper, & vt Chaldeus interpretatur, Messias vel potius filius eius, vt aliās dicetur, cui adhærebunt populi, Iudæi postquā venit Christus neq̄ regnum neq̄ sacerdotiū habent.

D

Vbi

ENARRATIO IN I.

Vbi nunc sunt ipsorum politia? vbi ipsorum sacra? Sciant ergo Messiam venisse, qui in Lege & Prophetis promissus erat ex Iuda & progenie Dauid.

De hac prophetia vide praedictum tractatum quod Iesus est Iudaeus natus.

Vrum siue coniugem Mariae vere dicit, utcumque haec virgo a viro cognita non fuerit, vere inquam secundum legem Dei, quia Maria desponsata erat Ioseph, Lex enim desponsata pro vera vxore habet etiam ante nuptias, ut vides Deute. xxij. vbi reus fit mortis, ut verus adulter, qui sponsam alteri violauerit. Sic & infra angelus dicit ad Ioseph, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Vera itaque vxor Iosephi est Maria non carnis copula, sed lege Domini. Hinc & Ioseph pater Iesu dici potuit non solum putatiue, sed etiam secundum legem, quia ex vxore eius natus est. Secundum naturam autem pater dici non potuit Ioseph, quia Christus praeter naturam

CAPVT MATTH.

naturam ex virgine natus est, id quod supra admonui, non esse in scriptura inconsuetum quosdam dici patres & esse secundum legem, qui secundum carnem & naturam non sunt. Interim forte hoc agente Deo in lege, ut postea etiam hic Ioseph absque mendacio posset pater appellari secundum legem coniugij, utcumque hoc factum, nempe virginis partus, nullum habeat nec habere possit exemplum. Deus voluit filium suum nasci ex virgine, alioquin non pura fuisset generatio, ut infra dicemus. Voluit quoque illi patrem legalem esse, qui absque mendacio posset nominari pater, ut esset custos, curator, item testis virginis partus, & ut suspicio abesset adulterij, ut Christus dicere posset. Quis ex vobis arguet me de peccato? Ad hoc credimus, ut dixi, Deum olim instituisse patres legis, vel secundum legem, qui secundum carnem non essent.

Quo & hoc significare uidebatur spiritus sanctus in lege, duplicem fore

D. ij. Dei

ENARRATIO IN I.

Dei populum, alterum quasi natura, id quod dico secundum verbum Pauli Ro. xi. Si Deus naturalibus ramis non peperit &c. Et iterum, Quanto magis hi qui naturales sunt, inferentur propriae oleae? Alterum autem adoptione, qua clamamus Abba pater, Ro. viij. Gal. iij. Imo quod res est, nullus est natura filius Dei, neque Iudeus, neque gentilis, sed solus Christus Fideles siue ex Iudaeis siue ex gentibus, sunt filij Dei adoptione non natura. Christus nouit se Patrem habere propitium, dicentem. Hic est Filius meus dilectus, &c., ergo & nos talem habemus Deum Patrem, quia in Christo adoptati sumus, & filij sicut & Christus. Id intelligere maximum est, nec intelligere possumus, nisi respiciamus in Christum, & nobis commiserere nostrumque esse credamus quicquid in eo videmus. Mirandum valde quod Christus nobis aequatus sit & nos Christo. Ioh. i. Dedit eis potestatem filios Dei fieri &c. Iam igitur non natura filij, sumus gratia filij, & aequae est nostra

CAPVT MATTH.

nostra haereditas, vt Christi. Item Spiritus S. est Christi, ergo & noster est, Ergo sicut competit Christo victoria peccati & mortis, ita & nobis, quae utrumque nam intelligeremus &c. Ideoque si sic coequati sumus Christo per fidem induamus etiam formam Christi, qui seruauit nobis, vt ita seruamus fratribus, vt unum omnes inter nos simus, sicut Deus nos vnum fecit cum Christo, Haec est charitas, Phil. ij..

CHRISTI autem natiuitas.

Hactenus genealogiam recensuit, nunc autem describit modum, quemadmodum natus sit Christus ex sola virgine. Non enim pergere potuit aut debuisset Matthaeus, vt diceret, Ioseph autem genuit Christum, sicut dixerat Abraham genuit Isaac. Isaac genuit Iacob &c. Praefatur ergo miraculum narratque sic. Christi autem natiuitas sic habet. Atque ita hanc sanctam conceptionem & natiuitatem separat ab
 D iij. omnibus

ENARRATIO IN I.

omnibus alijs. Hactenus em̄ Christus
 vocatur, & est semen Abraæ, semen
 Isaac, semen Iacob, semen Dauidis,
 &c. atq; adeo semen siue filius Adæ
 vt ex Luca dictum est, nam verus ho-
 mo est, quod ipse significat, more scri-
 pturæ, quoties se filium hominis in
 Euangelistis vocat. Cum autem ad ip-
 sam eius peruenitur natiuitatem, semē
 viri, atq; adeo vir siue pater secundum
 carnem excluditur, & æternus pater,
 effectū spiritus sancti, ex virgine Ma-
 ria Abrahæ & Dauidis filia, producit
 nobis illud semen Abraæ benedictum,
 benedictionem omnium gentium, id
 est, filium suum æternum, iam ex vir-
 gine hominem in tempore factum, vt
 per eum omnes gentes, quæ maledicti-
 onī ex Adam subiacebant remissione
 peccatorum & benedictione donaren-
 tur æterna, quemadmodum Abraæ
 promiserat, dicens, In semine tuo bene-
 dicentur cunctæ cognationes terræ.

Quid est q̄ Deus promittit om-
 nibus hominibus benedictionē, nisi q̄
 omnes

CAPVT MATTH.

omnes homines coram Deo per vnus
 hominis Adæ inobedentiā maledicti
 sunt. Quomodo autē possunt per hoc
 vnum Abraæ semen benedicti, id est, a
 sua maledictione liberari, si hoc semen
 conciperetur & nasceretur, vt alij, qui
 dicunt, Ecce Domine, ex semine im-
 mundo formatus sum, & in peccato
 concepit me mater mea: Caro quidem
 filius Dei, id est, verus homo pro nobis
 factus est, sed non carnali modo ex cō-
 cupiscentiā carnis, vt non dicam quam
 hoc nō decuisset filium Dei. Ex spiritu
 sancto ergo oportuit hanc carnem con-
 cipi, ad quod opus ordinauit Deus
 virginem matrem futuram, ne quid
 immundum ista conceptio & natiuitas
 haberet, quæ benedictionē erat male-
 dictis nobis omnibus allatura, nec est
 in alio aliquo salus. Vt videas quam
 etiam promissio Abraæ Patribus
 facta respiciat in virginem huius be-
 nedicti seminis matrem, Similiter & in
 Christi mortem & resurrectionem &
 regnum æternum.

D iij

Nama

ENARRATIO IN I.

Nam si verum semen Abrae est, necesse est eum mori, & si ipse est benedictio aliorum, vt & Psalmus xx. dicitur, Impossibile est eum a morte, que maledictio est, teneri, vt ait Petrus Acto. ij. Neq; peccatum, neq; mors poterit illi dominari, vt captiuū teneant, licet eā ad tēpus pro nobis susceperit. Et licet in matrem virginem respiciāt tales de Christo promissiones, tamen etiam Deus expresse hoc voluit tandē significatū domui Dauid, dicens Esa. vij. Audite domus Dauid. Dominus ipse dabit vobis signū, Ecce virgo, &c. quæ prophetia & admirabile signum conuenit cum prima Dei promissione primis parentibus facta, Ipsum semen mulieris cōteret caput serpentis, id est, regnum diaboli, peccatum & mortem, & infernū, quō omnes damnati sum⁹. Quid aliud est semen mulieris, quod non est semen viri, cum de conceptione & matre agitur, nisi filius virginis? Reliqua vero, quæ ex verbis talium Prophetiarum & promissionum de Christo

CAPVT MATTH.

Christo consequuntur, vt q̄ hic filius verus Deus est, & verus homo, purus, mortalis, resurrecturus, supra dixim⁹.

Primum in hoc Euangelio describitur nobis persona Christi, quis & quid sit Christus, nempe verus Deus & verus homo, sine omni peccato. Verus Deus non solum q̄ Emmanuel dicitur, sed etiam q̄ saluaturus dicitur populū suum a peccatis, id quod solius Dei opus est. Verus autē homo, q̄ in gremium multerculæ se effundens sit verus eius filius. Dicit enim Propheta, Virgo pariet filium, certe nō alienum, sed suum, quemadmodū Euangelista manifeste dicit. Peperit filium suum primogenitū. Sine peccato verò, q̄ legis ē spiritu S. conceptū, & ex virgine natū, quemadmodū Paulus i. Cor. xv. hunc hominem ab Adam, atq; adeo ab omnibus alijs hominibus fecernit, dicens, Secundus homo de cælo cœlestis.

Itaq; fatemur duas naturas, diuinam & humanam in vna esse persona Christi inseparabiliter, & nunc filium

ENARRATIO IN I.

Dei & filium virginis vnū esse filium, vnā esse personam, Ideoq; scriptura & confessio fidei nostrę, ne verbis quibusdē hanc personam separat, sed quod alteri naturę conuenit, hoc asserit de tota Christi persona, Sic filiū virginis filium Dei dicimus, quia hie virginis filius Deus & Dei filius est, siquidem Verbum caro factum est &c. Sic filiū Dei vnicū Dominū nostrum fateamur conceptum de spiritu sancto, natum ex Mariā virgine, passum sub Pontio Pilato, crucifixum, mortuum, sepultum, descendisse ad inferos, resuscitatum, ascendisse, sedere in dextera Patris & iudicaturum. Quemadmodum & ipse loquitur Ioh. iij. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Et Ioh. vi. Quid si videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius. Et tota scriptura sic loquitur de Christo simul Deo & homine. Gene. iij. Semen mulieris (quod certe homo est) conteret caput serpentis (id quod Dei est.)

CAPVT MATTH.

est.) Gene. xxij. In semine Abrahę (vides hominem) benedicentur cunctę cognationes terrę (hoc Dei est) quę exponit Paulus ij. Cor. v. dicens. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputans eis peccata sua. Et Petrus Acto. iij. ad Iudęos, Vobis (inquit) primum Deus cum suscitasset filium suū Iesum, misit eum benedicentem vobis, ita vt vnusquisq; vestrum conuerteret se ab iniquitatibus suis. Jeremię xxxij. Germen Danidis (audis hominem) vocabitur Deus iustificator noster. Esa. ix. Parvulus natus vocabitur El, id est, Deus & pater futurī sæculi, &c. Esa. xi. In eum qui exurgit ex radice Iesse gentes sperabūt, Paulus Acto. xx. sic audet dicere episcopis Ephesiorum. Attendite vobis & cuncto gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos, ad regendum ecclesiam Dei, quā acquisiuit sanguine suo. Sanguis ille sanguis est illius qui Deus est nempe Christi, recte ergo sanguis Dei dicitur.

Hæc

ENARRATIO IN I.

Hæc catholici doctores contra Hæreticos aliter sentientes, docuerunt & defenderunt ex scriptura sancta. Sic enim scribit beatus Cyrillus ad Successum. Duarum naturarum unionem factam prorsus asserimus, veruntamen unum Christum, unum filium, unum Deum rectissime confitemur. Verbum namque caro factum est. Post unionem, tanquam adempta iam in duo diuisione, unam credimus filij esse Hypostasim, iam unius veruntamen facti hominis & incarnati. Nam cum incarnationis modus curiose perquiritur, duo quidam inuicem ineffabiliter & inconiuncte, iuxta unionem conuenisse mens humana, Proculdubio contuetur, sed unum ex utrisque Dei filium Christum dominum credit & firmissime recipit, Vnam itaque eius personam cognoscimus. Differentias quidem vocum agnoscimus, dum alia secundum Christi deitatem, alia secundum eius humanitatem dicuntur, sed post unionem naturas non diuidimus. Hactenus Cyrillus.

Hæc

CAPVT MATTH.

Hæc oportet nos scire, firmiter credere & confiteri, non solum contra Hæreticos & impios doctores, quorum alij diuinitatem, alij veram Christi humanitatem negauerunt, sed etiam pro confirmanda fide nostra, quæ talis sit Christus, nobis à Deo patre datus, qui velit & possit iuuare, velit quia homo similis nobis, possit quia verus Deus. Talis enim decebat ut nobis esset Pontifex, &c. ut epistola dicit ad Ebr.

Secundo in hoc Euangelio proponitur nobis per hoc ipsum quod diximus, verus huius personæ siue Christi, Dei & hominis usus, & cur ipse vel datus sit nobis, vel venerit, quod est ipsissimum Euangelium, nempe quod est Emmanuel, id est, nobiscum Deus, non solum quod nunc in carne nostra est similis nobis, sed etiam quod nunc per legem, quæ peccatores damnat & reos facit æterni iudicij, nos non damnat, non est contra nos, non est longe à nobis, quæ admodum in Psalmis dicitur, longe ab impijs salus, sed est nobiscum, ut Iohannes ait.

ENARRATIO IN I.

nes ait, Habitauit in nobis, est pro nobis, homo & Deus, mediator inter homines & Deum. Item quod est Iesus, id est, saluator siue seruator, non qui seruet solum & defendat suos pace politica, sed, ut hic ait angelus, qui saluet populum suum a peccatis suis. Lege propter peccatum ad mortem aeternam damnati sumus, nec est ullum remedium operum aut virium vel nostrarum, vel ullius creaturae siue in coelo, siue in terra, falsa confidentia deteriores & magis excacati fieri possumus, iuuari impossibile est ut possimus. Solus Christus saluat, non omnes, sed populum suum, id est, in ipsum credentes a peccatis suis, quem admodum Iohannes Baptista dicit Ioh. iij. Qui credit in filium, habet vitam aeternam, Qui autem non credit in Filium, ira Dei manet super eum, Et Petrus Acto. iij. Non est aliud nomen sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

Vbi igitur personam Christi cognouisti, nempe eum esse Deum verum
& ho

CAPVT MATTH.

& hominem, age cognosce etiam eius usum, Nam & diabolus illud etiam nouit, sed hoc non nouit. Scit enim sibi Christum ad salutem non esse datum. Nos autem agnoscere debemus, paruum natum esse nobis, & filium datum esse nobis, ut Esa. praedixit, Neque frustra hoc admoneo, Quid enim prodest tibi de magno thesauro disputare, quo non tibi licet uti? Doctores veteres necessitate per hereticos ita coacti sunt sua fide ex scripturis sanctis defendere Christi personam, id est, veram eius diuinitatem & humanitatem purissimam & articulum ineffabilis trinitatis, ut raro vacarit eis tractare usum Christi siue articulum iustificationis, quem tamen si non noris, quid proderit tibi magnifice dicere de Christi persona, quae etiam diabolus nouit. Et daemones, inquit ille Iacobus, credunt & contremiscunt. Vsum autem Christi nobis a patre dati, nosse est verum nosse Euangelium atque adeo habere vitam aeternam.

DE

ENARRATIO IN I.
DE QVIBVSDAM HIC

Matthæi verbis.

DE coniugio à Deo creato & instituto, dicit Christus in decimo nono capite, Miramur verò infaniam & blasphemiam Papistarum, doctrinas demoniorum, vt Paulus vocat, defendentium, q̄ pro ornando & commendando suo impuro cœlibatu, in quo neq; virgines sunt, neq; casti, audent exempla producere, Iohannem Baptistam ab utero matris spiritu sancto repletum, & ad hoc à Deo missum, secundum vaticinium Prophetæ, non vt esset æconomicus cõiunx, sed vox clamans in deserto, & Mariam virginẽ, ad hoc spiritu sancto obumbratam, vt esset mater Dei, quæ mera & insignia sunt miracula Dei & personalia, priuilegia generali Dei ordinationi nõ opponenda, cui ne hoc quidem opponi debet q̄ quidam vtcunq; alioqui peccatores singulari priuilegio, & dono Dei acceperunt donũ cõtinendi, id est, corpore & animo, vt ait Paulus, caste viuendi.

Nam

CAPVT MATTH.

Nam hi vtantur, si velint, & gaudeant suo dono, non obstrepent alijs aut confirmant nobis doctrinas demoniorũ. Quin & audent exemplum Christi pro se adducere, q̄ non fuerit coniunx sed virgo manserit. Quanta per Deũ impudentia est, hoc etiam summũ diuinæ dignationis & huius sanctissime incarnationis, filij Dei mysterium producere pro doctrinis demoniorũ prohibentium nubere?

Et interim hoc loco videre nolũt, quam filius Dei nõ monachatu aliquẽ sed coniugium à se creatum & institutum voluerit maxime honoratum, q̄ matrem suam, licet virginem, tamen non monialem, sed desponsatã & coniugem voluit, & suum curatorem Iosephum, licet castissimũ, & spiritu sancto singulariter, id quod nõ dubiũ est, castificatum, & ad hæc ministeria sanctissima diuinitus uocatum, voluit esse non monachum aut Esseum aliquẽ, sed coniugem oeconomicum, & matris suæ virginis, secundũ legem maritum.

E

Christus

ENARRATIO IN I.

Christus nasci voluit, non per coniugium quidem aut ex coniugio, sed tamen non extra coniugium, siquidem mater eius licet perpetua virgo, tamen coniunx est secundum legem, quæ secundum carnem virum non cognouit. Quod maius encomium de coniugio scribi potuit? & tamen cæci non hoc sed aliud hic vident, non ex veritate, sed ex doctrinis dæmoniorum.

Iohannes Baptista cœlebs, vixit à Deo vocatus in desertum, vt testimonium perhiberet de lumine, sed ipse nunquam cœlibatū mandauit cuiquā, aut coniugium prohibuit, neq; hoc vnquā aliquis ex Deo & veritate fecit. Blasphemia Montanica hoc primum sub nomine spiritus sancti tentauit, vt est in Eusebio, Nunc Papistæ per coactum cœlibatū, sub nomine virginittis & castitatis, suis libidinibus omnia conspurcarunt. Negare non possunt, res ipsa clamat in cœlum, &c.

Antequam conuenirent, &c. Et paulopost. Et non cognouit eam donec peperit

CAPVT MATTH.

peperit filium suum primogenitum. His verbis Matthæus in prophetiam Esaiæ respiciens nihil aliud vult dicere quam virginem cœcepisse & peperisse. Si enim grauida est, & parit antequam cognoscatur à viro, certum est virginem concipere & virginem parere. Eluidius autem contra quæ scripsit Hieronymus, stulte hinc argumentatus est, Mariam postea à viro cognitam peperisse alios qui in Euangelio vocantur fratres Domini, ignorans phrasim scripturæ, quæ ita loquitur, Coruus non est reuersus ad arcam donec sicarentur aquæ, & non significat eum postea reuersum, sed nunquam potius reuersum. Item, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum, quis hic diceret significari, quod post subiecti onem inimicorum Christus deturbanus sit à dextera patris, scilicet ita egregie haberet inimicos suos scabellum pedum suorum.

E ij

Putabat

ENARRATIO IN I.

Putabat stultus Eluidius eodem pertinere, q̄ hic Christus dicitur Marię primogenitus. Quomodo (inquit) primogenitus dicitur, post quem non sequitur alius, qui dicatur secundo genitus vel tertio genitus. Nam si nullus frater sequitur non primogenitus, sed vnigenitus recte vocatur. Sed eadem stulticia & ignorantia scripturę hęc dicit. Nam secundum legem primogenitus adaperiens vterum matris iubetur quadragesimo die à natiuitate Deo offerri & redimi. Intra quod tempus non possunt mulieri nasci alij filij qui dicantur secundo geniti, tertio aut quarto geniti. Alioqui lex ista esset impossibilis. Debeo enim offerre primogenitum quadragesimo die, & ignoro num sit primogenitus, si vero expecto donec eadem mulier pariat plures, propter quos iam ille sit primum vere primogenitus, transit tempus quod pręscribit lex, & fio inobediens legi. Certum ergo est in scriptura primogenitum dici & esse qui primũ nascitur
sive

CAPVT MATTH.

sive aliquis siue nullus sequatur, ideo si nullus sequitur, posse eundem esse & primogenitum & vnigenitũ, quemadmodum & omnes homines intelligũt. Sed phanatici spiritus, vt tunc ita & nunc semper student vanis suis cogitationibus occupare alios, vt à necessarijs & articulo iustificationis auertant.

Inuenta est vel deprehensa est in vtero habens siue grauida. Quia coniugium ibi erat, ideo alij hic nihil mali suspicabantur. Iosephum vero grauat suspicio, quia non tetigerat eam, Quę omnia eò describuntur, vt virginem videamus hanc matrem, quemadmodum & Matthæus ait, Hoc totũ factũ est, vt &c. Et Lucas dicit Mariam virginem, prius fuisse publice Iosepho desponsatam, quam Gabriel angelus mitteretur, vt annunciaret eam virginem per spiritum S. matrem fore Christi.

Sed cur iustus dicitur Ioseph, propterea quod non voluit eam ream agere apud iudices, sed occulte dimittere. Respondeo, Quamquam ex lege
E ij potuisset

ENARRATIO IN I.

potuisset eam accusare, tamen celandū duxit quod non intellexit, modo non seipsum participem faceret criminis. si quod esset. Et hæc est iusticia piorum supra iusticiam Scribarum & Phariseorum, non persequi ius suum propter caritatem, vt infra videbis ex doctrina Christi, Matth. v. vt noris non omnia summo iure persequēda, Negligamus ius nostrū erga proximū, dum sumus cum illo in via, quia & Deus negligit ius suū erga nos, & pro malefactis bene facta per gratiam reddit nobis.

Præterea celandum etiam est crimen fratris, quod forte nō crimen, sed suspitio est. Prodigiosa probitas & morum honestas erat in virgine Maria, quæ nō patiebatur sinistrum quid suspicari de ea, & tamē quid cogitaret homo indubitata conceptus signa videns? Ideo mox Deus per angelum viro ignoratum mysterium aperit, & eum filium Dauidis vocat, vt admo-
neat eum promissionis de Christo Dauidi factæ. Addit vero, Ne timeas,
&c. vt

CAPVT MATTH.

&c. vt sciamus non contemnendam fuisse suspicionem, quippe quod propter conscientiam coram Deo non ausus fuerit hic iustus vir cum ea cohabitare..

Quando hic legis angelum domini apparuisse Iosepho in somnis siue per somniū, & sequenti capite similiter apparuisse Magis, & rursum Iosepho, merito quæritur num sit credendum somnijs. Respondeo, quando nihil aliud sunt quàm somnia, non est eis credendum, quia nihil certi habent, & imagines illæ apparentes confusissime sunt. Fere accidunt ex affectibus, quæ admodum Cato ait, Somnia ne cures, Nam mens humana quod optat, Cum vigilat sperans, per somnia cernit id ipsum. Et Poeta in Bucō. An qui amant ipsi sibi somnia fingunt, Aristoteles in libro de Somno & vigilia putat somnia non mitti hominibus à Deo, q̄ & alia animalia somnient. Cicero autem contra in libro de diuinatione eleganter describit, quæ somnia sobriorū

E iij hominum

ENARRATIO IN I.

hominum non omnino sit vana, sed saepe etiam reuelationes occultorum, itemq; futurorum euentuum.

De his somnijs, siue vanis, siue nō vanis, asserimus nō eis innitendum, q; ferē omnia, siue metum siue spem nobis faciant, tamen sint incerta. Coniecturis tamē vti, propter naturales causas, quis prohiberet? quemadmodum medici nonnihil etiā iudicant ex somnijs aegrotorū, quam sint eorū affecta corpora. Et si quæ in somnijs fiunt reuelationes, siue occultorū, siue futurorum euentuum, ad consolationem vel ad cauendum malum (factæ sunt autē etiam gentilibus) agnoscantur esse donum Dei pro hominibus curā gerētis. Has tum certo sciunt & nihil dubitant quib. reuelatur, nec inde aliquid certi potest aut debet constitui pro somnijs aliorum. Quin & legimus quosdam veris somnijs deceptos, vt cum Dux Carthaginensium, Hamilchar obsidēs Syracusas, audit in somno se altera die in ciuitate cœnaturū, gaudet se victorē

rem

CAPVT MATTH.

rem fore, cum tamen captiuus illic eoenarit, lege Vale. li. i. & Ciceronem.

Scriptura vero prohibet, ne per somnia siue facta vel ficta, quasi per Prophetam, sinamus nos seduci à verbo & vero cultu Dei in verbo nobis præscripto, Deut. xij. id quod impij doctores solebant tentare, imitatione verborum Prophetarum, quibus in somno loquebatur Deus, vt nunc dicam, quā impietatem vides Iere. xxij. Somniaui (inquit) somniaui &c. Possunt & à diabolo vera somnia immitti, id quod asserunt de somnio vxoris Pilati.

Verum de his somnijs nō erat hic dicendi locus, nisi per occasionem. Nā Matthæus non solum de somnio dicit, sed etiam q; angelus domini apparuerit per somniū Iosepho, nec dubitasse Iosephum, q; angelus Domini fuerit, aut verba Dei locutus sit, proinde facit excitatus quod missus est.

De somnijs igitur quæ sunt diuine reuelationes, de quibus nihil dubitat cui reuelatur, si queris facilis responsio est,

B v

est,

ENARRATIO IN I.

est, impium esse talibus non credere. De quo modo reuelandi dicit Deus. Nu. xij. Si quis fuerit inter vos Prophe-
ta domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. Et Ioel de tempore noui testamenti propheta-
tat, quemadmodum in die Pentecostes citat Petrus Acto. ij. Et prophetabunt filij vestri & filie vestrae, iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt. Quibus sic reuelatur, hi excitati & somnium & reuelationem siue interpretationem norunt nec dubitant, quemadmodum Daniel ait cap. x. Intelligentia opus est in visione. Fit tamen interim quandoq; vt alijs visionem per somnium alijs intelligentiam reuelat, quemadmodum legis de somnio Nabugdonosor & Pharaonis. Nec dubium quin & adhuc quandoq; Deus quibusdam reuelat mysteria, quemadmodum & Prudentius in Hymno ante somnum canit, his verbis. O quā profunda iustis, Arcana per soporem, Aperit tuenda
Christus,

CAPVT MATTH.

Christus, Quam clara quam tacenda. Quem rara culpa morum, Nō polluit frequenter. Hunc lux serena vibrans, Res edocet latentes.

Hoc totum factum est, scilicet qd Maria concepit ex spiritu sancto, ignorante Ioseph, qui nō tetigerat eam &c. vt impleretur prophetia Esaiæ, de Christo dicentis. Ecce virgo, &c. Hoc & in verbis angeli videamus. Ioseph, inquit, fili Dauid, vt admoneat eum promissionis, quæ dicit, Audite ergo domus Dauid, Dominus ipse dabit vobis signū. Ecce virgo, &c. Et angelus ad Mariam in Luca, Et dabit illi dominus Deus sedem, Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nō erit finis, nimirum respiciens in illud quod Esaias cap. ix. addit de paruulo nato nobis, & filio nobis dato. Pacis non erit finis super solum Dauid, & super regnum eius, vt confirmet & corroboret illud in iudicio & iustitia, amodo & vsq; in sempiternū,
Adi quæ

ENARRATIO IN I.

Ad quæ verba respicit Psalmus de Christo, qui incipit. Deus iudiciũ, &c.

Has prophetias tunc obseruabant qui p̄ij erat inter Iudæos, & vt Lucas ait cap. ij. qui expectabant redemptionem, ex quibus vnus erat Zacharias, pater Iohannis, qui cecinit. Benedictus dominus Deus Israel, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Item ipsa Hanna & Simeon, &c. Item & illi qui precesserāt, de quibus Christus ait. Multi Reges iusti & Prophetæ voluerunt videre, & audire, quæ vos, &c. Maxime vero obseruabant, quando videbant Herodem regnare, & quādo videbant Daniëlis Hebdomadas Christi aduentũ postulare. In primis verò diligentissime obseruabant has prophetias, qui erant ex familia Dauidis, & ex se sciebant nasciturum Christum vt dictum est. Et quamuis multi impij contemnerent vel desperarent, pressi seruitute sub Herode alienigena, qui secundum legem rex esse non potuit, quasi promissio Dei nihil esset, & cum optima

CAPVT MATTH.

optima sperarēt per Messiam, accipiūt pessima per Herodem, tamen Ioseph vir absq; dubio spiritu sancto plenus, quomodo potuit cōtemnere tales prophetias, & non habere meditatissimas? Facile ergo hic potuit admoneri oraculo Dei & spiritu sancto intelligere hoc sanctissimum mysterium.

Addit vero hic angelus, Noli timere ut cohabites cum Maria, quæ est tibi desponsata vxor. Metuis q̄ grauidã est tua vxor, quam non tetigisti? Non est hoc quod metuis, sed illud qd̄ Dominus tuæ familiæ promisit, quia, inquit, quod in ea natum est, de spiritu sancto est. Pariet autem filium, &c. In hæc omnia respexit Euangelista, cum dixit, Hoc totũ factum est, &c. Cum filium audis Mariæ, verum hominem audis. Cum conceptum de spiritu sancto, & natum ex virgine, purum audis & sine peccato. Cum verò saluantem à peccatis, non potes intelligere quin Deus verus hic sit, quæ supra admo-
auimus.

Ecces

ENARRATIO IN I.

Ecce virgo, &c. Ecce, admirantis est particula, Miraculum enim dicitur est siue signum, ut ipse ait, ab ipso Domino Deo domui Dauid dandum. Iudaei postquam malicia & inuidia aguntur contra Christum, Dominum gloriae, patribus ipsorum promissum, non ferentes tam clara testimonia, calumniantur, quod Esaias Alma, id est, iuuenula dixerit, & non Bethula, id est, virgo, Iccirco Christianos non recte virginem Alma interpretari, quando Esaias iuuenulam tantum dicit concepturam & parituram, id est, iuuenem mulierem nempe ex viro, & hoc esse signum quod filium non filiam sit paritura. Egregium vero signum & non vulgare quod Dominus ipse det domui Dauid, postquam maximum aliquod signum promiserat, siue ex caelo sursum, siue ex inferno deorsum. Iuuenis scilicet mulier ex viro concipiet, & pariet filium, si non primo, tamen secundo vel tertio, etiam postquam pepererit filias, ne Iudaica inuidia

CAPVT MATTH.

inuidia amittat tam pulchram interpretationem.

Si autem interrogas quam iuuenulam intelligant, respondent matrem Ezechiae, sed Propheta hoc non dicit, unde ergo reddet nos certiores de illa matre dici & non de alia iuuenula: Dicant impudentes nebulones, quando Ezechias vocatus sit vel a matre vel a populo Emmanuel, quo vel solo nomine perit ipsorum commentum. Et crassissimum praeterea mendacium est quod aiunt intelligi prophetiam de Ezechia concipiendo & nascituro, quia quando hoc Esaias prophetabat, Ezechias erat egregius puer, natus annos decem aut plures, id quod notissimum est ex sacra Historia Regum & Paralipomenon & Esaias. Esaias loquitur ad Regem Ahas, quo anno regni eius locutus sit, non dicit scriptura, neque hoc nunc moramur. Regnat autem Ahas tantum sedecim annis, & statim post mortem eius fit Rex eius filius Ezechias, annos natus viginti quinque. Quem pater, ut vides, genuerat

ENARRATIO IN I.

generat nouem annis, ante acceptum regnum. Quis ergo, nisi plane brutum sit, nō videat hic ad Regem & regnantem Achas, nihil dici vel de Ezechia vel de matre eius? Sicut autē hic vides eorum insaniam, ita mendaciū & blasphemiam esse noris, quamcunq; aliam iuuenulam viro cognitam tibi hoc loco finxerint, id quod confirmat fidem nostram, tantū abest, vt nos moueat. Vide apud Lyranum aliorum figmentum de vxore Esaia, verum vbi est ille Emmanuel, qui viij. ca. dicitur Dominus terræ Iudæ, cuius dominus siue Rex nunquam fuit Esaia aut filius eius.

Sed dicamus de vocabulo Alma, vt videas istos miseros homines amisisse, vt Deum ita & cōscientiam, nolunt enim hic scire suam ipsorum linguam & grammaticam. Quid facient suis Iudæis doctissimis viris septuaginta interpretibus, qui priusquam Christus nasceretur, antequam istæ blasphemiae essent, interpretati sunt Alma παρθένος, id est, virgo, quæ admodū & Matthæus & Lucas

CAPVT MATTH.

& Lucas postea? Quasi vero latinus non significet virginem, quando dicit puellam nondum virum expertam, nō lapidem, quando saxum dicit, aut germanus non idem velit quando dicit, Eine reine Jungfravv & quando, Eine reine Magd? aut quasi non vtantur omnes linguæ synonymis aut horum loco periphrasibus? Sic ridet Iudæi semetipsos, dum dicunt non virginem significari, quando Alma dicitur non Bethula, cum utroq; virgo significetur, sed hoc interest qd Bethula significat quamcunq; virginem etiā auum. Alma autē tantum iuuenulam virginem, quæ seruetur futuro coniugio, quo nomine Hebræi honestissimā atq; pulchram significant virginem, a parentibus honestissime educatam, quæ possit ambiri ab honestissimis ad coniugium. Nam Hebræis sonat Alma, quasi dicas abscondita, & diligentissime a parentibus, honestis custodita & erudita. Siquidem Alam Hebræis latere, abscondere siue occultare significat.

F

Cum

ENARRATIO IN I.

Cum ergo spiritus S. in Esaia voluit dicere virginem concepturam & parituram, & optime sciret suos Iudæos quibus loquebatur habere duo vocabula, quibus virgo significatur, non Bethula dicere voluit, ne etiam animum virginem aliquis intelligeret, ne Iudæi, qui erant ex familia Davidis, congerent contra legem multas sine coniugio manere virgines, quemadmodum nunc faciunt doctrinæ dæmoniorum, usque ad summam senectam expectantes usque ex sua filia Messiam. Quæ res quot scortationes secretas, quot errores per filios inde natos peperisset, quis non videt ex claustris vel vestalium apud gentiles vel monialium apud nostros? Sed voluit spiritus S. dicere Alma, id est, iuuenulam virginem, nubilem, pulchrã, honestissime educatam, & ab omnibus commendatam, propter quã foelix diceretur maritus, qui talem acciperet coniugem, de qua neque ætas, neque educatio, aut honestas sineret male suspicari, qualis fuit mater Christi

Maria

CAPVT MATTH.

Maria virgo cum desponsaretur Ioseph. Virgo ab omnibus commendata traditur coniugio, & maritus eius seruat eam intactam, cognito consilio Dei. Hinc est quod hæc mater, cui Iudæi maxime malè volebant propter filium, nunquam legitur malè audisse tunc apud ipsos, siquidem tanta erat fama eius integritatis, vt ne tanta quidem inuidia contra eam mentiri auderet.

Præterea Iudæi, vt rumpantur, nullam puellam possunt ex sacris literis nobis producere, quæ vocetur Alma, & non sit virgo. Gene. xxiiiij. Rebecca, futura vxor Isaac, vocatur Alma, vbi dicitur. Puella quæ egredietur ad hauriendam aquam. Puella est ibi Alma in Hebræo. De qua Rebecca illic ante sic dicitur. Puella decora, nimis & Bethula, id est, virgo pulcherrima & icognita viro. Et Exo. ij. soror Moysi Alma dicitur. Perrexit Alma (nos puella legimus) & vocauit matrem suam. Cur ergo non hæc Alma esset

F ij virgo?

ENARRATIO IN I.

virgo: de qua Esaias dicit, q̄ sit paritura Emmanuelem, Deum, Patrem futuri sæculi, æternum Regem in folio Dauidis:

I nunc Iudæe & doce spiritum S, quibus verbis debeat loqui de veneranda matre Messia, ne cogaris credere, q̄ frustra expectas Messiam post hebdomadas Danielis, iam ultra mille quingentos annos. Vbi est Bethleem, in qua nasciturus à Michea prædicitur: Vbi Ierusalem & Templum, quò venturus est secundum Malachiam: Vbi est Sacerdotium vestrum & Prophetæ & regnũ: vbi sunt omnia sacra vestra:

Dicitis, Propter peccata nostra non venit Messias, At Deus promisit certo tempore venturũ Messiam, sine adiecta cõditione, siue peccatores sitis siue nõ sitis, Atq̄ adeo Prophetæ prædicunt peccatoribus, & propter peccatores venturũ, legite vel Esaiæ cap. liij. Quasi vero Deus qui seipsum negare nõ potest, possit fieri mendax propter peccata vestra:

Sed

CAPVT MATTH.

Sed quod nam est peccatũ vestrũ de quo dicitis? Non nunc colitis Baal, & alia externa idola, non nunc interficitis sanctos Prophetas, quos nõ habetis, vt ante captiuitatẽ Babylonicam, in qua tamen vos non deseruit Deus, sed dedit egregios Prophetas, & promisit captiuitatis solutionem post septuaginta annos, At nunc post tantum tempus in mera agitis desperatione. Si igitur verum putatis, q̄ propter uestra peccata non venit Messias, necesse est ea esse multo maiora quàm illa horrendissima Patrum vestrorum olim fuerunt. Scitote igitur non vestra peccata remorari aduentum Messie, sed hæc esse vera peccata vestra, quod venientem Messiam contempsistis, occidistis, & adhuc in synagogis vestris, horrende blasphematis cæci, impij, damnati, non solum coram Deo, sed etiã coram toto mundo, quis enim non videt vos esse populũ maledictum: Nulla salus vobis est, nisi recipiatis fide quem crucifixistis.

F iij

Præterea

ENARRATIO IN I.

Præterea interrogo, Ex quo genere vestro aut stirpe nunc expectatis Messiam illum vestrum? Dicite absq; mendacio, absq; hæsitatione & mala conscientia, qui ex vobis sunt, ex stirpe & familia Davidis? & qui ex tribu Aaron, vt rursus regnum & sacerdotiũ recipiatis? Hoc facietis ad Calendas græcas. Post captiuitatem Babyloniam quidam sunt amoti à sacerdotio, quod non potuerunt probare genus suum, id est, certo declarare se esse ex genere sacerdotali, & tamen interim tantum per septuaginta annos seruati fuerant simul in Babylone, quid putas, quanta confusio nunc sit inter Iudæos per totum mundum dispersos iam mille quingentis annis? Tantum nungantur & somniant inter sese alium esse ex Ioseph, alium ex Leui, alium ex Iuda, Hunc ex domo Aaron, illum ex domo David. Atq; adeo qui nunc vocantur Iudæi non magis sciunt se esse Iudæos quàm profelyti, id est, illi qui

CAPVT MATTH.

qui ex gentibus apud eos sunt, nempe tantum ex eo quod circumcisi sunt, siquidem ignorant egregie, nec nisi vel erronea vel mala conscientia asserere possunt se esse secundum carnem semen Abraham, filios Isaac & Iacob, siue natos se esse ex sanguine Iudæorum. Vt maxime nunc sint aliqui ex sanguine Abraham, tamen neq; nos neq; illi ipsi asserere certo possunt hunc vel illum esse ex sanguine Abraham, tanta confusio accidit eis.

An ignoratis Historiam vastationis Iudaicæ, per Titum factæ, quam Iudeus Iosephus describit? Tunc iudicio Dei perierunt omnes (vt Christus prædixerat) q; nõ cognouissent tempus visitationis suæ, alios pestis, alios famemes, alios seditio & gladius occidit, alij missi sunt in prouincias, vt in spectaculis obijcerentur bestijs lacerandi, relij qui venditi sunt gentibus, & in miserã traditi seruitutem, quid interim fecerunt milites Romani, impij, gentiles

F iij cum

ENARRATIO IN I.

cum puellis & matronis, quas non occiderat fames aut gladius: Multæ sunt venditæ, non certe Iudæis, sed gentib, Iude vero non Iudæi, non filij Abraæ, sed Goim, id est, gentes nascebantur. Venditi autē Iudæi si quos genuerunt filios, vel ex Iudaicis foeminis, si quas habuerunt vel ex gentilibus, tamen seruitute gentilium pressi, non potuerunt seruare suas tribus & sanguinem Iudaicum, tanta enim adulteria Goim id est, gentium, & scortationes cogebantur ferre, vt uiles serui, vt iam dudū ante mille annos nemo ex eis certus fuerit, num ex Abraæ sanguine, aut ex Goim, id est, gentium turpi scortatione natus sit. Vnde quis non videt fieri posse, vt omnes hi nebulones de Abraam gloriantes, qui nunc blasphemant Christum dominum gloriæ, non sint ex Abraam secundum carnem, sed ex turpi scortatione Goim, id est, gentiū, & ita fieri Dei iudicio, vt cum in synagogis suis & conuiujs maledicunt Goim, id est, gentibus maledicāt sibi ipsi, id quod

CAPVT MATTH.

id quod tamen præter hoc fit, secundū illud, Maledicent illi, & tu benedices, &c. Hæc dico non tam vt insultem maledicis quā vt indicem, quam horrendo iudicio Dei perierint, qui noluerunt suscipere saluatorem. Sicut sacra eorum ita uastata sunt, vt non manserit lapis super lapidem, ita & sanguis Abraæ in maledicta posteritate, ita à Deo abiectus est, vt iam nusquā possit agnosci, quemadmodum ista à sanctis Prophetis prædicta sunt. Egregie igitur expectat Messiam ista fex & deplorata turba, Sed quid faciet eis ille, quem fingunt Messias, ex viro & foemina, vt alij homines natus?

Sed reuertamur ad uocabulum Alma, Vbi uident blasphemij Iudæi, se non posse consistere contra certas scripturas, incipiunt querere alias scripturas, quas possint suis fictis interpretationibus torquere & retorquere, vt imperitis ex locis obscuris & incertis, obscurent certissima, quæ diximus, nō obscure sint in hanc rem scripturæ, sed

ENARRATIO IN I.

quod ipsi suis cauillis vertendo & peruertendo eas in alienos & indignos rapiant sensus. Huius generis tantum vnum locum habent Prouerb. xxx. vbi sic dicitur. Tria sunt apud me mirabilia, imò quatuor quæ ignoro, Via aquilæ in coelo, Via serpentis super petram, Via nauis in medio maris & via viri erga Alma. Talis quoque est via mulieris adulteræ, quæ comedat & tergit os suum, & dicit, Non sum operata malum.

Hic viam viri erga Alma, exponunt turpissime de coitu, vt liceat ipsis blasphemare, cum tamen nuda quam in tota sacra scriptura via viri hoc significet. Et vt triumphent, Alii qui (inquiunt) cur statim fieret mentio adulteræ? Et quidam ex nostris, dum volunt scribere contra Iudæos, dederunt hic Iudæis blasphemandi ansam, intempestiuus allegorijis, quas hic de Christo fingunt, relicto grammatico & vero verborum sensu, quæ vide in
 expositio

CAPVT MATTH.

expositione Lyrani, ne frustra hic perdam tempus.

Sententia est. Sicut via aquilæ in in aere est incognita, & via serpentis supra petram, & via nauis in medio maris, ita & multo amplius est mihi ignota via alicuius viri erga Alma, id est, adolescentulam virginem. Hæc via viri non est coitus & corruptio, Huius em̄ signa deprehendi possunt, sed potius est amor viri ambientis fornicosam virginem, & affectu illo laborantis, quem alius nec cogitatione, nec verbis assequi potest, atque adeo nec ipse qui expertus est, potest postea satis nosse aut dicere, quemadmodum fuerit affectus erga Alma, Interim in omnibus, quæ facit, cogitat, loquitur, somniat de dilecta, quemadmodum & nos de tali dicimus. Totus est in sponsa. Sicut Poeta dixit, Iamdudum animus est in patinis.

De hoc affectu per translationem dicitur in Psalmo, Et concupiscet Rex decorem tuum. Et sponsa in cantibus dicit,

ENARRATIO IN I.

dicit, Amore languedo. An nō vulgariſſimum eſt in ſcripturis viam, cum de homine fit ſermo, ſignificare affectum, modum, mores, vitam, actiones, doctrinam, religionem, &c. ſecundum verba quibus additur, vt in Pſal. i. via peccatorū, via impiorum, via iuſtorū. Hinc ſæpe legis viam bonam, & viam malam in Prouerbijs, & ferè vbiq; in ſcripturis. Lutherus paulo aliter hoc interpretatur in SchemHamphoras. Cur ergo hic vſam viri interpretamur contra conſuetudinem ſcripturæ, vt & hic cogermur poſtea dicere Alma ſignificare, quod nuſquam in tota ſcriptura ſignificat?

Quod autem additur de adultera quintum, non cōparatur vel ſimilis eſſe dicitur adultera iuuentilæ, vt & hæc intelligatur corrupta, ſed ſimpliciter & manifeſte, id quod nemo negare poteſt, confertur via adulteræ, quæ nondum cōpræhenſa eſt in adulterio, ſed arte fallit & negare poteſt, cum via viri ambientis iuuentulam virginem
in

CAPVT MATTH.

in vxorem, & confertur non ad aliud quàm ad hoc q̄ ſit via ignota. Sicut (inquit) ignota eſt via aquilæ, ſerpentis, nauis, Ita ignoratur via ſiue affectus viri erga adoleſcentulam virginem, ſi militer ignoratur quid faciat, & quam ſit affecta mulier, oblita pacti Dei ſui, contra quam nemo poteſt certo teſtificari. Non enim de quacunq; adultera dicit, ſed de occulta, quæ ait, Non ſum operata malum. Ideo Iudæi ſuſpicaces habebant duriffimā zelotypiæ legem, contra ſuſpectas vxores. Nu. v. Non ergo hic turpia conferuntur, ſed quinque dicuntur ignorata, & hoc dicitur. Sicut ignoratur ab alijs amor honeſtus viri erga virginem quam ambit vxorem, & tamen verus amator eſt, ita etiam ignoratur turpitudine adulteræ nō de præhenſæ, & tamen vera adultera eſt. Hoc eſt quod ſapiens miratur, Videmus homines & bonos & malos & tamen ignoramus quid intus ſint, ſecundum illud, i. Reg. xv. Homo videt ea quæ parent, Deus autem intuetur cor.
Nihil

ENARRATIO IN I.

Nihil igitur hoc loco cogebat nebulositas ex Alma facere corruptam, quam nusquam in scripturis significat.

Almoth vel Alamothe in canticis significant regales virgines, quae ad pompam regiam & gloriam aulae pertinent. Et velint nolint isti indocti, qui fex sunt Iudaeorum, ex eisdem canticis certissime declaro Almoth virgines significare. Sic ibi dicitur capite sexto. Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae & Almoth, id est, adolescentularum non est numerus. In Canticis Canticorum Iudaei recte fatentur nihil turpe describi, sed illa Cantica esse divina, quae & in Ecclesia semper habitata sunt in scripturis sacris.

Dicant ergo hic quid sint Almoth, si non sunt virgines. Nam neque reginae sunt neque concubinae quae certo comprehenduntur numero, sed sunt Almoth, quarum non est numerus. Memineris autem & concubinas esse in scripturis uxores, sed Dominae & haeredes

CAPVT MATTH.

haeredes non sunt cum filiis suis, accipiunt vero munera, ut apud hosce Germanos foeminae nobilium dotem & alia, quemadmodum legis de filiis concubinarum Abrae, Gene. xxv. Si ergo Almoth sunt, hic corruptae mulieres, id est, non virgines, & non sunt neque reginae neque concubinae, cum quibus laudantur, ut amatae & formosae, tantum vna praefertur omnibus, licet amatis & formosis, quid quae sunt nisi turpia scorta? Et ne trahas haec ad Historiam Salomonis, ij. Reg. xi, scito quod illic mentio sit nulle vxorum, inter quas sunt illae, quas Lex prohibet propter idololatriam, Adolescentularum autem siue Almoth, ibi nulla est mentio.

Egregiam vero laudem expressit nobis Regius amator, & spiritus S. quo sacra scriptura prodita est, si voluit nobis commendatum scortorum innumerabilium gregem contra Dei praecipuum, Non committes adulterium, & contra illam legem, Deute. xxij. Non

ENARRATIO IN I.

Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel. Et Leuit. xxvi. Sacerdos scortum aut vitiatam non ducet uxorem aut repudiatam ab alio. Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, flammis exuretur, quia violauit nomē patris sui. Vbi spiritus sanctus honestissimam domum vult sacerdotis præ alijs honestis domibus, ibi non solum scortum non vult duci uxorem, sed ne vitiatā quidem, etiam si honestissima vim passa sit nō volēs, aut repudiatam ab alio utcumq; absq; sua culpa. Summo vero sacerdoti etiā viduam prohibet, licet honestissimā, scilicet hic in spiritali Cantico scortorum greges nobis cōmendaret. Relinquitur ergo hic Almoth certissime virgines esse, quando neq; reginæ neq; concubinæ sunt, & scorta esse nō possunt. Et sunt in Regali pompa Almoth, quæ in alio spiritali cantico, nempe Psal. xlv. Bethuloth scribuntur in simili spiritali pompa, vbi sic legimus, Virgines post eam, &c. Quis nūc certiora

CAPVT MATTH.

certiora vellet de vocabulo Alma.

Verum qui doctiores sunt inter Iudæos hæc norunt, nempe vocabulū Alma significare virginem, sed non anum virginem, quemadmodū diximus. At non ferentes tam clarum testimonium quidam sic cauillantur. Esto Alma significet virginem, tamen sic quidem vos Christiani ex Esaia habetis aut defendere potestis, q̄ virgo concepit, & virgo peperit, aut conceptura virgo dicitur & paritura. Nam verba Prophetæ sic possunt intelligi. Ecce virgo, id est, quæ nunc est virgo concipiet aliquādo & pariet post duos, tres vel decem annos videlicet ex marito. Egregium scilicet Messiam expectant ex immundo conceptum semine, qui nō possit saluare populum suū à peccatis, vt qui ipse in peccato sit conceptus.

Hic certe cum de Esaia verbis loquuntur, non debent citare nostros textus aut Euangelij Matthæi translationem, quam vident suæ calumniæ

G aptam.

ENARRATIO IN I.

aptam. Nam Apostoli sancti saepe non verba, sed verborum sententias nobis ex Hebræo reddiderunt, nihil morati quod ex hoc offenderetur siue Iudæus, siue alius incredulus, scientes cum Paulo, i. Cor. xiiij. quod prophetia data sunt non incredulis, sed credentibus. Quamuis autem hæc sit nebulonum manifesta cauillatio & sophistica calumnia, ita ut ridiculus sit qui censeat eos esse refellendos, & non potius contemnendos & ridendos, tamē spiritus sanctus per os Esaia de hac Alma & hac conceptione & partu sic locutus est, ut ne ista quidem ridicula cauillatio locum habere possit. Nam sic habet Esaias in Hebræo. Ecce virgo pregnans est & pariens filium, & ipsa vocabit nomen eius Emmanuel. Audisne incoelix Iudæe, virginem grauidam & parientem, quod miraculum Propheta videt coram in spiritu, ut obstruatur tibi os blasphemum?

Post vero hæc omnia clamant insani contra nos, Vester (inquiunt) Messias,

CAPVT MATTH.

Messias, non Emmanuel dictus est, sed Iesus, id quod & vos fatemini, ergo prophetia Esaia, quæ dicit nomen filij vocandum Emmanuel, nihil pertinet ad eum. Rursum hæc vel turpis ignorantia est vel impudens calumnia. Nam & ipsi more scripturæ vni personæ plura nomina tribuunt etiam propria, Et præterea quæ Latini vocantur prenomina, cognomina & agnomina, propter naturam, virtutem, euentum aut officium attributa, & quicquid de alio quo predicatur apud homines. Hebræi & sacrae literæ dicunt vno vocabulo nomen siue vocationem vel appellatiuonem, quemadmodum Ecclesiastes cap. vii. dicit. Melius est nomē bonū, quam vnguentum preciosum. Sic Christus dicit, Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, Qui interim tamē vocantur Iohannes, Petrus, Hanna, &c. Ego scilicet eum qui Petrus vocatur, & Simon Bar Iona, non etiā vocabo Apostolum. Non veritus est Matthæus in eodem loco citare Prophetam, quod

G ij Christus

ENARRATIO IN I.

Christus vocandus sit Emmanuel, & narrare q̄ angelus iusserit eum vocari Iesum. Similiter & Lucas in vno & eodē loco narrat angelum Mariæ dixisse. Et vocabis nomē eius Iesum. Et tamē mox addidisse. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Postulent hic ineptuli, vt qui Iesus vocatur, non debeat vocari filius Dei, sicut illic qui Emmanuel vocatur, nō vocetur Iesus, atq; adeo quia Iesus vocatur, non vocetur Christus, vt rursus accusent Matthēum, qui dixit. De qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Sic neq; Saluator, neq; Deus, neq; homo, neq; Propheta vocabitur, quia vocatur Iesus. Id quod more sacrae scripturae perinde fuerit q. d. qui vocatur Nicolaus non potest esse predicator, vel Consul vel futor, imō ne homo quidē. Et quicumq; dixerit vel (vt Hebraei loquuntur) vocauerit eum hominem, is mentitur, quia non homo, sed Nicolaus est nomen eius.

Si haec ignorant, sunt stupidissimi

CAPVT MATTH.

mi asini, sed ignorare nō possunt, ergo sunt calumniatores & mendaces ex patre suo diabolo. Cur non potius accusant suos Prophetas & sacram scripturam, qui multo pluribus nominib. vocant siue appellant Messiam? Iacob vocat eum Silo. Gene. xlix. Ergo, secundum istos, Esaias non debuit eum vocare Emmanuelem, & postquam vocauit eum Emmanuelem, nō debuit de eo dicere, cap. ix. Et vocabitur nomen eius, Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater in perpetuū, Princeps pacis. Nec Ieremias cap. xxiii. de Christo filio Dauid, Et hoc est nomen eius, quod vocabunt eum, Dominus iusticia nostra. Nomen itaq; rei, vt dixi, apud Hebraeos est fama, & quicquid vere de re dici aut predicari potest, & falsum nomen vocant falsam de re predicationem aut famam, & malum nomen famam malam. Sic oramus, Pater, sanctificetur nomē tuum. Item in Psalmo, Deus in nomine tuo saluā me fac, id est, per potentiam & gratiā.

G III

quae

ENARRATIO IN I.

quæ de te prædicatur & creditur, ut amplius glorificeris. Item propter gloriam nominis tui Domine libera nos. Et Apoc. iij. dicitur angelo Sardiensis Ecclesiæ. Nomen habes quod vivas & mortuus es.

Quando igitur legis Christum vocandū filium Dei aut Deum, quem admodū Iehoua eum vocat Ieremias, non intelligitur absque re talem tantum nominationē habiturū, quemadmodū aliquis nebulo calumniari posset contra morem scripturæ, quasi sit impositū ab hominibus propriū nomen, sed potius spiritus S. prædicat hoc apud homines credendū, prædicandū, fatendū de eo, quod ipse vere est, ut quæ hactenus ignoratus fuit mundo, nunc agnoscat & prædicetur Deus & homo, verbū caro factū, id quod est vere vocari Emmanuel, nobiscū Deū, Iesum saluantē nos à peccatis nostris, & reconciliantem Patri, quæ antea per legē damnantē nos non aliud agnoscebatur quàm contrarius & alienus à nobis, neque adhuc alicui Deus

CAPVT MATTH.

Deus pater est, antequam hic filius virginis vocetur, id est, prædicetur ipsi & agnoscat filius Dei nobiscum Deus. Lex enim est durus pædagogus, sed tantū vsque ad Christum, ut Galatis dicitur. Sic & de alijs Christi nominibus, intellige quod talis esse inuulgabitur, prædicabitur, credetur, agnossetur.

Dicant nunc Iudæi, quem alium possint ostendere nobis, qui sic vocatus sit, id est, prædicatus ab hominibus in mundo, quemadmodū Prophetæ prædicūt. Quando autē Saluator noster ita vocatur, id est, talis prædicatur & creditur, à fidelibus & Iudæis & gentibus, Cur non & ista Iudæorum sex, relicta horrenda blasphemia suscipit ad vitam quem pater nobis misit, quemadmodū in Lege & Prophetis promiserat?

Vocatur autem Emmanuel, primum à matre sua virgine. Sic enim est in Hebræo. Et ipsa scilicet virgo vocabit nomen filij sui Emmanuel, quia ipsa incarnatum filium Dei & suum primum cognouit, adorauit, & gauisa est

G iij

de hac

ENARRATIO IN I.

de hac hominum gloria & salute. Sic & angelus dicit ad Mariam virginem, Tu vocabis nomen eius Iesum. Quod autem primum mater agnouit, postea agnitum est & predicatum à Iudæis & gentibus, quemadmodum idem Esaias, cap. ix, dicit, Et vocabitur Admirabilis, &c. Et Iere. Hoc est nomen quod vocabunt eum, &c. Hoc interim est quod Matthæus non verba Esaiæ, ut dixi, sed sententiam referens dicit, Et vocabitur nomen &c. vel ut constanter habent græca exemplaria. Et vocabunt nomen eius Emmanuel. De quo salutis nostræ mysterio Paulus i. Timo. iij. Re vera magnū est pietatis mysterium, manifestatum in carne, iustificatū in spiritu, visum angelis, predicatum gentibus, creditum in mundo, receptū in gloria. Hæc hæc hactenus diximus contra blasphemiam Iudæorum, pro veritate verborum Esaiæ & Matthæi, quæ patrem excludunt, & solius matris filij meminerunt, ut necesse sit eam esse virginem, quibus confirmatur articulus fidei nostræ

CAPVT MATTH.

nostræ, quo confitemur Christum unicum Dei filium conceptū de spiritu S. natū ex Maria virgine, ut habitaret in nobis, ut dixit Iohannes, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & saluaret verus Iesus à peccatis populū suum, id est, in ipsum credentes, hoc est ipse conceptione & natiuitate mundus (de quo dicitur, i. Corin. xv. Secundus homo de cælo cælestis) sanctificaret & reconciliaret patri nos in peccatis conceptos & natos, & ipsa origine ex Adam, primo ex terra homine, damnatos, Id quod vere est eum esse Emmanuelem, id est, nobiscum Deum, quemadmodum & ipse predicatur per totum mundū in Ecclesia sanctorum.

CAPVT II.
G v IN

ENARRATIO IN II.

IN die Epiphanię Do-
mini, solemus multa
canere & legere, ex
Esaia. Surge illumina-
re. &c. ex Psalmo,
Reges tharsis, &c. ac
similia quę vulgo
credunt de his Magis tantum esse præ-
dicta, cum tamen de vocatione omnium
gentium ad Christum vocandarum in-
telligenda sint, quarum hi Magi cum suis
comitibus fuerunt primitię, postquam
verbum fuerat caro factum. Nam
Prophetę suis Iudęis vaticinantes de
futura gentium salute, sæpe eas gentes
nominatim exprimunt, quę eis vicinę
erant, & inimicissime, vt suos admira-
tione suspendant, q̄ atrocissimi & no-
centissimi hostes accessuri prædicatur
ad populū Dei, Deumq̄ glorificaturi.
Exprimunt itaq̄ nominatim sæpe Ba-
bylonios, Aethiopes, Syrios Edumeos
Palestinos siue Philistinim, Moabitas,
Ammonitas, Cedar siue Ismaelitas,
qui &

CAPVT MATTH.

qui & Agareni sunt, & nunc Saraceni
volunt appellari, &c.

Dicamus ergo hic de vocatione
gentium, cuius meminisse nos gentes
debemus cum summa erga Deum gra-
tiarum actione, ad confirmandam ex
verbo Dei fidem nostram. Nam Lu-
cas cum de infanzia saluatoris agit, de-
scribit primum vocatos Iudeos pasto-
res ad præsepe Christi angelorum re-
uelatione, & prædicatum à pastoribus
Christum in Bethleem & vicinia eius,
prædicatum quoq̄ à Simeone sancto,
& Hanna prophetisa in templo Hiero-
solymorum. Matthæus autem & nos
gentes vocatos, hæc historia mirabilis
nobis describit.

PRIMO. Contra Iudęos & dis-
putationes Satanae simus armati, q̄ li-
cet Iudęi haberent oracula Dei, id quod
Ro. iij. magna prærogatiua eorū dicitur,
tamen eadē Dei oracula promitte-
bant & gentibus salutem. Testamentū
hoc promissionum salutis, erat comu-
ne & Iudęis & gentibus, ceu fratribus

ENARRATIO IN II.

vnus patris filijs, Sed illi quasi præsentes, vt dicitur Eph. ij. testamentum legebant, Nos vero quasi absentes hoc ignorabamus, nihil tamen minus hoc erat gentium quam Iudæorum, Sed in tempore à sæculis præordinato reuelandum, & in toto mūdo prædicandū.

Vbi erant Iudæi quando Deus dixit in paradiso serpenti, Semen mulieris conteret caput tuum? An nō totum genus humanum sub peccatum vendicum iam erat sub serpente, id est, diabolo qui mortis habet imperium? Hoc imperium auferendum promittitur à ceruice omnium hominum per semen mulieris Christum, Et ad Abraham certe nō Iudæū aut circumcisum, neq; de solis Iudæis dicitur. Gene. xij. Faciam te in gentem magnam, & in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ, Hoc intelligentes sancti Prophetæ sæpe prædicunt futuram salutē & benedictionē gentibus, Sic enim ait Psalmus de Christo, Et adorabūt eum omnes Reges, omnes gentes seruiēt ei.

Item

CAPVT MATTH.

Item, Reminiscetur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ. Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Item, Postula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. Et Esa. cap. xi. In eum gentes sperabunt. Et cap. xlix. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & feces Israel conuertendas, Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsq; ad extremū terræ. Item liij. Lauda sterilis quæ nō parit, &c. Item lx. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, &c. Item lxxv. Quæserunt me qui ante nō interrogabant, &c. Et Osee i. Et erit, in loco vbi dictum est, Non populus meus vos, ibi vocabuntur filij Dei viuentis. Lege Paulum Eph. ij. Hic cum Paulo fidenter dicimus, Ro. ij. An Iudæorum tantum est Deus? an non & gentium?

Secundo, Cum gentiles legis & audis, intellige, id quod res clamat populum impium, ignorantem Dei sine Deo.

ENARRATIO IN II.

Deo, sine Christo, sine spiritu sancto, ut dicitur Ephē. ij. plane populum diaboli & damnatum, quibus dicit Paulus i, Cor. xij. Scitis quod gentes fuistis, ad simulachra muta, prout ducebamini cunctes.

Tertio. Certum est ergo cum audis gentes vocatas, & à Deo susceptas, nullo suo merito aut propter bona opera eas susceptas, sed sola gratia Dei, qui, ut dicitur Ephē. i. Dilexit nos in Christo ante constitutionem mundi, in laudem gloriæ gratiæ suæ, qua gratos reddidit nos in dilecto filio suo, &c. Lege Ro. ix.

Quarto. Certum est & hoc, quod sine lege gentes susceptæ sint per fidem. Atque hic tantum abest ut glorietur contra gentes Iudei, ut ipsi sectando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non pervenerint, quia non ex fide, sed tanquam ex operibus legis quesierunt iusticiam, impingentes in lapidem offensionis. Gentes autem quæ non sectabantur iusticiam, apprehenderunt iusticiam, iusticiam autem eam, quæ est

ex

CAPVT MATTH.

ex fide, ut hæc legis Ro. ix. quæ de reprobatione Iudæorum & electione gentium repetenda sunt, cap. viij. Matthæi in historia Centurionis. Ut videas nunc illud Ro. iij. Omnes & Iudei, & gentes peccaverunt, & vacant gloria Dei, iustificantur autem gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, &c. Nunquam in æternum erit peccatorum alia iustificatio coram Deo, id quod ex prædicatione Euangelij, siue gratiæ, & propria experientia fatentur nobiscum omnes conscientiæ Sanctorum, siue iustificatorum, ut omnes obstruatur, & subditus fiat Deo totus mundus, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram Deo. Si non ex operibus Legis divinæ, multo minus ex operibus legum humanarum, de quibus dicit Dominus, Frustra cogunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.

Quinto. Queris quomodo hi Magi facti sint credentes, siue pervenerint ad fidem. Respondeo, sicut nos, quem

quem

ENARRATIO IN II.

quemadmodū Pau. Ro. x. dicit, Quo-
modo credent in eum, de quo nō au-
dierunt? Fides est ex auditu, auditus
autem per verbum Dei. Alio quidem
modo quam publica prædicatione per-
uenit ad eos verbum, & bona erga ip-
sos voluntas Dei, sed tamē peruenisse
certum est ex hac Historia. Nam licet
forte ex suis patribus habuerint verbū
de venturo saluatore & Deum timue-
rint, quemadmodū Abimelech Gene.
xx. & ille Gene. xxvi. & Iob, &c. tamē
hoc asserere non possumus. Hoc verō
certum est, q̄ cum stella habuerint re-
uelatum verbum Dei siue vocale, siue
occulto spiritu inspiratū. Alioqui solū
ex visa stella, licet noua & admirabili
nō potuissent scire Regem natū Iudæ-
orum, quemadmodū se scire fatentur,
multo minus se ad illum Regem Iu-
dæorum pertinere, cum essent non Iu-
dæi, sed gentes, quemadmodū se ad eū
pertinere fatentur. Venimus (inquiūt)
adorare eum. Ex verbo itaq; siue re-
uelatione Dei concipiunt fidē & stella
ceti

CAPVT MATTH.

ceti signo gratiæ & sacramento con-
firmantur in fide sua, quemadmodum
dicitur, Videntes stellam gauisi sunt
gaudio magno valde, Hoc est gaudiū
conscientiæ in spiritu S. Sicut vero
credunt, ita & confitentur suam fidem
etiam illis vbi eis est periculum vitæ,
nempe in regia ciuitate Ierusalem, vbi
rex habitat Herodes, vbi certe crimen
lese maiestatis est alium nominare Re-
gem, & velle adorare. Corde, ait Pau-
lus, creditur ad iusticiam, ore fit con-
fessio ad salutem.

SEXTO. Postquam hi Magi ex
impis pij, ex infidelibus fideles facti
sunt, iam suscepti à Deo, & filij Dei
facti, vide quemadmodum noua vi-
ta testentur suam fidem, & ipso fructu
declarent sese per gratiam Dei arbores
bonas esse factos. Nam stella duce, &
reuelatione Dei ad puerū Iesum per-
ducti, nihil offenduntur formis despe-
ctis & vilibus, nempe paupertate & im-
becillitate pueri, squalore & foetore
despectissimi vel stabuli, vel cubiculi,
H cum

ENARRATIO IN II.

cum hic nihil interim esset quod non egregie contemnendū duceret humana ratio, vt videas veram, solidam & constantem fuisse fidem, sed procidūt & adorant puerum. Vera enim fides & confessio non potest non adorare Deum, & Christū Dominū, atq; adeo ipsa est adoratio, etiam si non procidas corpore. Agnosce Deum patrem in Christo, & Christum iusticiam tuam, ita vere adoras.

Item, offerunt pariuulo ex thesauris suis munera, aurū, thus & myrrhā, cōsulentes simul & paupertati & odorati loci, vt nunc nihil aliud dicam aut longius repetam, quę varia hic de hisce muneribus dici solent. Et Christus perpetuo suorum fidelium bona opera siue beneficia proximis indigentibus impensa pro muneribus, imō sacrificijs, vt sibi exhibitis acceptat. Sic enim ait, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Esuriui & dedistis mihi manducare, &c.

Item, vides eos porro credere verbo Dei

CAPVT MATTH.

Dei & amare verbum, quia credunt oraculo Dei, quod postea accipiunt in somnis, cum contra de quibusdā dicat Christus, q; ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

In istis scandalis, quod illis vident omnia despecta, q; nullum ex Iudæis vident quærere suum Regem natum, quod vident ab Herode insidias strui quærentibus Christum, tamē constantes in fide perdurant, secundum illud Psalmi, Pax multa diligentibus legem tuā, & non est illis scandalū, id est, neq; potentia mundi, neq; astutia seducuntur à lege, id est, verbo Dei, tantū abest vt resiliant offensi fratrum imbecillitate.

Neq; vero hi Magi iam ad Christum conuersi, nunc excogitant superstitiosum aliquod viuendi genus, relicta sui vocatione alijs vtili, vt Papistis cum vulgus cum suis monachis faciūt, & similiter hodie Anabaptistæ, sed diuino verbo admoniti reuertuntur in regionem suam, atq; adeo prohibētur vel in Bethleem vel alibi in Iudæa manere,

ENARRATIO IN II.

manere. Non dubito istos sapientes in
sua regione seruiuisse reipublicæ. Hoc
scilicet officiū seruiendi alijs relinque-
rent, & fingerēt se relinquere mundū,
quemadmodū ociosi homines sine fide
apud nos faciunt, sub specie cultus Dei
contra Dei verbum & voluntatem, &
contra rationem sanæ fidei, cum cōtra
Deus velit nos alijs seruire. Propter
Christum, & propterea q̄ Christianus
factus es, non est opus, vt mutes tui vo-
cationem, quēadmodū Paulus scribit,
i. Cor. vij.

Sic pastores, de quibus Lucas scri-
bit, postquam cœlesti reuelatione ad
Christum perducti sunt, summeq; per
hoc à Deo honorati, non cōmentī sunt
aliquam nouam religionem, sed sentie-
ntes veram & solam religionem esse
credere in illum, qui ipsis manifestatus
erat, hoc est, in Christum pro nobis in-
carnatum confitentur diuulgant, ita
vt mirentur quotquot eos audiunt.
Hęc est confessio fidei. Et reuertuntur
ad suum gregem seruientes suæ voca-
tioni &

CAPVT MATTH.

tioni, & contenti sua sorte, donec Deus
voluerit aut dederit meliora. quemad-
modum Paulus ait, Si potes liber fieri,
magis vtete.

Anabaptistæ insania sua faciunt
homines in hac vita & conuersatione
politica æquales, nolunt seruos obedi-
re, cuius contrarium vides in his pasto-
ribus, nolunt dominos gubernare, cuius
contrarium vides in hisce Magis,
Quisq; hic, siue Iudæus, siue gentilis,
siue dominus siue seruus redit ad sui
vocationem.

Hoc tamen interim est verum,
Post conuersionem, id est, postquam
credidisti in Deum per Christum, non
est redeundū ad infidelitatem, ad ido-
latriam, ad damnatos errores, ad blas-
phemias, ad inobedientiam, ad scelera
& turpitudines, Alioqui quæ esset hæc
conuersio, quæ potius esset auersio à
Deo: aut vbi in talibus maneret fides?
Non neganda quidem est pœnitentia
lapsis, neq; sentiendum q̄ homo in hac
vita possit esse perfectus absq; peccato

ENARRARIO IN II.

sed Christianus suam fragilitatem nō amat, & suos errores & peccata damnat, fidens misericordia Dei perpetuo, & certo credens remissionem peccatorum. Atq; hoc est expressum de istis beatis Magis in eo, q̄ verbo siue oraculo Dei admoniti sunt, ne reuertātur ad Herodem, id est, impietatem quæ sit ipsos perditura.

Hæc interim dico, ne quis has bonas arbores, nempe vocatas ad fidei gentes, putet nō producere bonū fructum, id est, bona opera. Sed bona opera nō iustificat coram Deo, sed cum fiunt à iustificatis fide filijs Dei, iustificācantur ipsa, vt sint iusta & bona opera. Siquidem persona placet per fidem in Christū, & opera placent propter personam operantem. Alioqui, quicquid non est ex fide, peccatum est. Opera iustificatorū filiorū Dei, sunt iustificata à Deo, & accepta facta propter filios Dei operantes, quæ etiam habentur quandoq; suas ex gratia promissiones de quibus aliās. Hæc

CAPVT MATTH.

Hactenus hæc de fide & vocatione gentium, & de bonis operibus fidelium. Reliqua quæ huc pertinent, vide in Postilla.

CVM natus esset Iesus. Hoc est lætum Euangelium, illum scilicet esse natum, quem Lex & Prophetae prædixerant Iesum, id est, iustificatorem, Ro. iij.

IN diebus Herodis Regis. Sic & Lucas exorditur. Erat in diebus Herodis Regis, &c. Significant autem Euangelistæ tempus tunc fuisse vt ueniret Christus, cum describunt alienigenam per Romanorū potestatem in Iudæa regnasse, secundū prophetiam Iacob, Gene. xlix. Non auferetur Sceptrum de Iuda, &c. Et Esa. xi. Egredietur virga de radice Iesse, id est, ex iam pene mortuo trunco propagati regni Dauidis &c. Hoc tempus significant nobis hebdomadæ Danielis.

IN Bethleem Iudææ.

Sicut tempus natiuitatis Christi, ita &

H iij

locum

ENARRATIO IN II.

locum significat, quem Micheas cap. v. prædixerat. Gentes quærunt Christū, Iudæi turbantur, quæ ita à Prophetis vt supra diximus erant prædicta. Hæc omnia Matthæus significat, vt sciamus hunc esse Christum, ex spiritu sancto à Prophetis prædictum &c.

AB oriente Magi. Respectu Hierosolymorū Chaldæi & Persæ ad orientem iacent, illic quos græci Philosophos vocant, Magi vocantur, Sunt autem doctores populī, Consiliarij Regum vel etiam Sacerdotes, maxima auctoritate viri, de quibus ita ait Strabo li. xi. Parthorum collegium (vt Possidonius refert) duplex est, alterum affiniū, alterum Magorum, ac sapientum, è quibus vtrisque Reges fiunt.

Venerunt Hierosolymā. Quasi tantus Rex quem quærebant, non nisi in Regia ciuitate & totius regni metropoli nasci deberet. Sic enim iudicat caro sine Dei verbo de Ecclesia, q̄ illic sit vbi pompam ceremoniarū, & splendorem cultuum videt. Sed spiritus

nouit

CAPVT MATTH.

nouit articulum esse fidei, Credo sanctam Ecclesiam catholicam. Fide opus est, vt sanctam Ecclesiam agnoscas, cuius faciem vides vbi Euangelium prædicatur, & Sacramenta Christi rite administrantur secundum Christi institutionem, vtcunq; cætera interim de spectata appareant. Non in gloriosa Ierusalem nascitur Christus, sed in despectata Bethleem, non in aula, sed in stabulo, & reuelatur non superbis & sapientibus, sed paruulis nempe pastoribus, non sanctulis & sua iustitia præsummentibus, sed peccatoribus, nempe Magis gentilibus. Vis scire vbi sit Ecclesia, in qua Christus est vsq; ad consummationem sæculi, nō interroga rationem, quæ pompam & speciem spectat, sed interroga verbum Dei. Hic ratio somniat Christum in Ierusalem natum, ideo illō veniunt Magi, sed verbum Dei ex Michea dicit Bethleem esse locum natiuitatis eius. Sine verbo omnia sunt incerta, vtcunq; videantur habere rationem sapientiæ. Verbum

H v

autem

ENARRATIO IN II.

autem certificat consciētiam, illuminat
veritate, lätificat promissione, quem
admodum hic fit Magis, Postquā au-
dierunt prophetiā & credunt, obediē-
tesq; verbo, abeunt Bethleem, stella
prius in oriente visa, rursus apparet,
præcedit, & ad Christum ducit, &c.

Vbi, &c. Hæc interrogatio est
intrepida fidei confessio.

TVrbatur Herodes, & Hieroso-
lyma cum illo. Infideles de aduentu
Christi, & de prædicatione Euangelij
gaudere non possunt, vt reuelentur ex
multis cordibus cogitationes.

Tempus Magi indicant.

Locum Iudeorum sacerdotes, vt
sunt Iudæi inexcusabiles.

Percontatus est. Nihil omittit
Herodes insidias Christo struens, sed vt
dicitur Prouer. xxi. Nō est sapiētia, nō
est prudētia, nō est cōsiliū cōtra Dñm.
De malicia cordis humani hic esset di-
eendum, sed alibi hoc faciemus, forte
cū dixerimus de Iohannis decollatiōe.

PVerum dicit. Nam Regem di-
cere fastus nō permittebat. Lege

CAPVT MATTH.

Lege Mich. v. vbi Propheta hūo
Bethleemiticū ducem ab eterno fuisse,
id est, Deum esse dicit. Quod autem
dicit. Ex te enim, &c. significat ibi na-
sciturum quidem, sed nō ibi mansurū,
quā potius dilatandum etiā in gentes
regnum eius. Sicut & illic. De Sion
exibit Lex, &c. & illic. Virgam virtu-
tis tuæ emittet Dominus ex Zion, &c.

De Stella, vide Postillam.

De herodibus, lege Carionē Philippi,
De tribus donis supra. Alij varie.

ORaculo. Hæc est sollicitudo
Dei patris, p fidelibus in quibuscunq;
periculis, secundū Psal. Cum ipso sum
in tribulatione, &c. Et Esa. xliij. Noli
timere, quia redemi te, & vocavi te no-
mine tuo, meus es tu. Cum transieris
per aquas, tecum ero, & flumina non
operient te. Cum ambulaueris in igne
non combureris, & flamma non arde-
bit in te, quia ego dominus Deus tuus,
sanctus Israel, saluator tuus. Sed
hic opus est fide, &c. Sic curat Deus
pro puero Mose aquis exposito.

Ste

ENARRATIO IN II.

Sic pro Davide Saulis insidias & persecutionem sustinente. Sic pro Ioseph vendito, &c. Hæc permittit Deus & facit, nec tamen credimus.

Digressis. Prætermittit Matthæus de die purificationis, in quo Simeonis & Hannæ oracula cœlestia de puero Iesu, Hierosolymis oblato, publice audiuntur. Quæ fama postea vulgata, cum nec pastores & qui ab eis audierant tacerent, motus Herodes, & videns sibi illusum esse à Magis, incipit scire in Bethleemicos paruulos, vt infra dicitur. Illa itaq; Lucas scribit, & interim omittit illa, quæ hic Matthæus scribit de interfectione paruulorum & fuga Christi in Aegyptum. Ergo quod hic legis. Digressis illis, Ecce angelus Domini apparuit, &c. intellige ex Luca factum post purificationem. Et quod Lucas dicit, Et vt persecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth. Intellige ex Matthæo factum post septem annos, Nam interim post purificationem

CAPVT MATTH.

fictionem abeunt in Aegyptum & manent ibi vsq; ad obitum Herodis, & postea reuertuntur in Galilæam, vt infra Matthæus etiam dicit, cum Luca consentiens.

FVge in Aegyptum. Rursum, quod de Magis ante diximus, vides hic sollicitudinem paternam erga filium. Hoc est quod in Iohanne ipse Christus quandoq; testatur suam horam nondum uenisse. Quo ceu egregio exemplo docemur nos curæ esse Deo, tantum credamus hoc ipsum, & dicamus cum Psalmo, In manibus tuis sunt tempora mea, q. d. non in manibus illorum qui mihi male volunt. Item, Multi dicunt animæ, Non est salus ipsi in Deo. Tu autem Domine scutum es pro me, glorificans me & exaltans caput meum, &c. Cum autem venerit hora constituta à Deo vt potiamur, tunc intelligamus, et certo sciamus ceu filij Dei, non à Deo irato hæc incommoda accidere nobis, sed bona patris erga nos voluntate. Quem enim diligit, corripit, &c. & in
uocet

ENARRATIO IN II.

uocemus, Pater, si fieri potest, transfer à me calicem istum, veruntamen non mea, sed tua fiat voluntas. Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Si hæc crederemus, nihil esset beatius nobis, siue prospera siue aduersa accidant, &c.

CVM Christus hic fugiat, queris an fugere liceat persecutionem, licere enim videtur quod Christus facit. Respondeo, Ex hoc loco siue ex hoc facto Christi, non tuto confirmabis conscientiam tuam quod fugere liceat, si non habeas certum de fugiendo verbum, aut certo scias hoc tibi esse liberum & non prohibitum. Primum quod tu non es Christus. Ipse enim nouit suum tempus & horam, nec fugit ut aufugeret, sed expectauit horam suam, quem admodum Ioh. xiiij. dicitur, Sciens Iesus quod venit hora eius, ut trãseat ex hoc mundo ad Patrem. Et xvij. Sciens Iesus omnia quæ ventura erant super ipsum processit ac dixit eis, Quæ queritis? Nã sunt quæda personalia, id est, quæ

CAPVT MATTH.

uæ faciunt quidam, quæ alijs prohibita sunt (de miraculis hic non dico) ut quod Christus eijcit è templo ementes & vendentes. Elias occidit falsos Prophetas & sacerdotes Baal, Gedeon perdit aduersarios, &c. quæ tamen sua à Deo mandata habent. Non licet itaque argumentari, Christus hoc fecit, Elias hoc fecit, Gedeon hoc fecit. Ergo & ego faciam, vel mihi facere licebit. Multa licent Magistratui ut habenti potestatem à Deo, quæ non licent priuato homini.

Deinde hic vides Christum non sua autoritate fugere in Aegyptum, sed autoritate & mandato Dei. Siquidem angelus adfert ad Ioseph hoc verbum Dei, Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & mane ibi donec aliud iussero. Si tale verbum habes de fugiendo aut singulare verbum ad te defertur, aut tibi reuelatur, non opus habes quæstione an fugere liceat. Nam per verbum Dei sancta sunt etiam illa quæ alioqui sunt illicita

ENARRATIO IN II.

illicita & lege prohibita, vt spoliare & fraudem facere vicinis est prohibitum hac lege. Non furtum facies, quando autem dicit Dominus filijs Israel, Spoliare Aegyptios, & fraudem facite vicinis vestris Aegyptijs. Exo. xi. non solum licet eis, sed etiã debēt fraudem facere, & obediendo faciunt opus bonum & sanctum verbo Dei sanctificatum, quod alioqui est pessimum & Dei vindicta dignum, vt ait Paulus, i. Tessa. iij.

Non igitur hoc Christi fugientis exemplum soluit quæstionem an fugere liceat in persecutione. Neq; enim ipse suam deseruit vocationem aut vere fugit suam quam passurus erat persecutionem, sed cum omnia nosset, suo se seruauit tēpori in salutē nostrā.

Quæramus igitur verbum Dei, vt sciamus certo num fugere liceat in persecutione Euangelij, nec ne. Quod fugere liceat, est certum Dei verbum, Matth. x. Si vos persecuti fuerint in hac ciuitate, fugite in aliã. Item, Si non receperunt

CAPVT MATTH.

receperint vos, exeuntes ex edibus aut ciuitate illa, excutite puluerem pedum vestrorum, &c. Item, Estote prudentes sicut serpentes, Et cauetes ab illis hominibus tradent em̄ vos in cōcilia, &c.

Tertullianus, in libro de fuga in persecutione, contendit mandatum Christi, Fugite in aliã, tantū esse temporale, & pertinere tantū ad Apostolos ante passionem Christi in Iudæa prædicantes, sicut & illud quod ibidem Christus mandat, In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorū ne intraueritis, sed ite potius ad oues perditas domus Israel. Nam postea ait Christus, Ite in mundum vnīuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Si ergo (inquit) cessauit exceptio viæ nationū, & in ciuitates Samaritanorum, cur nō cessauerit & fugæ præceptum? At huic responderi potest. De nationibus postea Dominus dixit. Ite ad omnes gentes, Fugæ autē præceptum vel permissionem postea non legitur sustulisse. Non ergo sequitur.

1 Illud

ENARRATIO IN II.

Illud sustulit, ergo & hoc. Nam de illo aliud protulit mandatū, hoc autem reliquit intactum. Alioquin si argumentum Tertulliani valet, quod post missum spiritum sanctum præceptū fugæ ablatum est, quia ablata est prohibitio eundi ad gentes, sunt & reliqua post missum spiritum S. prohibita Apostolis, quæ sunt, Profecti prædicate dicentes, Appropinquauit regnū cœlorum. Infirmos sanate, &c. Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum, &c. Cum tradiderint vos, ne sitis solliciti quomodo aut quid loquamini, &c. Ne metuatis vobis ab his qui occidunt corpus, &c. quia hæc omnia eodem contextu illic præcipit Christus, vides absurda.

Si vero opponis Tertulliano quod Paulus accepto spiritu S. per sportam dimissus fugit, & fratres adiuuant fugam gaudentes, tantū abest vt sentiāt se peccare, vt legitur ij. Cor. xij. & Act. ix. Respondet, Sed idem Paulus Act. xxi. Lachrymantibus & rogantibus fratribus propter Agabus prophetiam respondit,

CAPVT MATTH.

respondit, Quid facitis flentes & affligentes cor meum. Ego vero nō solum vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Iesu, Et dixerunt, Domini voluntas fiat, non proposuerunt Paulo mandatū. Fugite in aliam, scientes hoc cessasse. Ita vult Tertullianus clauū clauo tundere, sed ex verbis eius sequitur, Accepto spiritu sancto nō licet fugere & cessauit illud mandatū vel permissio. Fugite in aliam, Ergo Paulus peccauit fugiendo, & peccarunt alij fratres dimittentes eum in sporta, & peccant isti qui rogāt eum ne ascendat Hierosolymam, scientes mandatū fugæ cessasse.

Pergit vero Tertullianus, Si (inquit) voluit Dominus hoc præceptum de fuga perdurare, deliquerūt apostoli qui nō in finē vsq; fugere curauerunt. Hoc est nodum in scirpo querere, cauillari & eludere, nō autē certo dicere, Apostoli (inquit) passi sunt, ergo non fugerunt, cum tamen vtrunq; fecerint, suo tempore pro Christo & eius Ec-

ENARRATIO IN II.

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000
 1001
 1002
 1003
 1004
 1005
 1006
 1007
 1008
 1009
 1010
 1011
 1012
 1013
 1014
 1015
 1016
 1017
 1018
 1019
 1020
 1021
 1022
 1023
 1024
 1025
 1026
 1027
 1028
 1029
 1030
 1031
 1032
 1033
 1034
 1035
 1036
 1037
 1038
 1039
 1040
 1041
 1042
 1043
 1044
 1045
 1046
 1047
 1048
 1049
 1050
 1051
 1052
 1053
 1054
 1055
 1056
 1057
 1058
 1059
 1060
 1061
 1062
 1063
 1064
 1065
 1066
 1067
 1068
 1069
 1070
 1071
 1072
 1073
 1074
 1075
 1076
 1077
 1078
 1079
 1080
 1081
 1082
 1083
 1084
 1085
 1086
 1087
 1088
 1089
 1090
 1091
 1092
 1093
 1094
 1095
 1096
 1097
 1098
 1099
 1100
 1101
 1102
 1103
 1104
 1105
 1106
 1107
 1108
 1109
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189
 1190
 1191
 1192
 1193
 1194
 1195
 1196
 1197
 1198
 1199
 1200
 1201
 1202
 1203
 1204
 1205
 1206
 1207
 1208
 1209
 1210
 1211
 1212
 1213
 1214
 1215
 1216
 1217
 1218
 1219
 1220
 1221
 1222
 1223
 1224
 1225
 1226
 1227
 1228
 1229
 1230
 1231
 1232
 1233
 1234
 1235
 1236
 1237
 1238
 1239
 1240
 1241
 1242
 1243
 1244
 1245
 1246
 1247
 1248
 1249
 1250
 1251
 1252
 1253
 1254
 1255
 1256
 1257
 1258
 1259
 1260
 1261
 1262
 1263
 1264
 1265
 1266
 1267
 1268
 1269
 1270
 1271
 1272
 1273
 1274
 1275
 1276
 1277
 1278
 1279
 1280
 1281
 1282
 1283
 1284
 1285
 1286
 1287
 1288
 1289
 1290
 1291
 1292
 1293
 1294
 1295
 1296
 1297
 1298
 1299
 1300
 1301
 1302
 1303
 1304
 1305
 1306
 1307
 1308
 1309
 1310
 1311
 1312
 1313
 1314
 1315
 1316
 1317
 1318
 1319
 1320
 1321
 1322
 1323
 1324
 1325
 1326
 1327
 1328
 1329
 1330
 1331
 1332
 1333
 1334
 1335
 1336
 1337
 1338
 1339
 1340
 1341
 1342
 1343
 1344
 1345
 1346
 1347
 1348
 1349
 1350
 1351
 1352
 1353
 1354
 1355
 1356
 1357
 1358
 1359
 1360
 1361
 1362
 1363
 1364
 1365
 1366
 1367
 1368
 1369
 1370
 1371
 1372
 1373
 1374
 1375
 1376
 1377
 1378
 1379
 1380
 1381
 1382
 1383
 1384
 1385
 1386
 1387
 1388
 1389
 1390
 1391
 1392
 1393
 1394
 1395
 1396
 1397
 1398
 1399
 1400
 1401
 1402
 1403
 1404
 1405
 1406
 1407
 1408
 1409
 1410
 1411
 1412
 1413
 1414
 1415
 1416
 1417
 1418
 1419
 1420
 1421
 1422
 1423
 1424
 1425
 1426
 1427
 1428
 1429
 1430
 1431
 1432
 1433
 1434
 1435
 1436
 1437
 1438
 1439
 1440
 1441
 1442
 1443
 1444
 1445
 1446
 1447
 1448
 1449
 1450
 1451
 1452
 1453
 1454
 1455
 1456
 1457
 1458
 1459
 1460
 1461
 1462
 1463
 1464
 1465
 1466
 1467
 1468
 1469
 1470
 1471
 1472
 1473
 1474
 1475
 1476
 1477
 1478
 1479
 1480
 1481
 1482
 1483
 1484
 1485
 1486
 1487
 1488
 1489
 1490

ENARRATIO IN II.

quem eis mandauerat. Fugit suo tempore pro Christo & Ecclesia secundum verbum Christi, & patiuntur suo tempore pro Christo & Ecclesia secundum verbum Christi, vtrunq; mandatum est eis, Matth. x. neutrum mutatum, sicut nec illud, Excutite puluerem, &c. vt uides, Acto. xiiij.

Interrogemus & ipsum Christū, qui dixerat, Fugite in aliam, num cessarit hoc siue præceptum siue permissio. Respondet, Non, quia dixi, & postea nō mutauī. An nō & ipse post datum spiritū sanctum iubet discipulos fugere, cum de uastatione Hierosolymorū & Iudæorum, quæ post quadraginta annos uentura erat, dicit, Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & qui in tecto sunt, non descendant in domū pro tunica ferenda. Væ pregnantibus & nutriendis in die illa, nimirum q̄ fugere commode non poterint. Orate ne fuga uestra fiat in hieme vel Sab̄bato?

Habes itaq; de fugiendo certum
Dei

CAPVT MATTH.

Dei uerbum, etiam uirtutibus & signis confirmatū, q̄ fugere nō sit prohibitū. Nunc si placet, ad huius certi uerbi confirmationem adde exempla Christi fugientis & aliorum sanctorū, quemadmodum exempla uidisti apostolorū. Fugio aerem malum, stercus, pestem, ignem, aquam, cruentas bestias. Item fugio famem, vt Abraham Gene. xii. vt Isaac Gene. xxvi. cur nō & gladiū, vt hic Christus, vt Jacob Gene. xxvii. vt Moses, Exo. ij. vt Eliās. iij. Reg. xix. vt centū Prophetæ sub Iezabelis persecutione occultati per Abdīā. iij. Reg. xviiij. vt Dauid sub Saulis persecutiōe, vt sanctus Athanasius, de quo legis in Ecclesiastica historia Eusebii & Tripartita, quem uirum mirabiliter Deus Ecclesiæ per fugam seruauit contra Arrhianos?

At ait Tertullianus. Christus uult nos pati, fugere non est pati. Expostulet ipse cum Christo qui vtrunq; discipulis præcepit Matth. x. Mirum uero quid ipsi uenerit in mentē quod
I iij fugere

ENARRATIO IN II.

fugere in persecutione separat à pati, quasi solum patiatur is qui iugulum prabet occisori, quasi vero nihil patiatur qui fugatur & ad mortē quaeritur, eijcitur à possessione, à rebus, ab vxore & liberis, ab honoribus in exilium & nusquam tutus est vt Dauid. Athanasius &c. Certe hic persecutorem quidē fugit, sed nō passionem aut luctum, & patitur ista Christianus propter Christum & Euangelium, cuius veritatem si negare vellet nō opus esset ista pati, neq; tamen sic fugit, vt si euadere non liceat, Christi fidem & verbum veritatis negare velit propter quascunq; poenas aut mortem, tantum in ista trepidatione orat Deum vt à se transeat calix iste, & ne inducatur in tentationem sed liberetur à malo. Hic vere est in numero eorū de quibus Christus dicit Matth. v. Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati estis cum probra iniecerint in vos homines & insectati fuerint, & dixerint

omne

CAPVT MATTH.

omne verbum malum aduersum vos mentientes propter me, Gaudete, &c. Et Matth. xix. & Marci x. Qui reliquerit domos aut fratres aut sorores aut patrem aut matrem, aut vxorem aut liberos aut agros propter me & Euangelium, recipiet centupla, nunc in hoc tempore, domus & fratres & sorores & matres & liberos & agros cum persecutionibus, ac in seculo venturo vitam aeternam. Non dicit fugientem & deserentem sua esse sine persecutione, sed promittit persecutionē patienti & satis habiturus sit amissis omnib. quocunq; peruenerit. Siquidē Domini est terra & plenitudo eius.

Tandem Tertullianus calore disputationis eō vehitur, vt statuat plane non esse Christianū, nec esse posse qui pati timet. Hæc sunt enim eius verba. Non potest qui pati timet, eius esse qui passus est. At qui pati non timet, iste perfectus erit in dilectione utiq; Dei. Perfecta enim dilectio foras mittit timorem, & ideo multi vocati, pauci

I v. vero

ENARRATIO IN II.

vero electi. Non quaritur qui latam viam sequi paratus sit, sed qui angustam. Hæc ille.

Tendunt certe hæc ad doctrinas dæmoniorum, quæ faciunt nobis peccata ubi peccata non sunt, & confidentias faciunt ubi esset timendum. Quid audio? qui pati timet, id est, qui fugit, etiamsi credat in Christum, & non velit negare. Euangelium sanctum propter quamcunque ignominiam, damnū aut mortem, tamen non potest esse Christi. Item. Qui in tales angustias cadit propter Christum & sustinet damna rerū atque exilium & nusquam tutus est, non est electus, non ambulat per angustam portam, sed per latam, per egregias scilicet mundi voluptates. Item, talis non habet perfectam dilectionem, quæ si adesset nullū haberet timorem, secundum verba Iohannis. Egregia scilicet consolatio pro patientibus exilia propter Christum? Abraham timet ne occidant ipsum propter uxorem. Iacob timet & fugit, ut & Moses & Elias
& cen

CAPVT MATTH.

& centum Prophetæ, ergo scilicet non sunt Dei. De Petro Christus prædicit. Cum senueris alius te cinget, & duceat quo tu non vis, ergo hic non potest esse eius qui passus est, id est, Christi, quia pati timet. Multo minus ille est Dei qui dicit in Psalmo. Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me. Timor & tremor venerunt super me & contexerunt me tenebre. Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut columbæ & auolabo & requiescā. Ecce elongabo fugientes, & manebo in solitudine. Expectabo saluantem me à pusillanimitate spiritus & tempestate &c.

Certe aliquis potest timere pati absque peccato, id quod videmus in Christo deprecante calicem mortis, qui omnem infirmitatem nostram assumpsit absque peccato. Præsumentes spiritus solent in tentatione & cruce deficere, ut negator Petrus, Trepidantes autem & de sua virtute desperantes, sequi misericordie Dei commendantes
Deus

ENARRATIO IN II.

Deus in fide confortat, vt postea crucifixum Petrum.

Scribitur Tertullianum occisum pro Christo, id si verum est, credo tunc quosdam eius errores ex animo eius cecidisse, alios vero miserante Deo non imputatos fuisse, & ipsum suas hasce periculosas leges in se non agnouisse. Porro sicut pluribus alijs scripturis in libris suis abusus est, ita & hic abutitur verbis Iohannis, vt videas quam indiligentes fuerint statim post tempora apostolorum in sacris scripturis, deficientes ad suas leges. Iccirco libri eorum qui talia scripserunt seruati sunt, quod talia rationi humanæ arrident. Illorum vero scripta qui talibus contradicerunt, perierunt vt inutilia.

Sanctus Iohannes in eo loco dicit de luctu fidei, vbi in sanctissimis etiam est timor horrendus, ita vt dicant, Domine ne in furore, &c. Et Petrus tamen super mare gradiens, cum videt insurgentem tempestatem. Paulus etiam dicit, Intus timores, foris pugnae, quid timuis

CAPVT MATTH.

timuit post tanta benefacta? Taceo nunc de capite nostro Christo Domino in horto agonizante. Dicit verum tantum de charitate nostra erga proximum, & perfectam dicit charitatem non comparatione alicuius imperfectioris charitatis, sed veram, vt perfecta charitas illic in Iohanne illud significet quod paulus dicit charitatem non fictam, que nihil aliud est quam vera charitas. Hæc non habet timorem, id est, malam conscientiam, nec erubescit coram proximo de malo conatu, consilio aut facto contra proximum, aut de eo que neglexerit suum officium, &c. Hæc est fiducia gloriæ nostræ erga proximum. Ceterum in conspectu Dei nemo iustus est. Si quid erga proximum a nobis vel non factum vel male factum est, deprecamur apud eundem proximum, & reconciliamus nos ei, & apud Deum tegemus oratione dominica, vt perfecta, id est, vera charitas excludat siue foras mittat timorem de quo dicimus, &c.

Hactenus interim satis diximus

ex

ENARRATIO IN II.

ex verbo Dei de eo q̄ fugere liceat in persecutione. Credo Tertullianum suo tempore habuisse iustam occasionem quare noluerit quosdam fugere, vt quando non vult Ecclesiam deserere ab Episcopis & Diaconis, de quibus infra dicam. Verum ipsam simplicem quaestionem, An liceat fugere Christiano in persecutione, non debuit ita contra scripturam & veritatem tractare, quemadmodum etiam tractat de corona militis, de velandis virginibus, de exhortatione castitatis, quando imundas facit secundas nuptias, nec factis æquus est primis &c.

Pulcherrimum vero fuerit quando hostes veritatis producunt contra nos scripturas, q̄ non debemus fugere si velimus esse Christiani, dolentes q̄ homicidis nō offeramus caput, q̄ non possint nos occidere cum volunt, quē admodū in fabula lupus quaeritur sibi fidem nō haberi, & promittit se pacem facturū cum pastore si canes dimiserit, quemadmodū Arrhiani obijciabant S. Athanasio,

CAPVT MATTH.

Athanasio, quod parum constans fugeret, dolentes quod eum occidere nō possent. Quibus ipse Athanasius elegantissime respondet, quæ legis in historia Ecclesiastica Tripartita li. vi. ca. xxij. Lupus docet oues q̄ fugere non debent, sicut & impij pastores docent nos quod debemus ipsos audire, contra verbum Christi dicentis, Alienum non sequuntur oues meæ, sed fugiunt ab eo, quia non norunt vocem alienorum.

Contra hæc omnia videtur esse verbum Christi. Ioh. x. Mercenarius, qui nō est pastor, cuius non sunt oues proprie, videt lupum venientem & deserit oues fugitq̄, & lupus rapit, & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & oues nō sunt illi curæ. Pastor vero bonus non fugit, sed ponit animam suam pro ouibus suis, & educit & reducit eas ad pabula saluberrima, tantum abest ut deserat eas. Et i. Ioh. iij. Vt Christus animam suam pro nobis posuit, ita & nos pro

ENARRATIO IN II.

pro fratribus nostris animas nostras ponere debemus.

Supra ex scripturis statuimus q̄ fugere liceat Christiano, nec ex ipsa fuga sola, si nihil aliud accesserit, facien- dum esse peccatum, quemadmodum peccatum facit Tertullianus, & notum est, quod tantum de persecutione gla- dii diximus & corporis periculo, ubi fugimus, vtentes bona occasiōe quam Deus offert, non solum vt seruemus nos dum licet, sed etiam ne temere nos gladio obijciamus humana præsumpti- one quasi fortes futuri & constantes in confelsione Christi & veritatis Euan- gelicæ, ne accidat nobis quod præsu- mentibus apostolis & nimium sibi fi- dentibus, qui ubi Christo dixerant, se paratos cum illo in carcerem & in mor- tem ire, non solum fugerunt sed etiam scandalizati à fide ceciderunt. Petrus etiam cum iuramento negauit, qui præ cæteris fuerat confidentior, id quod & cæteri erant facturi, si ipsos aduersarij, vt Petrum, vrsissent. Quos tamē, licet peccantes.

CAPVT MATTH.

peccantes & à fide cadentes. Christus per fugam seruat suæ Ecclesiæ, dicens persecutoribus, Si me quaritis, sinite hos abire, & gloriatur coram patre. Quos (inquit) dedisti mihi, non perdis di ex eis quenquam. Verum hoc ex- emplum nō pertinet ad tractatā quæ- stionem. Non sic fugere licet, vt neges Christum, & cadas à fide propter per- secutionem, quemadmodū illi de quib. Christus ait. Quidam ad tempus credunt, & in tēpore tentationis recedūt. Nam cum ex verbo Dei docemus lice- re fugere, certum est q̄ simul interim non docemus licere Christum negare, aut sic fugere ut tua fuga Euangelium & salus pereat apud fratres, id quod nunc dicam.

Est itaq; hic ex verbo Christi, cū de pastoribus dicit, non simplex illa quæstio, Num liceat Christiano fugere, quam tractauimus, sed alia, nempe hæc, Num liceat pastori, id est, doctori Ecclesiæ siue prædicatori fugere. Et certe videmus pastores fugisse. Sunt enim

K

enim

ENARRARIO IN II.

enim omnes pastores, de quibus supra legis q̄ fugerint, & q̄ talis fuga possit fieri absq̄ peccato, testatur sua fuga ipse pastor pastorum Christus dominus, qui peccatum nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Nec tamen illi mercenarij, sed pastores dicuntur & sunt. Siquidem fugiunt, non inobedientes ut Ionas, neq̄ suam vocationem deserentes, sed potius ut nō occisi prædicationi seruiant alibi, vel commode cum licet reuertantur, Nec deserunt oves, id est, animas quas Christo lucrati sunt sed admonent ut persistant in gratia Dei quam acceperunt, quemadmodū facit Paulus in Actis apostolorū. Nam verum illum & bonum & vnicū pastorem Christum oves acceperunt per ministerium prædicationis illorum, qui fugantur & quærentur ad mortem.

Illarum ergo ouium fuerit ut in verbo salutis permaneant. Alij qui interim contemnūt verbum dum audire licet, iudicio Dei per tyrannorum persecutionem amittunt verbum, quem
admodum

CAPVT MATTH.

admodum Iudæis dicit Paulus, Vobis primum oportuit prædicari hoc verbū salutis, sed quia indignos vos iudicatis vita æterna, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus. Dedi te in lucem gentiū, &c. Ergo per Esaiam nobis dicitur, Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eū dum prope est, Potest inueniri & prope est quando adest nobis prædicatione & verbo suo.

Sic autem fugiunt eiecti, damna & exilium patiuntur propter fratres, quia verbum quod eis prædicauerunt negare nolunt, neq̄ volunt ab eo desistere, vt comprehensi, si ita Deus aduersarijs permiserit, vtrunq̄ carne infirma trepident, propter crucem & mortem, tamen nolint deficere à viuificatore Christo, & à veritate quam fratribus prædicauerunt, atq̄ ita parati sunt Christum & eius Euangeliū glorificare, vt Paulus, siue per vitam siue per mortem. An non hoc est, vt ante diximus, animas pro fratribus ponere.
K ij quem

ENARRATIO IN II.

quemadmodum Iohannes in epistola dicit:

Non video qui morerer pro fratribus, alio modo, quam ubi esset periculum fidei siue salutis fratrum. Sic enim Christus (cuius exemplum citat Iohannes) mortuus est propter Euangelium quod predicauit, in nostri salutem. Alioquin si in hoc periculo non sunt fratres, gaudent de mea fuga & gratias agunt Deo quod conseruor, quemadmodum illi iuuant Paulum ac deducunt fugientem non semel. Illos autem certe non fratres nihil moror qui uellent me occisum cum dicunt, Christiani fugere non debent. Hoc interim dico, ne putes Iohannem sentire, quod me oporteat liberare maleficum, aut pro pecunia aliorum mori, nisi forte pro verbo quo increpo iniuriam & damna rerum alijs facientes. Porro qui sic propter Christum & Ecclesiam fugientes gladium exilia patiuntur, parati pro Christo & Ecclesia mori, si ita Deus uoluerit, & stare & non fugere, si fratribus pereundum est impia aliorum

CAPVT MATTH.

aliorum doctrina, qua de re statim dicam, quomodo poteris vocare mercenarios? An sua quaerunt contra Christum, qui omnibus propter Christum exuuntur?

Verum ut clarius rem intelligas, interpretemur uerbum Christi de mercenario & de fuga mercenarij. Mercenarius a mercede dictus, non commoda & obedientiam Domini sui spectat sed tantum mercedem, nihil curat quemadmodum post locatam operam opus suum profit. Talis est qui Ecclesiae seruiens, querit tantum diuitias, honores, fauores, tranquillitatem, sua commoda, non animarum salutem. Hic interim dum omnia tranquilla sunt, & ipse uerbum salutis sincere predicat, potest uideri non mercenarius, sed uerus pastor. Cum autem uidet lupum uenientem, quos Christus etiam dicit fratres & latrones, sunt autem falsi doctores & seductores. Fures, quia primum insidjs agunt apud nostros, quasi ipsi uerbum ueritatis doceant. Latrones uero, quia occidunt animas seductas & externam

K ij

quoq.

ENARRATIO IN II.

quoque persecutionem excitant per se ductum vulgus, ut olim Pseudopropheta, Pseudapostoli, & nunc Papistae & aliae Sectae. De his enim lupis, furibus & latronibus Christus dicit, id est, falsis praedicatoribus. Non inquit audierunt eos oves, qui tantum veniunt ut furentur & mactent & perdant, Tunc (inquam) qui pastor videbatur sese mercenarium fuisse declarat, & deserit oves & fugit, & lupus rapit & dispergit oves. Quae parabolica sunt non corporalia, id quod legenti notissimum esse debet ex verbis Evangelistae & Christi.

Nostra quaestio ab initio erat de fuga corporali, quae potest quandoque etiam a pastoribus fieri, non ut deserat oves, sed ut seruentur ouibus, quemadmodum Christus ipse fugit, non ut rapiantur a lupis oves, id est, seducantur doctrinis daemoniorum, aut dispergantur, id est, in varias sectas scindantur, & malis conscientijs & incertis doctrinis non cohaereant Christo & inter se, sed congregatae maneant in unitate fidei & do-

CAPVT MATTH.

& doctrine sane, quemadmodum Athanasius fugit, & ex exilio seruit ouibus Christi scribens, & nihil omittens contra Arrhianorum impiam dogma, quemadmodum Paulus, licet absens, tamen agit & scribit contra Pseudapostolos qui seduxerant Galatas, Corinthios & alios, quod non potuisset, si statim se aduersarijs obtulisset occidendum. Atque ita seruantur oves, non occiduntur, id est, non fit ut non maneant oves Christi etiam si occiduntur propter Christum gladio persecutoris, ut Christus ait. Nemo potest ex manibus patris aut meo rapere.

Non potest doctor Ecclesiae armata manu aut seditione excitata occurrere tyrannis, ut non occidant Christianos, ne eum trahas parabolam quod non spectat, sed potius admonet Doctores, ne Christum in persecutioe negent. Sicut & Christus fugiens in Aegyptum, non hoc praestitit ne occideretur ab Herode innocentes pueri, in quibus ipse quaerebatur.

ENARRATIO IN II.

Hic autē mercenarius non oues, sed mercedem spectans, cum videt lupum, id est, seductore & seductioni siue falsę doctrinę credentem populum, qui possit obesse ipsius mercedi, id est, pecunię, honori, fauori, cōmoditati, ne omnino abijciatur, & forte etiā vt maiori gratia hominum fruatur, fugit nō loci mutatione, sed cessando ā veritatis cōfessione, fugit ā veritate & Christo, sicut enim ā veritate ne sua perdat aut in periculo sit, & sicut oues praua doctrina rapi ā lupo, id est, diaboli ministris, qui non docent doctrinas Dei, sed dæmoniorum ex serpente illo antiquo seductore, & ita disperguntur oues, vt dictū est. Aut deteriora adhuc faciens mercenarius, negat Christi veritatem, & incipit dicere & docere quę lupus vult mercedis gratia, quemadmodum mercenarius nihil spectat vt profit sua opera vel non profit Domino, modo mercedem accipiat. Hic mactantur & perduntur oues, id est, nō manent oues quę seducuntur, nec audiunt vocē suę pastoris,

CAPVT MATTH.

pastoris, quemadmodum ouis mortua non est ouis.

Nam tamen si vera Christi ouis non possit rapi ex manibus Christi, vt ipse ait, potest enim vel post maximos errores audita voce Christi veri pastoris reduci, tamen quod ad presentem seductionem attinet, mercenarius reus est omnium animarum seductarum. Contra quod Paulus certe nō mercenarius Acto. xx. dixit, Contestor vos hodie q̄ mundus sum ā sanguine omnium. Non enim subterfugi quo minus annunciam vobis omne consilium Dei. Non loquitur de sanguine corporali. Talis mactatio omnium ouium & perditio animarū non fit, quando solū corpora Christianorum gladio persecutorum occiduntur, nisi dicere velis Christum nō mansisse filiū Dei quando occidebatur, sanctos martyres non mansisse oues aut filios Dei quādo pro Christo oīa extrema patiebantur, &c.

Quam multos hodie videmus mercenarios sub Papatu, qui intelligūt

ENARRATIO IN II.

quidem veritatem Euangelij, sed sibi
suisq; rebus metuentes, manent sedus
ctores. Porrò quos Christus mercenari-
os vocat, opponens eos bonis pasto-
ribus. Prophetæ vocât malos pastores
per quos malus populus iudicio Dei
perit, quia dilectionem veritatis, vt
Paulus ait, non suscipit. Sic legis Iere.
v. Prophetæ prophetabant mendaciū,
& sacerdotes applaudebant manibus
suis, & populus meus dilexit talia. Et
Esa. xxx. Populus ad iracundiam Deū
prouocat, filij mendaces; filij nolentes
audire legem Dei, qui dicunt videntibus,
nolite videre, & aspicientibus, no-
lite aspicere, nobis ea quæ recta sunt, lo-
quimini nobis placentia, videte nobis
errores, auferre à me viam, declinate à
me semitā, cesset à facie nostra sanctus
Israel. Iere. xxiiij. & Eze. xxxiiij. Vae
pastoribus, &c. Et Eze. xxxiiij. Si me
dicente ad impium. Impie morte mor-
rieris, non fueris tu Propheta locutus
vt se custodiat impius à via sua, ipse
impius in impietate sua morietur, san-

guinem

CAPVT MATTH.

guinem autem eius de manu tua re-
quiram, &c. Et Luca xix. Quare non
dedisti pecuniam meam ad vsuram?

De his mercenarijs & de fuga eo-
rum, quæ est impia veritatis negatio &
turpis ouium proditio propter merce-
dem, non opus est proponere quæstio-
nem, num liceat eis fugere gladium,
Nam diligentes suas mercedes vt me-
retrix Osee ij, non expectant donec ad
gladium veniatur, sed statim deficiunt
& faciunt quæ ab aduersarijs veritatis
iubentur. Et fit vt hi in loco manendo
fugiant & deserant oues, boni autem
pastores etiam à loco fugiendo, non fu-
giant nec deserāt oues, quemadmodū
supra exempla vidisti. Non em̄ potes
dicere, q̄ Christus fugiendo deseruit &
prodidit oues, qui bonus pastor pro
ouibus animam ponere venerat.

Non igitur illud dictum Christi
ex parabola, Mercenarius fugit, huc
commode citatur, cum quaeritur num
Christiano vel etiam pastori liceat fu-
gere in persecutione gladij. Et certe

oh

ENARRATIO IN II.

ob reuerentiam verorum Christianorum & bonorum pastorum, qui certe non sunt mercenarij, conueniebat hoc in ista causa non citare, aut opponere verbo Christi, fugite in aliam, & factio eius & sanctorum. Et pro dolor, mercenariorum fuga impia & damnata frequentior est, illa autem de qua nostra quaestio rarius accidit.

Citat tamen in hac causa dictum de mercenario Augustinus in epistola ad Honoratum Episcopum, quae nunc legitur centesima octogesima, sed ipse causam, num liceat Ecclesiae ministris fugere in persecutione, diligentissime & sanctissime tractat.

Vt vero tandem finiamus, relinquamus mercenarios, & dicamus pro conscientijs bonorum pastorum, qui cum Paulo dicere possunt. Non subterfugit quo minus annunciam vobis omne consilium Dei. Fugit Christus, nec tamen deserit oves aut efficit ut rapiantur ac dispergantur, sed suo tempore pro omnibus ponit animam suam. Fugiunt &

CAPVT MATTH.

& Sancti suo tempore se seruantes Ecclesiae, & moriuntur si Deus vult pro Ecclesia suo tempore. Est hic tempus fugiendi & tempus moriendi, vtrunq; pro Christo & Ecclesia, quia Christum negare nolunt quem Ecclesiae praedixauerunt, vtrunq; tempus facile discernere licet.

Si licet fugere, & nihil prodest outibus quod occidit, imò ipsae orant Deum pro me, & cupiunt me seruatum, quem admodum Ecclesia orat pro Petro in carcerem missio & gaudet de liberato. Acto. xij. cur non abeam ego pastor cum pastore Petro in nomine Domini? Si non licet fugere, non volo negare Christum, sed etiam eum meo sanguine & morte confiteri & glorificare in nomine Domini cum Iacobo de quo ibidem dicitur. Si autem fugere possum, & mea fuga periturae sunt animae fratrum, nam corpora contra tyrannicam violentiam defendere non possum, ut supra diximus, manebo & ponam animam meam pro fratribus meis in nomine Domini, quem

ENARRATIO IN II.

quemadmodum quando maneo apud Ecclesiam meam saeuente peste, quem admodum nunc praedico Euangelium propter fratres meos & proximos meos, ut in Psalmis dicitur, nihil moratus quod me excōmunicant & quærunt ut occidant, quemadmodū quando seclis Satanae pro sana doctrina & sincero Christi Euangelio me oppono, omnia facio & patior probra, damna, pericula propter fratres ut salui fiant.

Habes meam sententiam, in qua si quid tibi obscurius adhuc videtur, prodest & Augustinū videre in epistola praedicta, cuius capita hic recensabo. Primum ait licere Christianis fugere qui nō sunt pastores, & neminem post se relinquunt suae curae commissum. Qui si omnes fugiunt (nam tunc omnium nomina suae Ecclesiae habebant inscripta) frustra manere pastores. Deinde & pastoribus licere fugere exemplo Pauli, si non est generalis persecutio; & tantum ipsi quæruntur ad mortem.

CAPVT MATTH.

mortem, interimq; est alius vel alij pastores aut alij boni viri qui nō quæruntur, per quos Ecclesia curetur, quae nō est ita deserenda ut pateat lupis. Si vero est generalis persecutio omnium praedicatorum, & timetur ne occisis omnibus postea nullus sit qui Ecclesiae consulat, videturq; omnino cōsultum & necessarium ut quidam per fugam dimittantur ab Ecclesia & seruentur, tunc ne quosdam vel timor humanus arguat, quin malint se quam alios seruatos, vel arrogantia deprauet quasi ipsi meliores praeceteris sint qui seruentur, & plus quam alij profuturi sint Ecclesiae, suadet Augustinus oratione committi rem Deo, & iacta sorte quosdam dimitti & quosdam retineri, secundum illud Prouerb. xvij. Contra dictiones sedat sortitio, & inter potentes definit.

VSq; ad obitum Herodis. Fuit ergo Christus in Aegypto septē annis. Nam Herodes triginta septem annis regnauit, ut scribit Iosephus xvij. lib. Antiquit.

ENARRATIO IN II.

Antiquit. ca. x. Trigesimo vero anno regni eius Christus natus est.

Interfecit omnes pueros &c. An non isti paruuli habent pactum Dei circumcisionem, quod Deus vult ipso- rum esse Deus, vt legis Gene. xvij? Vbi ergo nunc est illa paterna Dei sollicitudo erga credentes, de qua ante diximus? Iam sinit Herodem furere. Sed hic conditio Ecclesie siue Christia- norum hominum descripta est, & ex- emplo nobis ob oculos posita, quae vi- detur quasi Deus non curet aut sollicitus sit pro suis fidelibus, dum mundo sunt reiectamenta, vt Paulus ait, dum etiam sibi ipsis saepe videntur deserti a Deo, breuiter, vt hic dicitur, quasi non sint, si- ue nihil sint, atq; adeo quasi vera Eccle- sia perierit, quemadmodum & in Cain a fratre occiso vides. Interim tamen ser- uantur contra omnes portas inferorum vel in morte. Caro non iudicat nec vi- det istos pueros seruari, & tamen si vi- uerent postea forte Christum perseque- rentur, occiderent & blasphemii in
Euangelium,

CAPVT MATTH.

Euangelium, vt alij eius coeui periret. Scilicet hoc non est seruari. Immortales nunc sunt & apud Deum & apud ho- mines, quos occidit Herodes occasione Christi.

Taceat Anabaptistica impietas, Christus suos comilitones suscipit pu- eros, nec possunt non singulari gloria apud Deum praecellere qui populus Messiae, pactum Dei habentes, pro Christo moriuntur. Ita & Ecclesia ser- uatur cum opprimitur & peritura vi- detur. Nulla potentia aut sapientia po- tuit ei hactenus praeualere, id quod Christus dixit, Portae inferi non pra- ualebunt aduersus eam.

Aduerte hic etiam diligenter quod Matthaeus citans ex Ieremia de his pu- eris occisis, quod primum dictum est de Iudaeis abducendis in Babylonicam captiuitatem, fatetur manifestissime resurrectionem. Siquidem Ieremias praedicat filios Iuda reducendos in ter- ram suam. Interim tamen latenter illam reductionem extremae resurrectionis
L signis

ENARRATIO IN II.

significans illorum qui à Babylonijs & fame fuerant occisi, saltem illorum qui in periculo reuersi ex corde ad Dominum veniam sui errati desiderassent & postulassent. Quando vero hi pueri occisi ab Herode, coram carne desperantur reuicturi, quia (inquit) non sunt, id est, mortui sunt & perierunt, ita vt consolationem mater Rachel admittere non possit, & tamen Matthæus dicit de eis quoq; verū quod Ieremias prædixerat de filijs Rachel (vt post hæc dicam) nempe eos redimendos, certum est nobis Christianis, q̄ reducentur in vltima reductione siue resurrectione, & gaudebunt nobiscum, gratias agentes, q̄ Deus maxime sollicitus fuerit pro ipsorum salute tum cum maxime derelicti videbantur & occidebantur. Si hoc sciremus, sciremus & illud Psalmi, In manibus tuis sunt tempora mea, vt ante diximus, & illud Christi, Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.

DE functo Herode &c. Queris cum Deus possit omnia, cur mandat Christum

CAPVT MATTH.

Christum fugere? cur redire? cur non cogit Herodem sedere & alios aduersarios? aut cur non occidit eos, & interim seruat suos in pace? Respondeo, Deus cōstituit tempus patiendi & tempus glorificationis nostræ. Interim in terris vult nos cōtinere in regno fidei & solo suo verbo, quemadmodum Christum iubet abire in Aegyptum & redire, vt impij nostra miseria & afflictione excæcentur & compleant sua peccata, quemadmodū de Amorrhæis scriptum est, & nostra fides hisce tentationibus exerceatur augetq; magis vsq; in diem Domini. Psalmus, Cū perierint peccatores videbis, id est, gaudebis.

IN terram Israel, Nam ibi secundum prophetias oportuit eum auspiciari regnum, pati, resurgere, dare spiritū sanctum.

TImuit illò ire. Hæc est confirmatio imbecillium, qui metu periculi cedunt, dum non confidunt se aliquid promoturos Euangelij prædicatione.

ENARRATIO IN III.

Adde hæc illis quæ supra diximus contra Tertullianū de fuga in persecutiōe.

De quatuor in hoc capite citatis onibus, quas citat Matthæus ex scripturis, abunde dixi contra calumniatores pro certissima veritate in caput Iere. xxxi.

CAPVT III.

RAET Erit Christi infantia, de qua Lucas quædam scripsit, ad ipsius Euangelij iuulgationē siue ad manifestatum Christi regnum Euangelista Matthæus festinat. Nam hoc erat eius institutū, quod se non peruenturum congruo ordine putauit, nisi prius Christum in carnem venisse ostenderet, id quod hæcenus fecit.

Exorditur

CAPVT MATTH.

Exorditur vero Euangelij prædicationem & nouum Dei testamentū vt & alij Euangelistæ, à prædicatione Iohannis Baptiste. Siquidem prædictū erat in Prophetis, hunc ante Christum præcessurum, vt in Malachia & Esaia, quæ nota sunt ex Euangelistis, vt prædicatione & baptismo pœnitentiæ pararet Domino populum ad suscipiendum Christum, de quo testificatus est, q̄ sit agnus Dei, auferens peccata mundi, &c. id quod eius pater in Luca sic cecinit. Et tu puer Propheta altissimi vocaberis, præbis, &c. in quibus verbis & omnium Christi prædicatorum officium & negocium egregie descriptum est. Et Iohannes Euangelista scribit. Hic venit in testimonium, &c.

Prædicat vero Iohannes in deserto secundum Esa. vaticinium, & egreditur ad eum populus, non prædicat in Scholis Iudæorum aut in templo. Hierosolymorum, neq̄ sacerdotali pompa vestitus altari astat ad sacrificandum, cum tamē natus sit ad sacerdotiū illud

L. liij

leuis

ENARRATIO IN III.

leuiticum, sed incedit vestitu despectif-
simo. Item nō viuit aut edit ex decimis
& primitijs ditatus vt sacerdotes, sed
ita vt à victu eius omnes homines ab-
horreant. Quare? vt ostendat se aliam
iustitiam quā Legis docere, quæ est
nulli tempori, loco, personis, legibus,
operibus, obseruantijs alligata, nempe
Christum, Dei iusticiam & omnium
gentium benedictionem, de quo Abra-
hæ promissum erat. In semine tuo be-
nedicentur cunctæ cognationes terræ.
Hoc regnum, vt Christus ait, nō venit
cum obseruatione. De quo ipse etiam
dicit mulieri. Neq; in monte hoc, neq;
Hierosolymis adorabitis Patrē, sed etc.

Non enim ista agresti & durissi-
ma vita, leges monachales aut aliquem
ordinem voluit instituire, multo min⁹
sanctitatem in tali obseruantia coram
Deo aut merita statuere, vt non dicā qd
hoc esset impium. Quando enim vnq;
hoc docuit populum aut suos discipu-
los? vt stultum monachorum vulgus
putat, quod omnia agit sine vocatione
& sine Dei verbo & fide, longe aliter

CAPVT MATTH.

quā Iohannes ad ista diuinitus voca-
tus, nam futurum eum in deserto. vbi
ita uiuitur, prædixerat spiritus sanctus,
sed quando non edebat alia miracula
pro confirmatione suę doctrinæ, vt di-
citur in Iohanne, hæc vita eius & con-
uersatio in oculis Iudæorum talia mi-
rantium & pro singulari sanctitate ha-
bentium, erat vice miraculorum, ita vt
suspicati sint eum esse Christum, vnde
non habent excusationem qd illi non
crediderunt, quem summe sanctū crea-
diderunt. Qui vero fieret ex sua vita,
victu & vestitu sanctus, qui sanctifica-
tus fuerat ante hæc omnia in vtero ma-
tris? Nostris Hypocritis Christus non
est sanctus, qui Iohannis victu & con-
uersatione non erat ita suspiciendus.
Breuiter, hæc nō respiciūt in aliud, nisi
vt credatur eius testimonio, ad quod
solū ipse venit, nō venit propter talem
vestitum aut victum, vt dicitur Ioh. 1.
Hic venit in testimoniū, &c. Similiter
dicimus de Simeone & Hanna, de qui-
bus Lucas scribit, qd vita ipsorum com-
mendatur.

ENARRATIO IN III.

mendatur, non vt inde iustitia carnis siue hypocritis, quæ omnia imitatur sine sanctorum fide nobis cõmendetur, sed vt probetur nobis eorũ testimoniũ de Christo, & non habeant excusationem qui tales pro sanctis habent, & nõ credunt eorum testimonio siue prædicationi.

Pœnitentiam agite. Certum est hic pœnitentiam dici quam vulgo vocamus contritionem. Nam de fide seorsim additur Appropinquauit regnũ cœlorum, quemadmodũ & in Marco. Pœnitentiam agite & credite Euangelio, & ita frequenter in sacris literis accipitur. Vt sit pœnitentia displicentia de eo quod ante placuit & dolor de errato, id quod ratio vocabuli habet etiã *μετάνοια*, apud Græcos. Sic Deus loquitur quasi affectu humano. Iere. 18. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo quod locutus sum aduersus eam, agã & ego pœnitentiam super malo quod cogitauĩ vt facerem ei. Si fecerit malũ, agam pœnitentiam super bono quod locutus

CAPVT MATTH.

locutus sum vt facerem ei. Et Eze. 18. Si impius egerit pœnitentiam, ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, &c. Et Paulus loquitur 1j. Cor. xij. Ne iterum cum venero humiliet me Deus, & lugeam multos ex ijs qui ante peccauerunt & nõ egerunt pœnitentiam super immundicijs & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt. Et Petrus ad Simonem magum, Act. viij. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

Non recipimus vero quæ hæcenus ex Scholasticorum doctrina docuerunt de tribus pœnitentiæ partibus, contritione quæ propter ipsam remittuntur peccata, confessione quam fecerunt carnificinam conscientiarum, & satisfactione cui fidetes impie negabamus Christi sanguinem & Dei patris misericordiam. Hæc ipsi fecerunt nostra opera, & in his tribus constituerunt remissionem peccatorum, cum tamen remissio esse non possit si nostro opere, L v merito

ENARRATIO IN III.

merito & satisfatione aliquid accipi-
mus. Omnia hic erant nostra, vbi hic
erat fides? Sine Christo erat illis re-
missio peccatorum.

Nam si non satis erant illa vulga-
ria, confugiebamus ad indulgentias
Papales, vota & merita monastica, pe-
regrinationes longas, sacrificiorū in-
stitutiones & ædificationes monaste-
riorum, quæ omnia nihil aliud sunt q̄
mera blasphemia & impietas, error &
seductio, si remissionem peccatorū per
Christum credimus. Iuste nobis factū
est, quia dilectionem veritatis nō susce-
pimus, propterea misit nobis Deus effi-
cacem errorem, vt prædixit Paulus,
alioqui vel ipsa ratio dixisset non esse
debiti remissionem cum solutio qualis
cunq; exigitur. Trepidare debebamus
ad verbum Dei, quemadmodū docet
ipse Dominus Esa. lxxvi. Sed nos con-
tempto Dei verbo didicimus trepidare
ad verba hominum, mandantiū nobis
quod Deus non mandauit, aut fingen-
tium nobis iusticiam ex opere nostro
quasi ex verbo Dei. Mirum

CAPVT MATTH.

Mirum quam hic trepidauerim⁹
ad nomen Augustini, sine tamen Au-
gustini culpa, qui manifeste solet ad-
monere, ne sua aut aliorum doctorum
scripta pro scripturis sanctis suscipia-
mus. Quantæ turbationes, quantæ
carnificinæ conscientiarū surrexerunt
nobis, quia non Deus, sed Augustinus
dicebatur dixisse quædam in libro de
pœnitentia, quemadmodū integre pœ-
nitere & pure sacerdoti proprio confis-
teri debeamus, quæ etiā si Augustinus
dixisset, qua quæso autoritate præme-
rent conscientias, pro quibus Christus
mortuus est. Nunc autē ne Augusti-
nus quidē illum librum de pœnitentia
scripsit, sed subditicius est. Nam in
ipso capite xvij. ipse Augustinus cita-
tur. Et tamē ex istis mendacijs facit no-
bis ille homo peccati Papa cum suis
Canonistis & Scholasticis articulos fi-
dei, impudenter citans Augustinum in
decretis de pœ, dist. i. Quem pœnitet,
d. v. Consideret.

Nos cum de pœnitentia loquimur

ex

ENARRATIO IN III.

ex scriptura, non intelligimus cōtritionem aliquam actiue, id est, vt fingunt dolorem voluntariæ assumptum, aut saltem, vt uocant, attritionem, id est, aliquantulā peccati displicentiā, qua non conteruntur, quia manent iidem qui fuerunt, sed volunt ipsi se contere & fingunt nescio quid, neq; intelligimus aliquam humanam satisfactionē coram Deo, nam sic malā prepararemus viam Domini cum Iohanne, qui clamat, Parate viam Domini, ad gratiā saluatoris Christi suscipiendam, si doceremus nostris contritionibus siue actiuis siue passiuis & nostris operibus siue confessionibus siue satisfactionibus remitti peccata, quid nobis cum voluntarijs illis & electicis, id est, excogitatis contra Christi fidē religionibus, Col. ij. Damnatis?

Sed cum loquimur de poenitentia vel vt vocamus Contritione, intelligimus veram in nobis ipsis nostri confessionem, veros iudicij Dei & mortis terrores & conscientiaē dolores de peccato.

CAPVT MATTH.

cato. Siquidem lux & verbum Domini praeueniens ante Christum, id est, praedicatio poenitentiae inflammat & illuminat sua choruscatione, vt cadant non solum crassae illae impietates, sed etiam occultae, quae sunt ignorantia Dei, negligentia & contemptus Dei, nostra cupiditas, studiū gloriae & opū, securitas, fiducia nostri. Hic videmus non operū solum, sed & naturā nostrae impuritatem, & quam horrenda mala & damnatio nobis sit ex illo peccato quod ex primis parentibus contractū vocamus originale. Haec contritio nō est dolor voluntarie assumptus pro peccatis, vt loquuntur, sed est poenitentia donum à Deo datum. Cui enim Deus nō dat non habet poenitentiam veram, de qua nunc dicimus. Dat autē poenitentiam per praedicationem poenitentiae siue per praedicationem legis, qua vtitur Euangelium ad preparandam viam Christo. Ro. i. Reuelatur ira, &c. Nam ita loquitur scriptura ij. Timo. ij. Si quando det illis Deus poenitentiam

ENARRATIO IN II.

nitentiam ad agnoscendam veritatem & resipiscant à diaboli laqueis capti ab eo ad ipsius voluntatem. Act. v. Hunc Principem & Salvatorem Deus exaltauit dextera sua, ad dandam Israël poenitentiam & remissionem peccatorum. Et xi. Ergo & gentibus Deus dedit poenitentiam ad vitam?

At quaris quantus sit dolor & terror in poenitentia siue contritione. Respondeo, quando poenitentia, de qua loquimur, donum Dei est, nō potest Deo praescribi modus, quemadmodum terreat reuelato per legē peccato. Scholastici doctores citāt illud Iere. vi. de captiuitate Babylonica dictū. Luctum vni geniti fac tibi planctū amarū, quia veniet repēte vastator super vos. Et ne abijcerent alios vel etiam seiplos si istos summos non sentirent dolores, coacti sunt fingere imperfectam illam contritionem quam vocant attritionē. Hanc interpretantur imperfectam displicentiam de peccatis commissis.

Nos autē videmus quosdam etiā
cum

CAPVT MATTH.

eum gaudio accedere ad Christum, vt Matthæum, Zachæum, alios. Item de gentibus scriptum est Acto. xiiij. Audientes gentes gauisæ sunt & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Verum hoc ipsum gaudiū testatur eos fuisse in luctu & terrore conscientiarū propter peccatum. Non enim suscipitur Euangeliū & in Euangelio Christus, nisi ab ijs qui se suaq; omnia norūt damnata, & vellēt si fieri posset placatū habere Deum, quemadmodū Christus dicit. Pauperes Euangelizantur. Nouimus siquidē quid vel sanctis accidat dum in tentatione & horrore iudiciorū Dei & mortis deseruntur, nempe q̄ coguntur clamare. Domine ne in furore tuo, &c.

Hæc interim dixi de vocabulo & re poenitentia, de qua dicitur. Poenitentiam agite. Nos vero & in Scholis & pro concione, quando iam receptū est vt poenitentia accipiatur pro tota conuersione ad Deum, docendi gratia, non

ENARRATIO IN III.

non solum contritionem esse dicimus poenitentiam, sed eam habere duas partes, videlicet contritionem & fidem, comprehendentes vno poenitentiae vocabulo quae tamen hic duo sunt cum dicitur. Poenitentiam agite, appropinquauit regnum caelorum. Et Lucae ult. cum Christus dicit poenitentiam & remissionem peccatorum, Nam alterum praedicationis legis est, alterum Euangelij siue fidei, vt ante diximus, quae vt infernus & caelum differunt, nisi mortificatio & viuificatio non differant. Cur ergo sic docemus? Respondeo, Non contendimus aut praescribimus vt sic quisque doceat, modo non doceatur contra Euangelij veritatem. Si more scripturae loqueris, separa ista duo, poenitentiam & fidem, sed poenitentiam inanem esse scito quam fides non sequitur, vt fuit poenitentia Esau, Saulis, Iudae, &c. Illam vero falsam & nihil aliud esse quam blasphemiam, quam docent Papistae, qui, quod nunc in vsu est, poenitentiam accipiunt pro conuersione peccatoris, qua homo ex

filio

CAPVT MATTH.

filio perditionis sit filius salutis & saluus a peccatis suis, & nihil in hac poenitentia docent de fide. Contra istam impietatem, nos hoc recepto more accipientes vocabulum poenitentiam, dicimus poenitentiam habere duas partes, ne quemadmodum Antichristus doceamus remissionem peccatorum sine fide in Christum, vt ante dictum est de tribus sophisticae poenitentiae partibus. Nam & poenitentia illa salutaris, de qua scriptura loquitur, sic datur nobis a Deo vt urgeat ad fidem promissae gratiae, quemadmodum Lex secundum Paulum paedagogus noster est ad Christum, & ita sit Lex salutaris, quae tamen salutem non habet, sed est ministerium mortis. Sic enim ante legisti. Gentibus enim dedit Deus poenitentiam ad vitam. Et Acto. v. Hunc Principem & saluatorem Deus exaltauit dextera sua ad dandam poenitentiam Israeli & remissionem peccatorum. Et Marci i. Iohannes baptisat & praedicat baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum

M catorum

ENARRATIO IN III.

catorum, id est, prædicat futurū Christi
 stum & baptizat baptismo poenitentie,
 vt Paulus ait Acto. xix. in futurum
 Christum, per quem est remissio pecca-
 torum credentibus prædicationi & bap-
 ptismo Iohannis. Sic enim de Christo
 ait, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata
 mundi. Baptismum poenitentie sic ex-
 primit hic Matthæus. Baptizabantur
 ab eo in Iordane confitentes peccata
 sua, & Iohannes baptista. Ego baptizo
 vos aqua in poenitentiam, id est, vt ag-
 noscentes vestros errores & peccata,
 suscipiatis saluatorem in Lege & Pro-
 phetis promissum. Sed hæc interim
 obiter de forma verborum nostrorum
 quando docemus de poenitentia con-
 tra impiam doctrinam illorum qui re-
 missionem peccatorum docent sine fi-
 de in Christum. Neq; vero præter
 scripturam dicimus poenitentiam salu-
 tarem duas habere partes cōtritionem
 & fidem, quia & scriptura sic quandoq;
 loqui solet, vt Marci i. prædicans bap-
 ptismum poenitentiae in remissionem
 peccatorum.

Re

CAPVT MATTH.

Reuertamur ergo ad ea quæ coe-
 pimus. Poenitentiam (inquit) agite, ap-
 propinquat regnū cœlorum. Euange-
 lium siue nouum testamentum seruat
 sibi hoc officium prædicandę legis siue
 poenitentie, quemadmodum diximus,
 vt totus mundus fiat obnoxius Deo,
 Ro. ij. Ioh. xvi. Spiritus sanctus arguit
 et mundū de peccato, de iudicio & de
 iusticia. Hoc fulmine dericiuntur &
 peccatores & sanctuli, neutri permit-
 tuntur esse iusti coram Deo, sed terren-
 tur & desperant. Atq; hoc est veram
 inchoare poenitentia. Hic audit homo
 hoc iudiciū. Nihil sunt omnes homines
 oportet vos fieri alios, & aliter facere.
 Hic nemo iustus est. Hæc nō est actiua
 contritio siue ficta poenitentia, sed pas-
 siua contritio, vera poenitentia, verus
 cordis dolor, angustia & mors. Vbi
 vero lex siue poenitentiae prædicatio
 hoc suum officium sola & solummodo
 facit sine addito Euangelio, ibi est poe-
 nitentia inutilis, mors, infernus & des-
 peratio, vt in Saule & Iuda. Paulus
 M ij ait,

ENARRARIO IN III.

ait, Lex occidit per peccatū. Item, Lex iram operatur, &c. Iccirco nouū testamentum mox ad hoc officium prædicationis poenitentiae addit consolatricem gratiae promissionem per Euangelium cui credendum est. Appropinquat inquit regnum cœlorum, Credite Euangelio, accipite remissionem peccatorum in Christo. Hic sola in Christum fides iustificat, neq; est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo nos oporteat saluos fieri, non est in alio salus. Hæc salus, consolatio & remissio peccatorū in Euangelio nobis varie offertur, nempe per verbum, per sacramenta, per virtutem clauium, per mutuū colloquiū, quod lege Matth. xvij. vt, quemadmodum in Psalmo canitur, sit multiplex & copiosa apud Deum redemptio.

Hæc poenitentia durat Christianis per totam vitam, siquidem luctantur cū reliquo in carne peccato quam diu viuunt, Ro. vii. nō quidē per proprias vires, sed per donum spiritus S. quod

CAPVT MATTH.

quod sequitur remissionem peccatorum, Ro. viij. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Hoc donum purgat & euertit quotidie & perpetuo reliquum in carne peccatum, & conatur hominem vere purgatum efficere. Hoc ignorant Papa, Iureconsulti, theologi, scholastici, omnes homines. Est enim doctrina ē cœlis hominibus reuelata, & apud impios sanctulos hæresis vocatur & diaboli doctrina.

Regnum cœlorum, regnū Dei, regnum Christi, dicitur contra caput serpentis, regnum diaboli, regnū mortis, regnum peccati, atq; adeo contra regnum & tyrannidem legis, & contra irā Dei, sub qua sunt omnes homines. Regnauit enim mors per peccatum ab Adam vsq; ad Mosen. Per Mosen autem id est, legem reuelatum peccatum grauius occidit & desperare fecit. Donec veniret Euangelium quod promittit remissionem peccatorum & vitam æternam propter Christum.

Hæc est benedictio omnium
M iij gentium

ENARRATIO IN III.

gentium in semine Abrahamæ. Siquidem
 Euangelio Christi benedicuntur omnib.
 qui per legem erant maledicti & dam-
 nati. Hoc vere est regnum cœlorum,
 ubi iam Deus in Christo regnat & iu-
 sticia datur æterna nō nostris meritis,
 sed sola Dei bonitate, qui dilexit nos,
 & tradidit vnigenitū suum pro nobis,
 cum adhuc inimici essemus & impij,
 ob signavitq; nos spiritu sancto, scilicet
 Data nobis fide per Euangelium pro-
 missionis, vt hoc credamus & creden-
 do simus filij Dei & heredes. Hic simus
 nos regnū Dei Reges & sacerdotes in
 Christo. Hic conteritur caput serpen-
 tis secundum promissionem Adæ fa-
 ctam per semen mulieris Christum.
 Hic cedit sententia, damnatio & terror
 legis, id quod per nullas vires, per nul-
 la opera aut iusticias legis fieri potuit.
 Hic vere cognoscitur Deus, nempe q̄
 sit Pater noster in Christo, & perit hor-
 renda illa cœcitas, contemptus, infideli-
 tas, iniusticia &c. ex peccato originis
 cōtracta. Sic Christus ait, Lex & Pro-
 phetæ

CAPVT MATTH.

phetæ vsq; ad Iohannem, ex eo iam re-
 gnum Dei Euangelizatur. Et Paulus
 Galatis. Donec (inquit) veniret semen,
 cui promissum erat.

Neq; vero hic solum respicere de-
 bes illud tempus antequam Christus
 in terris exhiberetur, sed etiā hoc tem-
 pus in singulis hominibus per totum
 mundum perpetuo, quando nondum
 per Euangelium susceptus est Christus.
 Nam ibi regnat peccatū & mors, & nō
 est remedium donec per Euangelium
 veniat semen illud æternæ benedictio-
 nis. Nam qui serio sentiunt tyrannidē
 legis, quæ reuelat peccatū & iram Dei
 de cœlo, perirent in æternū, vt Saul &
 Iudas, nisi sequeretur mox ista consola-
 tio & prædicatio Euangelij regni Dei.
 Quam diu non creditur in filium Dei,
 ira Dei manet super omnes homines,
 ait Iohannes Baptista. Vbi autē susci-
 pitur fide filius Dei, nulla ira Dei esse
 potest. In illo em̄ cōplacuit sibi Pater.
 Præter hunc filium nihil respicit
 Deus, qui credit in eum est filius Dei &

M iij

hæres

ENARRATIO IN III.

haeres regni. Sola igitur misericordia est, non nostrum meritum quod suscipimur. Non gloriatur hic homo de sua vel sapientia vel iusticia, nemo enim haec nouit quae a saeculo fuerunt in Deo abscondita. Ro. vlt. & Patrem nemo nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare, Matth. xi. Et Paulus nullam coram Deo probatam dicit iusticiam, ne legis quidem, nisi eam quae per fidem est in Christum, Phil. iij. Sileant ergo hic sapientes, qui dicentes se sapientes, stulti facti sunt. Ro. i. Sileant & iusti, id est iusticiarii, qui audiunt, Meretrices & publicani procedunt uos in regnum caelorum.

Et si sapientia & iusticia humana hic gloriari non possunt, sed debent gloriam dare Deo, & fateri se esse nihil, & damnatos, magna insania esset & maximum Dei contemptus, non damnare cognitam stultitiam & hominibus notam iniusticiam ex secunda Mosis tabula. Id quod dicimus contra impoenitentes illos, qui ex praedicatione gratiae discunt peccare, cum audiunt non iusticiarios, sed meretrices

III CAPVT MATTH.

meretrices & publicanos siue peccatores saluari, non uolentes scire, quod ad poenitentiam uocantur peccatores ut suscipiant Christum, quemadmodum Christus ait, Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Item contra illos qui sciunt sapientiam humanam ignorare Deum, & Dei iusticiam, ipsi ueram Dei sapientiam stultissime negligunt, non discunt discernere inter Legem & Euangelium, inter politicam & Christianam iusticiam. Hinc fit ut in tentationibus, & quando impugnantur a sectarijs & falsa doctrina, non multo magis intelligant Euangelium quam equus & mulus.

Adde in consolationem gentium, quod & hic silere oportet sanguinem Iudaicum, nihil est quod Iudei ex patribus sancti prognati, pactum Dei circumcisionem in carne sua gestant, nisi suscipiant hoc regnum caelorum, quod illa illius populi electio & illa circumcisio spectabat, secundum promissionem Abraham factam, In semine tuo, &c. Contra quos

ENARRATIO IN III.

hic statim concionatur Iohannes, cum dicit Regnum cœlorū aduenire. Nam ipsi regnum terrenū per Messiam sibi somniabant, vt & hodie fex Iudæorū, non certe regnum cœlorū. Item infra. Nolite dicere, Patrem habemus Abraham, &c. Et Christus dicit, Venient ab oriente & occidente & recumbent cū Abraham, Isaac & Jacob in regno cœlorum. Filij autē regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.

Quod igitur hæc omnia humana nihil sunt & damnata, est prædicatio poenitentiae q̄ regnum cœlorum promittitur, prædicatio Euāgelij & gratiae est. Hæc omnia Iohannes Euangelista sic expressit. Qui nō ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Sola igitur vt dixi misericordia est, non nostrum meritum, q̄ in Christo suscipimur, ex regno tenebrarum in regnum cœlorum, Col. i. &c. Id quod hic Iohannes discrete addit, cum de regno cœlorum

CAPVT MATTH.

rum dicit, Appropinquauit. Non em̄ nostris viribus, meritis, iusticijs accessimus aut meriti sumus illud, quod sub regno mortis & tenebrarum comprehensi, ne nouimus quidem num esset & quid esset, tantum abest, vt vel desiderare potuerit quispiam, sed venis ad nos, quaesuit nos, reuelatum est per Euangelium vnigeniti filij Dei & datum, vt nihil aliud quā gratiam Dei in hoc verbo intelligere possis.

IN deserto, quod facet ad meridiem Iudææ.

VOX clamantis. Quamuis in deserto, secundum vaticinium, tamen vox clamantis prædicatoris est vel vox clamans, ita vt excitet totam Iudæam, ne putes in angulo eum prædicasse, id quod sectarij primum faciunt, vt deinde occupent publicas cathedras. Nam præelectus Iohannes à Deo ad hoc precursoris officij, vt prædixerat Esaias &

ENARRATIO IN III.

& Malachias, latitat à puero in desertis usq; ad tempus vocationis suæ, de quo Lucæ iij. Quia vero hæc vox Iohannes ad hunc clamorem à Deo electus & vocatus est, certum est & baptismū eius à Deo esse ipsi mandatum, nam per hūc credentibus suū clamorem, id est, prædicationem confirmabat, quemadmodum Ioh. i. ipse respondet ex Esa. indignantibus sacerdotibus & leuitis quod baptizaret. Ego inquit sum vox clamantis, &c. q. d. Non sine vocatione Dei prædico baptismum pœnitentiæ. Ideoq; & Ioh. i. dicit, Qui misit me baptizare, &c. Et Lucas cap. vii. vocat prædicationem & baptismū Iohannis consilium Dei. Id quod tunc in Iudæa adeo notum erat, vt nō ausi sint Scribæ & Pharisei contra hircere cū Dominus interrogaret, Baptisma Iohannis eratne ex hominibus an ex Deo?

Error est, sed hætenus iucundus & absq; periculo doctrinæ, in verbis tantum non in ipsa re, q; distinximus inter baptismum Iohannis & Christi. Nunc

CAPVT; MATTH.

Nunc vero quando sectis omnia plena sunt, & posset calumniator hisce consuetis Christianorū doctorum verbis abuti, sanctissime admonuit Philippus noster, nō discernendū inter baptisma Iohannis & Christi, nisi velimus discernere personas, nempe inter Iohannem & Christum, inter seruum & dominū, inter iustificationis ministrū & ipsum iustificatorem, quemadmodum Iohannes infra dicit. Ego baptiso vos aqua, ille autem, &c. id quod nemo quærit in hac quæstione, sed discernendū inter baptisma Iohannis & Apostolorum. Vtrumq; Christi est siue in Christum. Sed Iohannes vt prædicat venturum Christum, ita baptizat in venturum Christum, quæadmodū hic manifeste dicit, Qui post me venturus est. Apostoli vero vt prædicant Christum qui venit, ita baptizant in Christum qui venit. Qualis enim est prædicatio Iohannis & Apostolorū de Christo, talis est & baptismus eorum. Ille mandatū Dei habet prædicandi & baptisandi in Iudæa.

ENARRATIO IN III.

Iudæa, vt dixim⁹, ut credatur in Christum venturum. Hi autē in toto mundo, vt credatur in Christum qui venit, & qui accepta potestate in cælo & in terra saluator est omnium & Iudæorū & gentium.

Postquam igitur Christus suo sacrificio & saluatione venit, impium esset prædicare q̄ nō venisset, sed venturus esset, quæ est; hodie Iudæorum blasphemia, impius esset & baptismus quo baptizaretur ita in venturū Christum. Quid enim hæc prædicatio & baptismus aliud esset quam negare Christum qui venit? Cessat igitur ut prædicatio Iohannis, ita & eius sacratissimus in Christū venturū baptismus, Postquam Christus factus est dux, vt prædixerat Daniel, Vsq; inquit, ad Christum ducem. Siquidem Iohannes præcursor futurus erat, saluatoris non aliud, quemadmodū angelus patri eius dixit. Ipse præibit ante illū, &c. Et pater cecinit, Præbis em̄ ante faciē Domini parare vias eius, id quod repetitum ex
Esaiā

CAPVT MATTH.

Esaiā nemo est qui nō videt. Hæc legis ex ore Pauli Acto. xix. vbi sic dicitur. Iohānes baptisauit baptismō poenitentia, dicens populo, vt crederent in eum qui post ipsum venturus esset, hoc est in Iesum q̄ ipse esset Christus.

Quod autem Iohannes baptista infra dicit. Christus vos baptizabit spiritu sancto & igni, non dicit de ministerio Ecclesie, siue de baptismo apostolis & Ecclesie instituto & mandato quem Ecclesia seruat, qui est mundatio siue lauacrum aquæ in verbo Ephe. v. sed dicit id quod verba habent de eo quod ipse per sese erat factur⁹ manifeste, coram oculis illorum, & illis ipsis quibus prædicauit Iohannes. Prophetat enim de manifesta donatione spiritus sancti qui venit in igne, vt legis in Actis Apostolorum.

Nam etiā Apostoli antea vt nos habuerunt fidem per spiritum sanctū, quemadmodū Petro confitenti, Tu es Christus filius Dei viui. Respondet Christus.

ENARRATIO IN III.

Christus. Beatus es Simon Bariona,
Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed
Pater meus qui est in cœlis, nempe spi-
ritu sancto.

Vt autem ita intelligas, Christus
ipse dicit Acto. i. Iohannes baptisauit
aqua, vos autem baptisabimini spiritu
sancto, non post multos hos dies. Et
Petrus Acto. xi. de historia Cornelij.
Cum (inquit) cœpisssem gentibus loqui,
cecidit spiritus sanctus super eos sicut
& in nos in initio. Recordatus autem
sum verbi Domini, quemadmodũ di-
xerat. Iohãnes quidẽ baptisauit aqua,
vos autẽ baptisabimini spiritu sancto,
id quod etiam ipse Petrus in die Pen-
tecostes dixerat prædictũ per Ioelem,
vt legis Acto. ij.

Vides itaq; Iohannem non hoc
dixisse de baptisate Christi quod Ec-
clesiæ suæ Christus instituit, licet etiam
in eo ipso detur spiritus sanctus, sed
occulte. Nam vt historia habet Acto.
x. in historia Cornelij, post hunc bap-
tismum quo baptisauit Christus ipse
Cornelij

CAPVT MATTH.

Cornelij domum spiritu sancto & igni
sine Petro, imò ne cogitante quidem
Petro, & nihil minus sperante. Petrus
iussit nostrum aquæ baptismũ à Chris-
to institutum, addi eisdem qui spiritu
sancto & igni à Christo è cœlis erant
baptizati, quia non potest contemni
Christi institutio vbi spiritus sanctus
est, quemadmodũ contemnunt Sacra-
menta Christi ex spiritu diaboli quĩ-
dam hodie, qui sapientiam & spiritum
maxime iactant. Sectarius aliquis qui
alioqui contẽnit in Sacramẽtis Christi
institutionem, hic sine dubio dixisset.
Quid opus est baptizare aqua, quos
Christus ipse baptisauit spiritu sancto
& igni? Sed sinamus eos. Sic legis. Ad
huc loquente Petro cecidit spiritus S.
super omnes qui audiebant verbum &
loquebantur linguis &c. Tunc respon-
dit Petrus. Nunquid aquam quis pro-
hibere potest, vt nõ baptisentur hi qui
spiritum sanctum acceperunt sicut &
nos? Et iussit eos baptizari in nomine
Iesu Christi. Audis & hic baptismum
N aquæ

ENARRATIO IN II.

aquæ, quemadmodū & Iohannes dicit de suo bap̄tismate. Ego bap̄tiso vos aqua.

Hæc interim necessario dicimus, propter ipsam verbi Dei & Historiæ veritatem, quia erant olim, & nunc quidam dicuntur esse apud Indos qui Iacobitæ vocantur, si recte memini & si verum est quod dicitur, qui sentiebāt ex his verbis Iohannis de Christo, non aquam tantum ad bap̄tismū adhibendam, sed etiam ignem, & paruulos alios quo signo, nescio quo per ignē notandos. Et certe Origenes scribit quandā suam discipulam catechumenam, quæ martyrio coronabatur, bap̄tismū ignis esse consecutam, vt legis in historia Ecclesiastica Eusebii lib. vi. cap. iiii. Videtur illa mulier à lictoribus præuenta, ne posset consequi bap̄tismum aquæ.

Si vero externum ignem à nobis ad adustionem sentiunt adhibendam, cur non etiam adhibent externe spiritum sanctum ad aquæ bap̄tismum?

Nam

CAPVT MATTH.

Nam nō solum dicitur. Ipse bap̄tisabit vos igni, sed ipse bap̄tisabit vos igni & spiritu sancto? Aut cur nō immergūt totum hominem in ignem, quando hic audiunt bap̄tismum ignis nō aliquam per ignem vel cauteriū notationem? Sed credimus eos non adeo esse stupidos, vt talem bap̄tismū tentare velint. Sic fit illis qui relicta institutione Christi & mandato, aliud verbum arripiūt, quod non est ipsis mandatum.

De Christo dicitur. Ipse bap̄tisabit igni & spiritu sancto. Hoc ipsi arripiunt sine mandato, quasi ipsi sint Christus & plus quàm Iohannes & Apostoli. Institutio autem bap̄tismi aquæ, dicit. Ite docete omnes gentes, bap̄tisantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. Hic est bap̄tismus aquæ, quo & Christus in Iordane bap̄tisatus est, & Eunuclus Candacis reginæ in flumine, de quo Paulus dicit, q̄ Christus mundat suam sponsam lauacro aquæ in verbo. Hanc institutionem contemnunt, meliorē volentes

N ij

faceer

ENARRATIO IN III.

facere baptismum dum ignem addunt à Christo non institutum.

Sunt qui dicunt nunc Christum baptizare aqua & spiritu sancto, quem dat occulte, ut verum est, secundum illud verbum Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. In extremo autem die baptisaturum per ignem suos electos, quando per ignem purgati à morte & omni corruptione liberabuntur per Iesum Christum Dominum nostrum. Hoc utcumque dicatur, modo nihil decedat gratiæ Christi per quem solum purgamur, tamen nihil ad institutionem baptismi, nihilque pertinet ad hæc verba Iohannis.

Quis etiam reprehenderet vel veteres doctores, vel nos pie docentes, quod renascimur ex aqua & spiritu sancto qui est ignis, ut capiatur coniunctio & expositiue, Baptisamur spiritu sancto, id est igni, si hoc licet ut notum per ignotius, & rem ipsam per suam allegoriam exponamus, ut alia uocabula omnia in propria significatione relinquentes ex
solo

CAPVT MATTH.

solo igni faciamus allegoriam. Nemo enim malam sententiam esse dicit, si eum qui in se spiritus sanctus est dixerit esse ignem ex effectu. Spiritus enim prædicatione Euangelij primum exurit, confundit, damnat & perire facit omnia nostra, siquidem arguit mundum de peccato, & de iudicio, & de iusticia, Deinde illuminat fide & cognitione Dei & uoluntatis eius, & inflammat amore Dei, inuocatione, vita pia, ita ut multæ aquæ tribulationis non possint extinguere hanc sanctam flammam & spiritus sancti ignem. Sed quamuis hæc vere dicantur, & certissime uerum est quod Christus etiam nunc in Ecclesia baptisat spiritu sancto, tamen ex alijs scripturæ locis confirmanda sunt. Iohannes hic talia non dicit.

Similiter non male dicitur. Christus baptizat spiritu sancto, id quod nemo negat de baptismo à se instituto, & igni, scilicet tribulationis, quemadmodum i. Petri i. & alibi sæpe scriptura utitur ista ignis allegoria, quod per ignem
N iij istum

ENARRATIO IN III.

Istum probamur & purgamur quem
admodum aurum in igne, alioqui quis
dam ad tempus credunt, & in tempore
tentationis recedunt, Sed quid hæc ad
sacramentū baptismi, quo nō in opera
humana aut tribulatiōes uel passiōes
respicitur, sed in solum Christum pur-
gatore & saluatorem? Ut nō dicam
q̄ in verbis certis institutionis Christi
nihil certi relinquatur, si ubiuis liceret
incertis allegorijis corrumpere historiæ
ueritatem. Nam ubi scriptura ignis al-
legoria utitur pro tribulatione, ibi sese
ipsa exponit ut nemo ita accipi dubitet
id quod non fit hic, uerum quid his hic
opus est? uerba Iohannis baptistæ hoc
non uolunt.

Plausibile uero est, q̄ quidam pu-
tant hoc Iohannem dicere, Christum
baptisabit uos Iudæos, alios spiritu S.
ad uitam qui crediderint, alios igni in-
extinguibili qui nō crediderint. Et ui-
detur huic sententiæ astipulari quod se-
quitur. Repurgabit aream suam, &
congregabit triticum in horreum suū,
paleam

CAPVT MATTH.

paleam autem exuret igni inextinguibili. Sed ego ut baptismum pro dama-
natione & perditione accipere non pos-
sum, ita etiam non debeo. Certe Iohannes de tali baptismo non dicit.

Has varias interpretationes uer-
borum Iohannis ubi dicit. Ille baptisabit &c. uobis chariss. auditores proposui, non ut probetis eos qui uarie solēt
uermum Dei interpretari, & in mille la-
cerare formas, sed potius caueatis eos
Nam magnam sapientiam & spiritum
iactitant; quasi nō etiam alius possit in
quouis scripturæ loco fingere quiduis,
si hoc est interpretari scripturam et nō
potius obscuram reddere. Et cerū est
tales esse indoctissimos et ignorantes
scripturæ, quia uitam illam et certā
spiritus sancti sententiā non uident
alioqui qui auderent in eodē scripturæ
loco aliam et sape diuersam asserere.
Fit etiā ut sape illam bonas sententiab.
licet aliunde probandas nō dicat quales
ego proposui, et quales sape diuini
Augustini sanctissimas dixit, licet
non

ENARRATIO IN III.

non in loco, sed dicant potius absurdas
& à scriptura alienas, quemadmodum
Papa solet, ut cum interpretatur verbū
Christi cōtra Christū, Tu es Petr⁹, &c.

Habetis igitur hic ex me egregiū
exemplum varie interpretationis, ad
cauendum. Nam licet quædā sint uera
in se quæ dixi, quæ vel ex alijs scripturæ
locis possunt confirmari, uel saltem
nihil apud pios habere periculi in fide,
tamē hæ omnes interpretatiōes simul,
præter unam, sunt falsæ huius loci in-
terpretationes, quæ nobis cauēdæ sunt
ubiq; & unica quæ uera est quærenda,
fide magistra, quemadmodum Paulus
ait interpretatiōem siue doctrinam
debere esse analogam fidei.

Non tamen video qui nō sit pe-
niculū, quā profalam interpre-
tationē negatur interim historia ue-
ritatis, et fere fit, ut datur ser-
uicatio + roris
inquietis spiritibus, ut factum est il-
lis qui sunt baptisimū ignis sibi fecerūt.
Dilectantia nostra et ingratiūdo erga
deum, fastidium uerbi et contemptus
pra

CAPVT MATTH.

præsumptio sapientiæ & securitas ab-
duxerūt nos à sacra scriptura, id quod
uides uel in hoc uno loco. Nam pauci
admodum usq; in hodiernum diem
uiderunt hanc scripturæ huius inter-
pretationem quam ex factio sequenti
& ex verbo Christi & Petri ueram
ostendimus.

CONFITENTES peccata sua, id est,
fatētes se esse peccatores uel agnoscen-
tes peccata sua & damnantes ea, quō
fatentur se pœnitentiam agere, & præ-
dicationi Iohannis credere. Insanit
prorsus qui hic aliquid dici putat de
confessione auriculari. Iccirco nunc
de ea hic ne uerbum quidē dicam, sed
dicam forte alibi commodiori loco.

CVM uidisset, &c. Necessario hoc
in historia additur. Cum eū pœ-
nitentiā mandato Dei per Prophetas
& Prædicatores prædicatur omnibus
hominibus, ut respiscant ab erroribus
& peccatis suis, ut totus mundus fiat
obnoxius Deo, quemadmodū dicitur
N v Ro. iij.

ENARRARIO IN III.

Ro. iij. sanctuli & suo iudicio iusti, quales hic sunt Pharisei & Sadducei, contemnunt, & iudicant hanc poenitentiae praedicationem plane nihil ad se pertinere, Non malam quidem esse praedicationem, sed quae non ad ipsos cum iusti sint, uerum ad peccatores tantum pertineat .i. ad publicanos & meretrices. Hos Christus Lucae xv. uocat iustos qui non indigeant poenitentia, quem admodum ipsi sentiunt, frustra inflati mente carnis suae, & doctrinis humanis excaecati, ut dicitur Col. ij.

Ideo spiritus sanctus qui per praedicationem uerbi arguit totum mundum, & condemnat omnia nostra, fortius ac durius arguit hoc sanctulorum genus qui nolunt esse peccatores & propter peccatum damnati, aut si peccatum uident saltem illud quo peccatur in secundam tabulam, nam primam prorsus non intelligunt, tamen confidunt suis operibus, iusticijs, cultibus fictis, satisfactionibus, breuiter, ut dicitur Lucae xvij. confidunt in semetipsos tanquam iusti.

CAPVT MATTH.

iusti, & aspernantur ceteros &c.

Vocat ergo Iohannes eos progeniem viperarum, non solum quod ex mala origine ueniant in peccatis concepti & nati, id quod est omnium hominum, sed multo magis, quod ultra naturalem illam naturam corruptae caecitatem & impietatem, habuerint patres, id est, doctores traditionum humanarum, ficti cultus & falsae operum iusticiae, quae est uera idolatria, & ignorantia primi praecipiti, qua dicit impius in corde suo, Non est Deus, Vnde fit ut meretrices & publicani citius agnoscant suum peccatum, & conuertantur ad Deum quam isti sapientes & sanctuli contemptores Dei & hominum, non iusti ut uideri uolunt, sed mendaces insana doctrina, & homicidae atroci in professores uerbis odio, ut Christus eos suis coloribus designat Ioh. viij. Caeci sunt & duces caecorum. Matth. xv. Ipsi infecti doctrinis daemoniorum & uero diaboli ueneno, generant discipulos eodem ueneno infectos, quod calore generandi ipsi pereunt, & gignunt

ENARRATIO IN III.

gignunt filios siue discipulos, quos si-
militer postea perire necesse est, quem
admodum de coitu & partu viperarū
scribitur.

Pergit uero Iohannes, Quis (in-
quit) submonstrauit uobis: &c. signifi-
cans nullum genus hominū magis ex-
cæcatum contra Dei ueritatē atq; hoc,
q. dicat, Non miror de alijs, q. agnosce-
tes sua peccata resipiscunt, & dant glo-
riam uerbo Dei. De uobis uero miror,
q. possitis persuaderi, ut resipiscentes
non sustineatis uenturam Dei iram.
Venturam aut iram dicit, quia futurū
erat nunc, secundum prædicta Prophe-
tarum, ut infideles Iudæi & corpore &
spiritu abijcerentur, amisso regno etiam
Messiæ siue Christi & sacerdotio. De
qua ira Dei infra dicit hic Iohannes
multis uerbis. Et Ioh. iij. Qui nō credit
in Filium iræ Dei manet super ipsum.
Hæc omnia de hypocritis & iusticiarijs
omnium temporum uera sunt.

FAcite igitur fructus. Post in-
crepationem admonet & terret siue
comminatur.

CAPVT MATTH.

comminatur. Admonet ut qui iam
uolunt uideri pœnitentes & credentes
prædicationi, uere & ex animo pœni-
teant & resipiscant. Comminatur ue-
ro q. sunt perituri nisi resipiscant, q. nō
erunt coram Deo filij Abraæ, q. securis
ad radicem arboris posita est, q. palea
exuretur igni inextinguibili. Hodie
apud nos, qui spirituales se iactabant,
inueniuntur per Euangelij prædica-
tionem regnum esse Antichristi, de quo
dicam forte capite sequenti de tertia
Christi tentatione. Vides quā pereant
sua impietate & manifesti sint hostes
Christi, de quibus Psalmo ij.

Iusticiarium uulgus monachi &
alij ex his uerbis, Facite dignos fructus
pœnitentiæ uolunt confirmare man-
datas. sras ex humanis traditionibus
satisfactiones pro peccatis, & omnes
illas iusticias humanas, & fictas religio-
nes & impia sacrificia, cum tamen ne
unum quidem uerbum hic dicatur, q.
per talia satisfaciendū sit pro peccatis,
imò longe aliud hic dicitur, nempe Ap-
propinquauit

ENARRATIO IN III.

propinquavit regnum cœlorum. Et plane illa impia opinione satisfactionū negatur Euangelium, negatur sanguis Christi & misericordia patris, unde nobis non merita remissio, quæ non esset remissio, sed gratuita remissio est peccatorum, quam prædicat syncerum Christi Euangeliū siue ullis meritis siue operibus nostris, siue sint indebita ex trapitionibus humanis, siue debita ex lege diuina vt nō dicā, quod ex lege diuina esse non possunt cum fiunt fiducia satisfaciendi pro peccatis, nam hoc est idolatria contra maximum & primum præceptum sine quo alia omnia corā Deo nihil sunt, quod docet fidere soli benignitati patris, &c. Lege hæc in Apologia confessionis Augustanæ.

Ridiculum igitur est uel apud pueros sic interpretari, Facite dignos fructus poenitentiae, id est, satis facite pro peccatis uestris, aut in mundo aut in monasterio. Quando hoc Iohannes prædicauit? qui clamat, agnum Dei tollere peccata mundi, ut sit diuina remissio

CAPVT MATTH.

missio peccatorum non humana satisfactio pro peccatis.

Quæ est ergo horum uerborum natia sententia? Respondeo hoc uolunt quod sonant, facere fructū, more scripturæ, est, pducere uel ferre fructū, quemadmodū herbæ & arbores, Nam ex his sumpta est hæc metaphora, vt Psal. i. Et omnia quæcunq; faciet prosperabuntur, id quod uel ex hoc loco notissimum est, Nam statim additur. Omnis arbor quæ nō facit fructū bonum, &c. Ex fructu autē cognoscitur arbor, bona ne sit aut mala, quemadmodum & Christus dicit Matth. vii. ubi & manifeste exponit metaphoram, dicens. Ex fructibus ipsorum agnosceitis eos. Ex fructibus scilicet quos faciunt siue producūt agnosceitis eos, nō dicit, Per fructus suos satisfacient pro peccatis suis, cum potius impios nebulones & hypocritas, doctrinæ dæmoniorum prædicatores, eos esse dicat, ut non dicam, q̄ Christus satisfactores peccatorum nō agnoscit, tantum abest, ut suo uerbo

ENARRATIO IN·III.

uerbo approbet. Tam crasse nos hæc iudicare hoc loco oportet propter crassissimam uel ipsius grammatices ignorantiam, qua docuimus hactenus ex his uerbis impietatem.

Hoc igitur uolunt hæc uerba, Facite fructus dignos poenitentiae, uel, Facite fructus qui deceant poenitentiam. Vos Pharisæi & Sadducei uenitis huc ad baptismum poenitentiae. Sed si uere iam uultis esse posthac bonæ arbores, id est, uere & ex animo poenitentes & credentes prædicationi Dei. Facite, id est, producite in conscientia uestra coram Deo secundum primam legis tabulam, & externe coram mundo secundum alteram legis tabulam, fructus dignos poenitentiae uel fructus qui deceant poenitentiam, hoc est, relinquitte errores, non docete doctrinas humanas, non seducite alios, bene facite secundum uerbum Dei, seruite alijs secundum uestri uocationem. Hoc est quod uulgo & uere dicitur, Poenitentia est noua uita ex uerbo Dei, & baptismus est mortificatio nostri,

CAPVT MATTH.

nostri, ut posthac Deo uiuamus. Si uero blasphemias uestras, falsos cultus, seductiones, rapinas, hypocrisin, contemptum uerbi Dei & uitia alia non deseritis, sed amaueritis posthac & defenderitis, ex his fructibus apparebit, & uobis coram Deo & alijs coram mundo, uos esse adhuc malas arbores, non esse uere poenitentes, sed maiora peccata iam additis prioribus, conati iam & Deum fallere reuelata nunc ueritate. Hic pereundum est uobis iudicio Dei cum alijs hypocritis &c.

Hoc uerbo significabat Iohannes, se in spiritu uidere quosdam Pharisæos & Sadduceos, ficto corde uenire ad baptismum, & propter uulgi simulare probitatem, quemadmodum & Simon magus uenit ad predicationem & baptismum apostolorum, & Iudas proditor uidebatur esse bonus Christianus, Saul sanctus rex, nempe a Deo electus ad regnum, ut Iudas ad apostolatum, & quidam hodie Euangelici, qui sunt admonendi & terrendi hisce Iohannis

O uerbis,

ENARRATIO IN III.

uerbis, ut uere resipiscant, ament Euangelium, credant in Christum, fateatur & doctrina & uita secundum Dei uerbum, & si peccata adhuc sentiunt in isto peccati corpore, non tamen deficiant ab ista fiducia misericordie Dei & remissionis peccatorum in Christo. Hi sunt digni fructus poenitentiae Christianae. Si autem ueteres errores & abominationes Papisticas probant, alios contemnunt &c. quid illis cum Euangelio & sacramentis Christi: adhuc sunt in peccatis suis, Nam uera quidem est remissio peccatorum per Christum, ut in Psal. dicitur, Beati quorum remissa sunt iniquitates, &c. sed illis additur, In cuius spiritu non est dolus.

Vide quae dico ex Lucae tertio, Iohannes cum dignos fructus poenitentiae, id est, nouam uitam requirit, non mutat ciuiles & politicas ordinationes uocans homines ut relictis muneribus publicis & uocatione, habitent secum in deserto, sic edant, sic se torqueant, haec & illa faciant pro peccatis auferendis, pro

CAPVT MATTH.

dis, pro meritis augendis, has & illas seruent regulas monachales, sic uestiant &c. quae est iustificatio Antichristiana, sed fideles iam factos & fide iustificatos admonet charitatis erga proximos ut qui abundant caeteris subueniant. Qui habet (inquit) duas tunicas &c. Publicani ultra constitutum nihil exigant ab hominibus, Milites non sint inuicij, sed contenti suis stipendijs, id est, quisque in sua uocatione seruiat fideliter alijs, tanquam Domino Christo, quem admodum Paulus & Petrus admonent seruos & subditos, itemque dominos & magistratus.

Aduerte quod Lucas dicit Iohannem ad turbas dixisse haec uerba, Progenies uiperarum, &c. quando autem non facit mentionem Phariseorum & Sadduceorum, intelligitur ex Matthaeo dixisse haec principaliter ad Phariseos & Sadduceos, qui in illa turba erant. Nam & Christus in Euangelio saepe seorsum sic concionatur contra eos, Recte tamen ad totam turbam ista

ENARRATIO IN III.

pertinent, quæ sinit se à Pharisæis & Sadducæis seduci, secundum illud. Si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadunt. Quemadmodum & spiritus sanctus in Paulo i. Timoth. iij. non solum magistros quos spiritus erroneos & diabolos uocat, sed etiam discipulos & uel solos discipulos erroris damnatos dicit, Post fidei (inquit) defecti-
nem adhærebunt spiritibus erroris & doctrinis demoniorum &c.

NE sitis hac mente, &c. id est, Ne fiducia habeatis in hoc, quod estis nati ex carne Abrahamæ & Patriarcharum, propterea quod Deus promissit Abraæ & semini eius, Meminisse etiam uos oportet quam comminatus sit etiam in Mose & Prophetis, Iudæis incredulis, unde nosse uos oportet filios Abraæ credentes esse illos qui benedicendos se credunt per semen Abraæ Christum, quemadmodum scriptum est, In semine tuo benedicentur cunctæ cognationes terræ. Filij sunt Abraæ qui credunt ut Abraham, & qui ex fide faciunt

CAPVT MATTH.

faciunt ut Abraham, obedientes uerbo Dei, quemadmodum & Christus declarat Ioh. viij. & Paulus Gal. iij. Omnes filij Dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu, Nam quicumq; baptisati estis, Christum induistis. Non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neq; foemina. Omnes enim uos estis unus in Christo Iesu. Quod si uos estis Christi, igitur Abraæ semen estis, & iuxta promissionem hæredes. Itaq; qui ex fide sunt, benedicuntur cum fidei Abraham. Nam quotquot ex operibus legis sunt maledictioni sunt obnoxij, &c.

Valde præsumebant Iudæi quasi sancti de generis nobilitate siue sanctitate, quod essent populus Dei, qui perire nõ posset, nolentes uidere quod Deus requirit fidem, oblitum omnium maledictionum legis, & comminationum contra incredulos Iudæos. Contra quod dicit Iohannes Euangelista, Sui cum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem

ENARRATIO IN III.

statem filios Dei fieri ijs qui credunt in
nomen eius, qui non ex sanguinibus,
&c. Et fideles poenitentes siue resipis-
centes dicunt Esa. lxiij. Tu Domine
Pater noster es, Abraham nescit nos,
Israel ignorat nos. Tu domine Pater
noster, redemptor noster, a seculo no-
men tuum. Et hic Iohannes commi-
natur eis. Potens (inquit) est Deus de
hisce lapidibus suscitare ipsi Abrahae
filios, id est, qui credituri sint ut Abra-
ham, abiectis uobis, si non credideritis
ut Abraham credidit, id quod illi im-
putatum est ad iusticiam.

Lapides certe, quos indicat manu
Iohannes in deserto, non sunt ex semine
Abrae, non habent legem Moysis,
non colunt Deum, neq; diuinas neq;
humanas traditiones habent. Muti
sunt, surdi, caeci, absq; corde, absq; uita,
quo significat Iohannes gentiles a res-
publica Israelis alienos, ut dicitur etiã
Eph. ij. & per hoc praedicat ueram &
meram Dei gratiam, quemadmodum
de conuersione gentium dixi supra se-
cundo

CAPVT MATTH.

secundo capite. De quibus Paulus ad
Romanos ex Osea dicit, Vocabo non
plebem meam, plebem meam &c. & ex
Esaia. Inuentus sum a non quaerentib.
me &c.

Iam securis, &c. Id est, nunc fiet
quod praedictum est uobis. Abijcien-
tur & a Deo & ab hominibus incredulis
Iudaei omnes, tantum reliquiae saluae
fient, id quod Paulus rursus citat ex
Esaia. Si fuerit numerus filiorum Isra-
el ut arena maris, reliquiae saluae fient.
Securim uocat iudicium Dei quod iam
imminebat contemptoribus Christi
siue Euangelij eius. Et pergit eadem
similitudine, Omnis arbor inquit &c.
qua postquam damnauit generis fidu-
ciam, nunc etiam damnat operum &
iustitiae propriae fiduciam. Nihil minus
suspiciantur isti Pharisei & Sadducei
quam se non facere fructum bonum,
dum faciunt multa secundum traditi-
ones humanas, seruientes, ut putant,
Deo, unde audent dicere, Non sum si-
cut ceteri homines, &c. unde & nomen
O iij habent

ENARRATIO IN III.

habent Pharisei, id est, separati, & Sada-
 ducaei, id est, iustificati. Omnia quae fa-
 ciunt uel ex traditionibus humanis,
 uel in speciem ex lege Dei (quae cor re-
 quirat, id est, ut facias quae praecipun-
 tur ex fide) faciunt ut uideantur ab ho-
 minibus Matth. vi. & ut merita habeant
 coram Deo, non ex fide, sed ex suis
 operibus iusti, quemadmodum ille di-
 cit, Gratias ago tibi Deus, quia non sum
 sicut ceteri, &c. De quibus dicemus
 Matth. vij. ubi etiam excluduntur a
 regno, qui Euangelium praedicarunt,
 demones expulerunt, & miracula fe-
 cerunt in nomine Christi, quod horum
 operum fiducia suscipi uolunt in coe-
 lum, non propter Christum solum, fa-
 cientes ex diuinis operibus & nomine
 Christi factis opera sibi pessima, id est,
 idolatriam. Quod si de talibus hoc as-
 serit Christus, quid de alijs speres: Hoc
 etiam Iohannes Euangelista sic dixit,
 Neque ex uoluntate carnis neque ex uo-
 luntate uiri &c. Et Paulus ex Mose,
 Non est uolentis neque currentis, sed mi-
 serentis Dei.

Ex

CAPVT MATTH.

Ex ista falsa fiducia, quae uere in-
 credulitas est, fit ut hi iusticiarii & hy-
 pocritae de lege gloriantes primu pra-
 ceptum non solum non habeant, sed
 etiam horrende in illud impingant, &
 plus quam alij peccatores peccent &
 excacati sint. Admonet ergo Iohan-
 nes ut respicientes uere credant, &
 quisque secundum uerbum Dei suae ser-
 uiat uocationi, id quod est omnia ex fi-
 de facere &c.

EGO quidem baptiso &c. Ex-
 pressius hoc describit Iohannes cap. i.
 Cum enim Iohannes tantus haberetur
 ut posset credi quod esset Christus, ut
 dicitur Lucae iij. interrogabant eum, ut
 est Ioh. i. Tu quis es? &c. Descit ergo
 se licet in utero sanctificatus sit, longe
 infra Christum, & se ne comparandum
 quidem illi uel in minimo fatetur, in-
 dignumque qui uel eius calceamenta
 portet, id est, qui saltem uilissimum
 ministerium ei praestet, quo declarat
 non hominem solum Iesum Christum
 sed etiam Deum esse, alioqui certe ho-
 mo dignus

O v

ENARRATIO IN III.

mo dignus est qui homini præstet obsequium. Quam confessionem Iohannis Baptistæ, de Christi etiam diuinitate, clarius uides Ioh. i. & iij. Et addit, Ipse baptisabit uos spiritu sancto & signi, q. d. Ego interim nullum miraculum facio, ut dicitur etiam Ioh. x. Ipse uero declarabit se in celo & in terra esse filium Dei & salutem mundi, portentis & mirabilibus, & post eius resurrectionem uidebitis & fiet uobis quod Iohel prædixit, Et eris in nouissimis diebus &c. quæ legis Acto. ij.

Post me, id est, post meum officium, postquam consummauero prædicationis & præcurSIONIS MEÆ NEGOCIUM, MIHI À DEO MANDATUM, IPSE UENIET, scilicet ad suum officium, & inchoabit prædicatione Euangelij suum in terris regnum. Ego tunc cessabo, ipsius uero regni non erit finis. Hoc Malachias de Iohanne & Christo ita prædixit. Ecce ego mittam angelum meum, &c. Sic & in Euangelio Iohannis intelligi, nam de personis non potest intelligi

CAPVT MATTH.

telligi, quia Iohannes & Christus simul erant in terris, neq; Iohannes aliter intelligit, qui & in Euangelio Iohannis sic loquitur, Ego baptizo in aqua, Medius autem uestrum stetit quem uos nescitis, quo uerbo fatetur eum presentem, & tamen addit, Ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est, id est, dignior & superior me, cuius non sum dignus ut soluam eius corrigiam calceamenti, & rursum. Illum oportet crescere, me autem minui, Qui è supernis uenit super omnes est &c. Non itaq; in hominem, licet sanctissimum, dicit Iohannes confidendum, sed in Iesum Christum Deum & hominem, hunc esse saluatorem & mediatorẽ inter Deum & hominem, qui donat spiritum S. & uerba Dei loquitur. Quid ergo nobis cum patribus dum docent contra Christi iusticiam & Euangelij synceritatem? quid cum meritis & inuocatione sanctorum & reliqua Papistarum idolatria? &c.

CVius uentilabrum. Alia similitudine idem dicit quod antea de securi

ENARRATIO IN III.

curi & arboribus. Christus constitutus iudex uiuorum & mortuorum. Acto. x. triticum, id est, fideles congregat in horreum suum, in Ecclesiam suam, in regnum cœlorum, habet eos pro populo suo, & filios Dei facit. Paleam autem, id est, incredulos & hypocritas, qui triticum præmunt, separatos tradet uastandos & temporaliter & in æternum. Ut uideas quam diligenter Iohannes præstet prædicationem pœnitentiæ, quæ interim sine fructu maneret, ut ante diximus, nisi etiam prædicaretur remissio peccatorum per Euangelium, Id quod hic etiam describit Matthæus Iohannem fecisse cum dixit. Appropinquauit regnum cœlorum, sed multo clarius hoc uides Ioh. i. & iij. in testimonijs Iohannis de Christo.

SEQVITVR NVNC REuelatus mundo Christus, & regnum eius per Euangelium in terris.

CAPVT MATTH.

TVnc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanem, &c.

POSTquam præcursor Iohannes cū sua prædicatione & baptismo descriptus est, Nunc Christus accedit se se declaraturus mundo, sed primum suis Iudæis secundum promissiones patribus factas Ro. xv. quemadmodū Iohannes dixerat, Qui post me uenturus est, &c. Hic Christus filius Dei pro nobis homo factus, ut fieret in cruce hostia pro nobis, incipit regnum suum per Euangelium inuulgatum in terris, quod postea mittit ad omnes gentes, dicens. Euntes in mundum uniuersum, &c.

Quod cum prædiceretur Iudæis olim conquerebantur Prophætæ, ut est Esaiæ liij. Domine quis credidit auitui nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Siquidem & gentes & Iudæi, id est, omnes homines etiam hodie offenduntur formis crucis. Ideoq; & carnales Iudæi expectant suis somnijs alijs

ENARRATIO IN III.

nijus alium Christum, & aliud Christi regnum in terris, quo nihilo meliores essent coram Deo quam nunc sunt. Non intelligunt promissiones de semine mulieris, de semine Abrae, & alias in Prophetis & Psalmis de Christo. Non uident suum peccatum & sui damnationem, & opus se habere Christo redemptore. Non possunt excacati uideri, hanc esse gloriosissimam gloriam in regno Christi, quod Christus mundat suam Ecclesiam per spiritum S. lauacro aquae in uerbo, condonans omnia peccata, facit filios Dei, triumphat in nobis contra peccatum, mortem, Satanam, donat uitam aeternam, ut cum fiducia per eum dicamus. Vbi nunc mors est uictoria tua? Omnia regna & imperia mundi quae peritura sunt, ne unum quidem peccatum ex conscientia afflicti & terribi peccatoris auferre possunt. Legant Iudaei suas prophetias & uidebunt Christum uenisse & regnare quemadmodum promissus est.

In hoc tempus sacri baptismi & praedicationis Christi, siue inuulgati Euangelij

CAPVT MATTH.

Euangelij de filio Dei respexerunt Prophetam quando de Christi regno praedixerunt. Ro. i. Quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, quemadmodum Daniel praeceteris manifestissime hoc tempus ducatus siue incepti regni Christi praedicit ca. ix. usque (inquit) ad Christum Ducem, non dicit usque ad Christum natum, sed Ducem, id est, incipientem per Euangelium regnare primum ex suo ore, de inde etiam ex ore infantium & lactentium, ut est Psal. viij. Verba Danielis sunt: Septuaginta hebdomades constitutae sunt super populum tuum, & super ciuitatem tuam sanctam, tunc auertetur preuaricatio, tegetur peccatum, expiabitur iniquitas, adducetur iusticia aeterna, obsignabitur uisio & prophetia, & ungetur (i. rex erit) Sanctus sanctorum. Scito ergo & animaduerte, ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Hierusalem usque ad Christum Ducem &c. Harum hebdomadarum computationem uidere licet, si legeris Lutheri annotationem in Daniele, & Philippum in Chronicis Carionis.

Sic &c

ENARRATIO IN III.

Sic & Petrus Acto. x. repetit de hoc tempore & initio regni Christi siue noui testamenti, dicens gentibus in domo Cornelij, Sermonem quem misit Deus filiis Israel, annuncians pacem per Iesum Christum (hic est omnium Dominus) ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudaea, rumore primum orto a Galilaea, post baptisma quod predicabat Iohannes, ut Iesum Nazarenum unxerit Deus (id est, fecerit regem & summum sacerdotem spiritu sancto & uirtute, qui ob ambulauit bene faciendo & sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo &c. quae certe angustiora & maiora sunt quam Iudaei somniant & caro uidere potest.

Incipit uero Christus suum regnum a baptismo quem ipse suscipit, & paulo post instituet toti mundo non Iudaeis solum, neque masculis solum ut circumcisionem, ut hac gloriosa & diuina ad Iordanem reuelatione, quae fit
pra

CAPVT MATTH.

praesente populo qui ad Iohannem confluebat, qualis nunquam prioribus Patribus & Prophetis facta est, declararet quantam Dei gratiam & coelestem gloriam ipse per Euangelium siue nouum testamentum attulerit, lege & terrore iudicij Dei pressis, id est, miseris & desperatis peccatoribus.

Siquidem ibi aperitur super Christum coelum, non dubium quin cum ingenti lumine, & ex illo lumine concionatur pater luminum super lumen mundi, id est, super Filium suum, sine quo quid sunt omnia nisi tenebrae, Ioh. i. Hac uero concione quae ipsissimum est Euangelium, pater, non Iudaeis in templo, sed toti mundo ex coelis, tanquam orbis terrarum suggesto, commendat nobis suum filium. His magnificis uerbis, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Non enim propter se aut propter filium haec dicit, quemadmodum & de alia uoce Patris etiam legis Ioh. xij. sed propter nos, q. dicat. Vos homines hic
P uidetis

ENARRATIO IN III.

uidetis Filium meum dilectum in carne uestra, id est, uobis similem & uobis datum. Hunc uobis do, hunc uobis commendo. Hic quantus quantus est, uester est, si fide eum susceperitis. Ioh. i. In hoc dilecto estis mihi dilecti. Ephe. i. In hoc placente mihi, erit & in uobis mihi complacitum. In Christo eritis accepti, non in lege & operibus uestris, non in ulla creatura siue coelesti siue alia. Qui non crediderit in Filium, ira Dei manet super eum Ioh. iij. quantacumque uel sapientia uel iusticia preeminere uideatur, i. Cor. i. & ij. Qui autem crediderit in hunc dilectum, dilectus & ipse est, habetque uitam aeternam quantacumque prematur peccatis, quae in hoc filio abolentur cum damnatione quae peccatis debetur. In hoc habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, in quo estis completi, Col. ij. ex hac plenitudine huius, qui plenus est gratia & ueritate, uos omnes accipitis, neque est aliquis sanctus aut fuit unquam qui inde non accepit gratiam pro gratia Ioh. i.

Quia

CAPVT MATTH.

Quia lex per Mosen data est, sed illud ipsum nihil est ad hoc, ij. Cor. iij. Gratia autem & ueritas per Iesum Christum facta est.

Haec est concio Patris de filio e coelis in terras delata, qua & regem nobis declarat, & aeternum sacerdotem, id est, mediatorem & propiciatorem pronunciat siue consecrat. Haec est uocatio Christi, ut iam in carne nostra incipiat reuelare mundo, quod ipse sit unicus Doctor, quem audiamus, non doctrinas hominum uel demoniorum, quemadmodum & Pater in monte Thabor addit. Hunc audite, ut ipse unus sit salus & redemptio mundi, sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio nostra, i. Cor. i. quemadmodum de hac uocatione ex ij. Psal. Dixit epist. ad Ebr. cap. v. Nemo (inquit) sibi ipsi usurpat honorem, sed quod uocatur etiam a Deo tanquam Aaron. Ita & Christus non semetipsum glorificauit, ut fieret Pontifex, sed is qui dixerat illi. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et alibi dicit, Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melahizedec.

P ij

Item

ENARRARIO IN III.

Item huic baptismo adest & hic reuelatur tota trinitas, myſterium ſcilicet omnibus hominibus incognitum, quod ſoli credentes norunt, & fatentur, Pater apparuit in uoce, Filius in noſtra carne, Spiritus ſanctus in columbe non ſubſtantia ſed ſpecie, qui in die Pentecoſtes apparuit in igne. Quis hic dubitabit angelos adſuiſſe Domino obſequentes, & hanc gratiam mundo oblatam cum gaudio admirantes?

Hæc omnia & in noſtro baptiſmo à Chriſto nobis conſecrato, inſtituto & mandato aguntur. Dum enim baptizamur in Chriſtum, cœlum, quod per legem clauſum erat, nobis aperitur, Pater pronunciat nos eſſe filios Dei propter Chriſtum in quem baptizamur, & Spiritus ſanctus nos regenerat in ſpem uiuam & orandi fiduciam, & præterea in nouam uitam. Hic angeli adſunt qui ſemper, ut Chriſtus ait, uident faciem Patris cœleſtis, cupientes, quemadmodum Petrus dicit, reſpicere in ea quæ nobis per Chriſtum dantur,

CAPVT MATTH.

dantur, quibus & gaudium eſt, ſecundum uerbum Chriſti, in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.

Non uana dicimus nec ſine Dei uerbo, ne dicas, Hæc Chriſto facta ſunt non nobis fiunt. Nam & in noſtro baptiſmo tota trinitas eſt in reuelatione uerbi. Quod enim illic externa reuelatio eſt, Hic uerbum eſt de præſentia diuinæ trinitatis. Si quidem baptizamur inſtitutione & mandato Chriſti, in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti, quem baptiſmum conſitemur dicentes. Credo in Deum patrem, in Deum filium pro nobis paſſum, & in Deum ſpiritum, ex qua fide, non ex Papiſticis & alijs obſeruatiõibus, naſcitur & ſurgit ſancta Eccleſia catholica, & Sanctorum communio, ibi eſt peccatorum remiſſio, non per aliud, ſed ſolum per Ieſum Chriſtum pro nobis ſub Pontio Pilato paſſum, ibi eſt carnis reſurrectio ad uitam æternam, atq; huc uſq; efficax eſt noſter baptiſmus. Utinam non aliõ abducerentur.

P iij

homines

ENARRATIO IN III.

homines doctrinae demoniorum apud
Papistas & alios.

Habes itaque gloriosissimam inaugurationem regni Christi. Imitemur uero Christi exemplum, quod uides in Luca, ut baptizati oremus & inuocemus Patrem, Nam sicut non nostro merito ad hanc gratiam peruenimus, ita neque nostris uiribus persistemus aut recte curabimus quae nostrae sunt uocationis, quam fidem oratione nostra fatemur, siquidem qui orat, alieno uult esse praesidio tutus. Hoc admonet Christus, dicens, Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Quia ubi Christianus factus es, item ubi Deus te uocat ad aliquam functionem, experieris miras tentationes & mille Satanae artes, ne sis quod es, ne facias quod iuberis, ne pro sis tua uocatione alijs, Id quod hic in capite Christo uides, nam statim a baptismo, ante praedicationem, rapitur in summas tentationes, &c. Lege reliqua certe egregia in hunc Matthaei locum, in libello qui continet sermo

CAPVT MATTH.

sermones Lutheri de baptismo, & quae a Philippo & nostris de baptismo scripta sunt.

MIHI opus est, &c. His uerbis Iohannes cedit Christo officium & omnia, seque licet sanctissimus sit, inter peccatores computat, confessus a quo habeat ut sit quod est, Ego inquit de beo a te &c. quemadmodum & Ioh. i. Ipse Iohannes Baptista dicit, Nos omnes (non solum alij, sed etiam ego) de plenitudine Christi accepimus, &c. quia Iohannes tantum praecursor erat, ideo ipse cedit paulo post cum sua praedicatione & baptismo, Id quod sequenti capite hic sic dicitur. Cum audisset autem Iesus quod Iohannes traditus esset &c. Sicut reliqua caeli luminaria occultantur nobis, & uel ipse Lucifer, appetente sole &c.

Sic enim decet nos, &c. Vide Scholion Lutheri.

CAP. III.
P. III. TVne

ENARRATIO IN III.

TVnc Iesus subductus, &c.

Baptismate, Christus suum regnum prædicatione Euangelij auſpicaturus, ut ante ex Prophetiſis ſcripturis diximus, Primum à ſpiritu ſancto abducitur in deſertum ut tentetur à diabolo, & tentatur non ſolum poſt ieiunium quadraginta dierum & noctium, ut hic ſcribitur, ſed etiam per quadraginta dies, ut ſcribit Lucas, alijs tentationibus quæ non ſunt deſcriptæ, quæ tamen omnes eò tendunt, ne credat ſe eſſe filium Dei aut ſe eſſe curæ Deo, ut deficiat à uerbo Dei & à ſui uocatione, ſub ſpecie tamen uerbi Dei, & tandem relicta fide ad ſummam deficiat impietatem contempto Deo, ſub nomine tamen adorationis ſiue cultus Dei ex doctrinis dæmoniorum, quemadmodum & ſemper ſolet ſanctos ſolicitare.

Vt uideas hic quanta cura & aſtutia agat Satan, ut impediatur Euangelium gloriæ

CAPVT MATTH.

gloriæ Dei ſiue regnum illud cœlorum, ut hic opus ſit conſtanti fide, uerbo & inuocatione, ut ante admonuimus. Vtq; ſimul hic & illud uideas quod de Saluatore & Pontifice noſtro Chriſto dicit epiſtola ad Ebr. cap. iiii. Non habemus Pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, ſed tentatum per omnia, pro ſimilitudine abſq; peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, &c. quemadmodum & Chriſtus Ioh. xvi. ſummam cõprehendens, & epilogum colligens bene longi ſermonis poſt ultimam cœnam facti. Hæc inquit locutus ſum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis. ſed, Conſidite, ego uici mundum. Iubet fidere, quia nobis ſuas tentationes uicit & ſuperauit, Lege totum caput ſecundum Ieſu Syrach.

Hoc Euangelium in quadageſima ſua legunt, propter ſuum illud ieiunium, ſed de ieiunio electio hic non agitur, quod ſatis ridiculum fuit apud

ENARRATIO IN IIII.

nos ieiunium, nulla necessitate, nulla tentatione cogente, nullo Dei præcepto, cum falsa fiducia & dijudicatione aliorum &c. de quo sæpe aliàs & à nobis, & à nostris dictum est, ideo nõ ductæ ea hic repetenda. Satis em̄ tractatæ sunt apud fideles hodie doctrinæ demoniorum ex uerbo Dei.

Imò hic agitur de ieiunio necessitatis, quia Iesus ductus in desertum esurit, ibi non est cibus nec haberi potest, sed iudicio rationis ipsi fame moriendum est. Et uides angelos accedere & ministrare, quia auxilium humanum longius abest. Item à spiritu sancto eo perductus est, non per traditiones aut aliquam regulam monachalem. Interim Satan sollicitat egenum & derelictum, ut propter afflictionem corporalem, & ut honoratus sit, tranquillus & diues, deficiat à fide & fiducia in Deum. De hoc ieiunio loquitur Paulus ij. Cor. vi. In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditonibus, in laboribus

CAPVT MATTH.

ribus, in uigilijs, in ieiunijs &c. Christus hoc ieiunium uocat luctum, nimirum comprehendens sub nomine ieiunij necessarium omnem fidelium egestatem, damna, angustias & corporales afflictiones. Cum enim interrogaretur quare discipuli sui non ieiunarent, respondit. Non possunt filij nuptiarum lugere quam diu cum ipsis sponsus est. Veniet autem tempus quando auferetur ab eis sponsus, tunc ieiunabunt, ibi lugebunt cum persecutionem sustinuerint pro confesso Euangelio Christi.

Igitur hic potius dicemus de tribus tentationibus, quas Christus uerbo Dei, ut uides, nobis superauit, ut & nos eas ita uincamus. Dicemus uero nunc, quemadmodum pater noster Lutherus concionatus est in comitijs nostrorum Principum & ciuitatum Smalcaldia, anno M. D. xxxvij. non de tentationibus singulorum Christianorum, de quibus lege Postillas, sed de tentationibus charissimæ matris nostræ

ENARRATIO IN IIII.

nostræ sanctæ Ecclesæ Christi, cui Christus dicit in Iohanne. Si me persecuti sunt, & uos persecutetur. Et consolatur alibi eam. Quod uni, inquit, ex minimis meis fecistis, siue bonum siue malum, mihi fecistis. Ideo ad Saulum dicit. Saul, Saul, quid me persequeris? Et in Zacharia cap. ij. dicit. Qui tangit uos, tangit pupillam oculi mei. Ergo adhuc ieiunat, id est, patitur & luget Christus in suis membris, nam Satan contra eum in suis membris non quiescit. Et certum est tentationes Ecclesæ à principio usq; ad finem mundi in his Christi tentationibus proprie esse descriptas.

Primum, tempore martyrium à principio uexata est Ecclesia diabolo, sed (ut ita dicam) humano, per ieiuniū, id est, corporales necessitates, angustias, afflictiones, persecutiones, à Iudæis & gentibus. Hic diabolus nullum uerbum Dei citat aut producit ad fallendum, ut uides, sed manifesta uis & infortia cognoscitur, iubetur uero à diabolo

CAPVT MATTH.

bolo Ecclesia tantum intendere in præsentem necessitatem, & deficere à fide ut bene habeat, Dic, inquit, ut lapides isti panes fiant, nam ut dicas Deo per orationem, hoc nihil est. Hic tandem Deus dedit Constantinum magnum, qui in consolationem Ecclesæ, in cœlum clamantis, prohibuit persecutionem, superato etiā per bellum Licinio imperij consorte, qui acerrimus erat Christianorum persecutor, ut legis in hist. Eccle.

Secundo, post hanc corporalem, sequitur spiritalis tentatio. Videns enim diabolus hac uia non successisse, accedit ut angelus, nempe diabolus angelicus, quasi cum uerbo. Nam ut uides, citat scripturam ut decipiat. Non est hic ille niger diabolus in homicidis, qui facile cognoscitur, sed speciosus in hæreticis, in angelum lucis transformatus. Coeperunt quidem hæretici ante pullulare, per miserum Ebionem, Marcionem, & alios, sed hic regnum obtinet Arrhius & alij, respressi

ENARRATIO IN IIII.

pressi quidem primum, sed per Constantium Imperatorem Constantini filium, ita inualuerunt, ut uix duo Episcopi siue pastores in oriente peristerent.

Hic sensit diabolus sic. Vt cumq; multi desiciant propter persecutionem, tamen nihil proficio, crescit Ecclesia, alia ingrediar uia. Vos, inquit, Christiani sustinetis omnia propter uerbum. Bene habet, Ecce uerbum. Sic scriptum est &c. Non sum diabolus ut ille prior, Duceo uos non in locum prophanum, sed in ciuitatem sanctam & supra templum, Sed caueamus, quia non inducit in templum, & falsarius & impostor omittit, eum Psalmum citat, illud. In omnibus uis tuis, id est, in uocatione tui, ut seducti discamus quasi uerbo sentire contra uerum uerbum, & ut hic dicitur, tentare Deum. Columbarum & passerum non hominum uia sunt uolare in aere a templo ad terram &c. Hic suae Ecclesiae Deus dedit Imperatores Theodosium, Arcadium

CAPVT MATTH.

cadium & Honorium, qui defendebant eam contra Arrhianos & alios. Verum ut in prima tentatione multi negatores manebant in sua infidelitate, ita & hic durabat in multis Arrhiana in Christum blasphemia, donec Mahomet, cum sua secta, hanc haeresin & horribilem blasphemiam amplexus, ex Christo fecerit quod rationi uidebatur, usq; in hodiernum diem. Horrendum iudicium Dei.

Tertio & postremo, hac larua per uerbum Dei detecta, & condemnata Arrhiana blasphemia, extremum tentat Satan hisce nouissimis temporibus, & per aliquot iam centenos annos confirmans Antichristum & Antichristianum regnum, dicit, Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Nimirum audax est sumpta autoritate. Nul- lum hic habet Dei uerbum, non curat scripturam, sicut uides. Tantum hic agit hisce mendacijs. Haec omnia mea sunt, & hac insigni promissione, Tibi dabo, sed cum hac conditione, Si cadens adoraueris me. Haec

ENARRATIO IN IIII.

Hæc nunc est dignitas & pax Ecclesie, quam Papistæ factitant. Hic non est humanus angelicus, sed plane diuinus diabolus, qui uult adorari & extollitur supra Deum, id est, Dei uerbum & cultum, secundum Danielelem & Paulum. Statuit inuocare beatam uirginem & sanctos. Hos facit intercessores, Christum negat solum esse iustificatorem, facit uero eum pro mediatore iudicem, Docet confidere humana iusticia, regulis, operibus, indulgentijs, subuertit Euangelium gloriæ magni Dei & usum sacramentorum. Ex remissione peccatorum facit ludi- brium, ita ut etiam homo habeat remissionem peccatorum, si sepeliatur in Franciscana cappa, &c. Item contritionem cordis, confessionem oris, satisfactionem operis nostri facit remissionem peccatorum. Vbi hic est Christus & sanguis eius? Quanta est abominatio Missarum &c? Omnia non solum aguntur ut religiosissima contra Dei præcepta & Christi Euangelium, sed etiam

CAPVT MATTH.

etiam docentur contra sanctissimæ fidei dei rationem.

Quomodo diabolus potest hæc omnia? Per hanc suam promissionem ut est in Luca. Tibi dabo potestatem hanc uniuersam & gloriam omnium regnorum orbis terræ, quia mihi tradita sunt, & cuiuscunq; uolo do illam, Tu ergo si adoraueris prouolutus coram me, erunt tua omnia. Id est, Dominus eris Regum & omnium mundi bonorum, mea potestate & autoritate, doce tantum in hypocrisis mendacium relicta fide, sit Deus uenter tibi, sit tibi mammon fiducia tua, sit tibi gloriosissima gloria, Fac decreta, statuta, regulas, cultus Dei contra mandata Dei, contra Euangelium, contra fidem, & mentire hoc esse uerbum Dei & obedientiam Ecclesie, Finge hæc esse Ecclesiam, condemnatio uerbo & Ecclesia Dei. Conare ut auferas Christo regnum & sacerdotium, tibi uero arroges, ut isto nomine seducas & opprimas Christianos, &c. Ita uere adorabis
 Q me,

ENARRATIO IN IIII.

me licet hoc non uideatur, licet & tu
 aliam speciemingas, & ego tibi dabo
 egregiam mercedem, honores, diui-
 tias, potentiam, super Imperatores &
 omnem potestatem, præterea opinio-
 nem iusticiæ & sanctitatis, ita ut uel
 uilissimus tuus Monachus timeatur à
 sapientissimis & potentissimis. Quos
 uolueris suscipere floreat, abundant,
 sancti sint, canonizentur uel in inferis,
 quos uero condemnaueris, pereant.
 His munitus munitionibus coles Deū
 Maosim, id est, munitionum, secundū
 Danielem, contra omnes munitiones
 tibi resistentes. Coles autem religiose
 in auro & argento & lapidibus preci-
 osis, quia ego sum Deus horum, tibi
 dabo si fuero tibi Deus. Non opus ha-
 bes uerbo Dei, sed tantum his muniti-
 onibus, nisi forte quando uerbo Dei
 uolueris abuti pro Maosim. Ah, ah,
 horrendum. Quò cecidimus?

An non hoc est adorare diabo-
 lum & cadere à Deo, cum doctrinæ
 demonio

CAPVT MATTH.

dæmoniorum, ut Paulus uocat, pro
 sanctitate habentur & glorificantur,
 cum defenduntur doctrina, fucoscri-
 pturæ, hypocrisi, uis & armis, hoc est,
 his duobus diaboli operibus mendacio
 & homicidio, uerbum uero Dei cor-
 rumpitur, blasphematur, negatur, per-
 secutionem patitur? Nonne hoc est
 deturbare Deum sede, & ei subrogare
 diabolum.

Hic postquam Romana bestia
 fecit sibi obnoxium Carolum Ma-
 gnum, & in eo successores, Ecclesia
 nullum Imperatorem habet aut ha-
 bebitorum defensorum. Non enim possunt
 nunc odisse Imperatores aduersarium
 Ecclesiæ Antichristum, sedentem in
 templo Dei, ut prædixit Paulus, ne ali-
 bi eum quæras, postquam deuoti eius
 serui facti sunt, admissi ex gratia ad
 pedum oscula beatissimorum, quibus
 hæc bestia sæpe pessimam gratiam
 reddidit, excommunicans eos & im-
 perio exuens & uita.

Vult uero in hac tentatione ipse
 Q ij Christus,

ENARRATIO IN IIII.

Christus, suo tempore, exurgere pro Ecclesia Imperator, aduersus Antichristi regnum, id est, falsas doctrinas & homicidia, quemadmodum nunc coepit per Euangelium illum occidere spiritu oris sui. Hanc prophetiam in hac historia tentationis tertiae uides. Nam Christus hic per se repellit Satanam dicens, Abi Satan, &c. id quod in superioribus tentationibus non fecit.

Horrenda haec sustinuit mater nostra Ecclesia, sed ex hoc Euangelio speramus iam istorum malorum finem. Nam quod Christus diabolo dicit, Abi Satan, iam & Ecclesia sponsa eius, cognito Antichristi regno, dicit per Euangelij praedicationem, & occiditur uerbis Christi, qui audiunt uocem pastoris & sequuntur, ut quam primum aboleatur in totum illustratione aduentus eius.

Atque idem Euangelium, contra falsam adorationem, & falsam seruitutem siue cultum Dei, nunc dicit cum Christo, Dominum Deum adorabis & illi

CAPVT MATTH.

& illi SOLI seruias. Quemadmodum & Psalmus de Christo dicit. Et adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes seruient ei. Adoratur Deus in spiritu & ueritate, quando fidimus ei secundum Euangelij promissiones, credentes Deum esse Patrem nostrum per solum Christum. Seruimus autem ei, dum quisque secundum sui uocationem facit, & curat quae sibi Deus mandauit, non ut iustificetur, sed ad gloriam Dei & commodum aliorum. Hac praedicatione necesse est euanescere Antichristianam doctrinam, & fiduciam in cordibus nostris.

Igitur speramus nunc finem adesse, & angelos accessuros nobis, nosque angelis in aeterno regno, qui & nunc ministrant nobis. Abiiciendum uero in infima tartara regnum tenebrarum cum omni impietate Turcica, Papistica, alia, Amen. Reliqua in Postillis.

CVM audisset Iesus. Hoc est quod supra diximus Iohannem esse

Q. iij. praes

ENARRATIO IN IIII.

præcursorem Christi, secundum eius uerbum. Hic est qui post me uenturus est. Lucifer præcedit diem & solem, ubi autem hic oritur, tamen ille adhuc apparet. Sic & Iohannes adhuc prædicat ex oriente in terris sole iusticiæ. Nam non statim à tentatione Christi coniectus est Iohannes in carcerem, id quod etiã Matthæus nõ dicit, sed prius indicat Iohãnes Christũ. Ioh. i. Et Christus facit quedã miracula corã discipulis & Ierosolymis. Ioh. ij. & iij. quemadmodũ manifeste illic nempe Ioh. iij. dicitur. Nec dũ Iohãnes erat missus in carcerẽ.

Ideocq; qd hic dicitur, Iesus secessit in Galileã, credo illam esse secessionẽ, de qua Ioh. iij. dicitur. Siquidẽ Iohannes postremus scribit, que alij Euangelistę omiserant, qui de primo prædicationis Christi anno uix aliquid attingũt, nisi obiter & fere sine ordine, ut nescias quando factũ sit. Vt est illud quod in hoc capite de quatuor discipulis uocatis dicitur, id quod puto factũ antequã Iohannes uinctus est, si conferas cum primo

CAPVT MATTH.

primo ca. Euangelij Iohan. Matthæus hoc factũ dicit, quando aut factũ sit nõ dicit. Quod autẽ sequitur, Et circumibat totã Galileã, Quis nõ uidet in historia coherere cum eo qd præcesserat. Cum audisset autẽ Iesus qd Iohannes traditus esset &c. Nam post Iohannis officium hic sol iusticiæ ascendẽs, diem quem Iohannes prædixerat, cœpit redere illustriorem toti mundo.

Incipit uero à Galileã, secundum uaticiniũ Esaię, Contra calumniatores dicimus Matthæum recte citare locum Esaię, etiã si omittat quedã uerba, ut illa. Primo tempore alleuiata est, & nouissimo aggramata est, Nam nõ aliud uoluit dicere quã quod Esaias, qd lux exorta est populis in tenebris, secundũ illud: Pauperes Euangelizãtur. Desperatis, sine opere & merito nostro uenit Euangelium glorię Dei, & qd illa terræ primũ hanc lucẽ magnã uiderunt, quæ olim primũ obruta sunt externis tenebris Assyriorum, & nunc internis Pharisæicę & Antichristiane doctrine.

Q. liij. De

ENARRATIO IN IIII.

De externis lege historiam *iiij. Reg. xv. & xvij.* Nam Hebræi omnem in-
fœlicitatem uocant per allegoriam tes-
nebras, ut in *Psal.* Lux orta est iusto, &
rectis corde læticia. Lege reliqua in ser-
mone Lutheri in *Esaïæ* caput nonum.

Omnes hic nominatiui pertinent
ad uerbum uidit, ut, Terra zabulon &
Neptalim iuxta uiam maris ultra Ior-
danem uidit, Galilæa gentium uidit,
populus qui sedebat in tenebris, uidit
lucem magnam, &c.

EX eo tempore, &c. Incipit à
prædicatione Iohannis, ut eam appro-
bet, & nunc clarius prodat, imò exhi-
beat illud regnum cœlorum, de quo
Iohannes prædicarat, quod Christus
est agnus Dei qui tollit peccata mundi,
de qua prædicatione ante diximus. In
Marco dicit Christus. Impletum est
tempus, instatq; regnum Dei, poenitete
& credite Euangelio, nimirum senties
nunc esse tempus illud inuulgandi
Euangelij & regni Messiaë quò respe-
xerant Prophetæ, & in primis hebdo-
madæ

CAPTV MATTH.

madæ Danielis. Longe aliud Messiaë
regnum somniant Iudæi, sed plane nis-
hil ad hoc.

AMBulans autem &c. Primum
discipulos uocat, ut doceat Euangelio,
& miraculis fidem eorum confirmet,
ut postea ex eis Apostolos & doctores
faciat, quemadmodum infra cap. x.
uides, id quod hic eis promittit hisce
uerbis, Faciam uos piscatores hominũ
Sic & Prophetæ discipulos habuerunt,
qui uocantur filij Prophetarum, unde
& postea Prophetæ, id est, doctores in
populo facti sunt. Non monachi fue-
runt, sed commodo tempore mariti
facti sunt, & liberos genuerunt, quem-
admodum *iiij. Reg. iiij.* scribitur,
Mulier quædam de uxoribus filiorum
Prophetarum clamabat ad Eliseum,
Sic enim legendum est ex Hebræis &c.
Id quod dicimus contra Phanaticos
spiritus, qui uerbum externum & do-
ctrinam contemnunt præ sua spirituo-
sitate. Quotquot credunt sunt docti à
Deo, à spiritu sancto, sed non sine
Q v uerbo.

ENARRATIO IN IIII.

uerbo. Alioqui multi uerbum audiūt,
sed non credunt, illi non sunt docti à
Deo. Sic & perpetuo in Ecclesia docen-
tur per uerbum, qui postea assumun-
tur ut sint pastores & doctores in Ec-
clesia. Reliqua in hunc locum uide in
Postillis.

ET circumibat &c. Cum uen-
tum est ad historiam, id est, prædica-
tionem & miracula Christi. Matthæus
hic simul omnia comprehendens ceu
summam & argumentum prædica-
tionis & miraculorum Christi breuibus
comprehendit. Primum ait Christum
per totam Galilæam prædicasse Euan-
gelium regni, de quo supra dictum est,
Appropinquauit regnum cœlorum,
non terrenum quod fingunt Iudæi,
non armis, sed prædicatione paratum,
ut Psal. viij. Ex ore infantium & lacten-
tium perfecisti laudem, fortitudinem,
regnum. Secundo, hoc Euangelium
confirmasse curatione omnium mor-
borum & languorum, ut infra cap. xi.
Renunciate Iohanni quæ audistis &
uidistis.

CAPVT MATTH.

uidistis. Cæci nident &c. Tertio, di-
spersa fama Euangelij & beneficiorum
Christi, accurrisse male affectos & fe-
citas Christum turbas multas, secun-
dum prophetiam Iacob Patriarchæ.
Gene. xlix. Donec ueniat Silo, cui ad-
hærebunt populi. Per legem autem
fugiunt à Deo homines, ut Iudæi
circa montem Sina &c. ut ui-
deas hic etiam illud Christi
ex Esaia, Pauperes
euangelizan-
tur.

FINIS QUARTI CAPITIS.

AD

AD LECTOREM.

Post hæc lege Lutheri scriptum in quintum, sextum & septimū caput Matthæi, & alias annotationes & Possillas eiusdem uiri in Matthæum, ut non opus sit tibi ultra meis commentarijs. Nam faciendorum librorū non est finis, & multa iam scribuntur, quæ ut non mala sint, tamen nō necessaria sunt ad intelligendum scripturas, & occupant ita lectionem, ut non uacet ipsi legere sacras scripturas. Nostra autem scripta, eò tendere debent, ut inducant lectorem in penetralia scripturarum, ut lectores postea possint nobis dicere, quod Samaritani dixerunt mulieri Ioh. iij. Iam non propter tuam orationem credimus, ipsi enim audiimus (ex sacra scriptura & uerbo Dei) & scimus, quod hic est uere Saluator mundi Christus. Verum quia uides in hoc commentariolo, in secundo capite de quatuor Matthæi mirandis citationibus, me lectorem remisisse ad ea quæ tractauī in Ieremiæ xxxi. caput, quæ nunc non sunt in omnium manibus, &

AD LECTOREM.

bus, & tamen magis ea à studioso Lectore requiri in secundo capite Matthæi, quam in xxxi. Ieremiæ, curauī studiosius, illa ipsa ex Commentarijs in Ieremiam huc adijci. Sic ait Ieremias:

VOX in excefo &c. Exponit quod dixerat ante, Conuertam luctū eorū in gaudium. Et primū de duabus tribubus dicit. Nunc quidē luctus & clamor auditur extra Ierusalē, quia p̄ Babyloniu exercitum, in Bethleem, & circumquaq; in omnibus finibus eius, uastantur omnia, Pereunt miseri habitatores & captiui abducuntur in Babylonem, & non remanet ipsi nisi misera facies perpetuæ solitudinis. Ibi Rahel plorat filios suos, & non uult consolationem audire de filijs suis, id est, ciuibus, quia de occisis non est spes uitæ, neq; de abductis spes reditus. Interim Ierusalem, & reliquæ munitæ urbes misere trepidant, obsidionē adhuc quamdiu licet sustinentes, ut dicitur in fine Regum.

Siquidem uel paulo ante obsidionem uel sub ipsa obsidione uidebant,
& au

COMMENTARIA

& audiebant oppida non munita, inter quæ erat Bethleem, & Pagos misere uastari, & populum occidi & abduci, quæ erant initia captiuitatis duarum tribuum, Donec & ipsa Ierusalem tertio anno, postquam obsideri caperat, capta est. Hostes em̄ nō possunt capere urbes munitas, tamē misere uastant oppida adiacentia, quæ resistere non possunt, ut Turca fecit prope Viennā, & nūc facit in Hungaria, Non est aliq̄ pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster.

Oportet inquit ista mala & calamitatem præcedere, sed noli plorare Rachel. Filij tui reuertentur post lxx. annos, & complebuntur promissiones Dei & gaudebunt in Domino. Lege quæ dicuntur, nempe eadē Michæe iij. Rachel erat uxor dilecta Iacob, quæ mortua est in itinere quo itur ad ephratam, id est Bethleem, quando pariebat Benjamin, & illuc sepulta est in agro. Ibi tum Iacob erigebat titulū lapidum, & uocatus est ille locus sepulchrū Rachel, usq̄ ad presentē diem, ut loquitur Historia Gene. xxxv. Ideoq̄

IN IEREMIAM.

Ideoq̄ Bethleem & omnia confinia eius hic in Ieremia uocantur Rachel, ut etiam intelligit S. Matthæus, diciturq̄ lamentari & plorare Rachel, quando lamentantur & plorant homines in Bethleem & in omnibus confinis eius. Et alluditur hic etiam ad historiam mortis Rachel. Moriebatur quidem magno dolore, ob quod suum filium uocauit BenOmi, id est, filium doloris. Sed obstetrix dixit: Noli timere, quia & hunc habebis filium, & pater Iacob uocauit eum Benjamin, i. filium dexteræ. Quemadmodū hic Propheta ad Rachel patientem, i. illam terram, & per eam ad omnem populum, qui passurus erat, dicit, Quiescat uox à ploratu, quia erit merces operi tuo, & filij tui reuertentur, qui dicitur filius doloris, erit filius dexteræ.

Ex Benjamin uenit tribus, quæ dedit primum regem Saul, & postea cum tribu Iuda, contra decem tribus deficientes à posteritate Dauidis, mansit Benjamin in regno Dauidis, quod deinde dictum est regnum Iuda à tribu regia.

COMMENTARIA

bu regia. Tandem dedit nobis maximum illum Apostolum Paulum, hic primum matri suae, id est, Ecclesiae fuit filius doloris, i. Timoth. i. Sed Pater Deus fecit eum filium dextrae, secundum prophetiam Iacob. Benjamin mane lupus rapax.

Præterea non mirum etiam, quod Rachel plorare dicitur, quando plorat tribus Iuda, in cuius agris, sepulta iacet & tribus Benjamin, quem Benjamin pepererat illa moriens. Hic nunc in sua posteritate uere erat Ben Oni, id est, filius doloris. Quid ni etiã fleuerit Rachel, quando ante centum annos abducebatur posteritas Ioseph primogeniti eius ex terra Israel, quæ terra etiã sæpe terra Ioseph nominatur &c. Vides quam multos fleuerit ista bona Rachel, quos hic spiritus consolatur. Sed hic mihi proprie uidetur Propheta respicere in terram sepulturæ eius, & in filium illum doloris, quem ibi ipsa pepererat, Quemadmodum etiam Matthæus Rachelem interpretatur.

Si autem

IN IEREMIAM.

Si autem quæris quare hoc loco Propheta uoluerit speciatim meminisse Bethleem. Respondeo, Bethleem quamuis in speciem despectum oppidum esset, tamen hanc gloriam habebat, quod olim dedit illum dilectum Deo Dauidem regem, cuius regnum prædicebatur à Prophetis fore æternum, id quod in Christo completum est. Deinde secundum prophetiam Micheæ expectabatur Christus ex Iudæis in Bethleem nasciturus. Nonne hæc maxima gloria erat, huius alioqui despecti oppidi, præ alijs urbibus, & præ ipsa Ierusalem, &c. Quemadmodum & Michæas dicit, Paruula quidem es Bethleem, Sed dux Israel de te egredietur, unde non uerba Prophetæ, sed istam eius sententiam secutus Matthæus dixit. Bethleem nõ es minima, licet paruula sis in speciem. Quare nõ minima: Quia ex te exiet Dux Israel, quem admodum Propheta prædixit.

Itaq; omnes Iudæi suum Messiam gloriam totius mundi & salutem ex

R

Bethleem

id est, cum dicitur dux israel, non dicitur dux israel, sed dux israel

COMMENTARIA.

Bethleem expectabant. Quemadmodum etiam sacerdotes Herodi postea responderunt.

Nunc uero hęc spes cum omnibus Dei promissis uidetur perisse, perditā Bethleem, & populo partim occiso partim abducto. Vbi nūc aiunt est Bethleem, in qua Christus nascatur. Abeunt Iudæi & pereunt, ex quibus nascatur Christus, Propter peccata nostra perierunt Dei promissiones, Sic enim sentit infidelitas in afflictione. Consolatur ergo Propheta, dicens, promissiones Dei perire non posse, Nam reuertentur in Bethleem, & Bethleem reedificabitur, & nascetur ibi Christus secundum Dei promissionem & Israel accipiet consolationem & gloriam æternam.

Quid autem dicemus de citatione Matthæi qui hunc locum citat de paruulis ab Herode occisis in Bethleem, & in omnibus finibus eius? Facilis est responsio, si quis nō uelit calumniari, Matthæus dicit, Tunc pfectū est quod

dicitur

IN IEREMIAM.

dicitum fuerat ab Ieremia Propheta, cum ait: Vox in rama, id est, in excello audita est &c. Non negat Matthæus etiam antea hoc esse factum, quemadmodum diximus, sed dicit tunc etiam esse factum, quod Ieremias dicit, quando Bethlemici pueri occidebantur, quasi diceret, Hic rursus factum est, quod olim prædicebat Ieremias. Hic rursus Rachel plorat filios suos in Bethleem, & in omnibus finibus eius, Oritur ingens clamor & lamentatio patrum & matrum in Bethleem, & in agris eius circumquaq; propter interfectos filios. Cur non idem ita citaret Matthæus, quando uidet rursus factum esse quod olim sententiā prophetiæ Ieremiæ fiebat, & quando cum uerbis Prophetæ consentiunt locus & factum? Quasi uero non debeamus citare Psalmos de nostra miseria, tentationibus & salute, qui sæpe habet aliam historiam.

Debeatur quidem oppido Bethleem hæc in pueris poena, quia impie

R ij illic

COMMENTARIA

illic & inhumane negabatur locus in diuersorio Mariæ puellæ Christum in nocte & in mediâ bruiua parietî, & pastorib. de nato Mesiâ illic ex angelorû reuelatione, ut Lucas scribit nunciantibus, & gentilibus Magis, ut Mathæus scribit, ad adorandû eò accurrentibus, ipsi habitatores suum Mesiâ non quesierunt, quibus Herodes isto damno dato testatur Mesiâ illic esse natum, propter quē paruulos occidebat.

Sed consolatio rursus ad afflictos attinet. Quiescat uox à ploratu. Filij tui pro Christo occisi sunt, illi bene habent, & reuertentur in resurrectione nouissima.

Reliqui autem filij tui ô Rachel, id est habitatores, qui abducti sunt, nō loci quidem mutatione, sed infidelitate à Deo, reuertentur ex regno Satane, prædicante Euangelium Christo & Apostolis &c. quemadmodum de reductione spiritali diximus, & in hoc capite simul comprehendimus & corporalia, & illa per Christum æterna beneficia

IN IEREMIAM.

beneficia populo, post captiuitatem babylonicam exhibita. Atq; hic certissima potuit dari consolatio, Noli plorare, nam Christus natus est propter quem occiduntur pueri. Hic est nō solum tuorû filiorum uiuificator, sed etiam omnium secundum prædicta Prophetarum.

Imò postea per Euangelium conuersi gaudebant etiâ de occisis pueris, gratulâtes eis hanc gloriâ, q̄ contigerit eis mori pro Christo antequâ cōfiteri, & dicebant de Christo, Hic est quem Herodes metuens occidit paruulos nostros, tibi unum, mihi duos, alijs plures à bimatu & infra. O foelices paruulos foelices & nos, quibus nunc uixisse contingit &c. Hæc erat illis consolatio post afflictionē & horrendam lamentationem præcedentem.

Quia uero secundum caput Mathæi admirandis citationibus est repletum, & inde impius Porphyrius & alij olim calumniabantur Euangelistæ incitiam, hic accepta occasione de illis

R ij

citationis

COMMENTARIA

itationibus dicamus. Possent uideri quod in eo capite quaedam sint ab alijs adiecta, qui ad omnes pueritiae Christi historias uoluerunt adijcere aliquam prophetiam. Sed hoc dicere non est satis, quando Ecclesia Christi, quod sciamus, semper ita integrum habuit Matthaei Euangelium, & nunquam ausa fuit aliquid immutare, Pij quoque semper quaesierunt quod in his locis pie & commode dicerent, nihil morati impiorum calumnias.

Primum citasse Pontifices & Scribas dicit Matthaeus, Et tu Bethleem terra Iuda &c. qui locus quidem ex Michaa necessario in Christum respicit, sed uidentur dissonare uerba. Propheta dicit, Paruula es, Matthaeus recitat, Nequaquam minima es &c. Verum hic tantum nodus in scirpo quaritur, ut paulo ante indicauimus de his uerbis.

Secundo citat Matthaeus illud, Ex Aegypto uocaui filium meum, quod Osee xi. legitur, de populo Israel dictum, qui uocatur primogenitus, id est,

IN IEREMIAM.

est, dilectus filius Dei, Exod. iij. Filius meus primogenitus Israel. Quomodo ergo hoc etiam conuenit puero Iesu ex Aegypto reuocato? Respondeo ut ante. Non negat Mattheus illud antea factum, sed nunc etiam factum dicit. Non ponit illa scriptura perfecte esse impleta, si Deus filium Israel uocasset ex Aegypto, & filium Iesum inde non uocasset, quando hic est uerus & naturalis filius, ille tantum propter hunc filius, sicut omnes credentes propter Christum sunt filij Dei, Christus est primogenitus in multis fratribus. Sicut Patres, ut legitur in Genesi, necessitate coacti ingressi sunt Aegyptum, sed uocante Deo inde reducti sunt in terram Canaan, quia haec & non Aegyptus erat eis a Deo promissa. Ita Christus puer saeuitiam Herodis declinans, abductus est in Aegyptum, sed a Deo reuocatus est ad terram patrum, quia non Aegyptijs, sed Iudaeis missus erat corporali praesentia, ut ibi mysteria nostrae salutis in carne sua perficeret.

R. iij

Si

COMMENTARIA

Si ergo tunc Deus dicitur ex Aegypto uocasse filium suū, quando inde uocauit per Mosē populū Israel, multo magis nunc uerum est, quando per angelum reuocat ex Aegypto in terram Canaan Iesum filium sibi coeternum, sine quo nemo est filius Dei, sine quo omnia nihil sunt. Vides itaq; non male hoc citatum à Mathæo, qui scripsit Euangelium Christi non calumniatoribus sed Christianis, quib; dicit, Hic multo uerius uocatus est ex Aegypto filius Dei quam olim, non tamen interim illud esse factum negat quando hoc asserit, sed potius iam perfectum esse dicit, quando alius quam Israel Dei filius ex Aegypto uocatus est. Hic est unigenitus Dei filius, Hic est uere Israel, de quo Esaia xlix. Seruus meus es tu Israel &c. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usq; ad extremum terræ.

Tertio citat Matthæus. Vox in rama &c. quod satis ante tractauimus.

Quarto citat illud. Nazareus uocabitur

IN IEREMIAM.

uocabitur, & dicit hoc dictum esse per Prophetas. Certum est quod Matthæus non aspexit hic in uocabulum Naser uel Netser .i. flos uel ramuscus, ut huc solemus citare locū Esa. xi. Et flos de radice &c. Non enim flos à populis appellatus est Christus secundum Prophetas quos citat Matthæus, sed respexit in uocabulū Nazir, id est, separatus, consecratus, uel sanctificatus scilicet Domino, id quod germanice dicimus, geveiet, nisi per abulum nunc hoc uocabulo tantum respiceremus in cappas & blattas &c. & calices consecratos, &c. Nam quando Nazareth in hebræa Biblia non inuenitur, unde de literis & syllabis iudicare liceret, æquum est Matthæum intelligere huc respexisse, astipulantibus etiam ijs quæ dicam.

Notum est ex Lege Num. vi. qui sint Nazarei appellati, tempore consecrationis suæ, donec perficerent suum uotum. Samson autē ab utero matris usq; ad mortem fit Nazareus, mādato

R v Dei

COMMENTARIA

Dei per angelum ad matrem missio, ut legis Iudi. xij. unde & ipsa mater iubetur abstinere à siccera & uino, & immundis, ne uel in utero contaminetur foetus contra legem Nazaræorum, id est, separatorum uel segregatorum, siue sanctificatorum Domino. Talis erat & Iohannes Baptista prædicante angelo, Vinum & siccera non bibit, sed hic non solum Nazir uel Nazaræus erat ab utero matris, sed etiam ab utero matris repletus spiritu sancto &c. De quo Christus pronunciat, Inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista.

Si itaque hic non in uocem, id est, literas & syllabas respicimus, sed in illud quod significatur, id est, separationem uel consecrationem, uel sanctificationem, qua aliquid segregatum est, consecratum Domino, quemadmodum Nazaræi Domino consecrabantur. Nihil mirum quod dicitur de Christo quod sanctus & Domino consecutus dicitur in Prophetis, licet non Nazir, sed

IN IEREMIAM.

sed Cados, id est, sanctus uel alio uocabulo sanctus pronuncietur, siquidem Dei filius & uerus Deus est, quem Esa. cap. x. uocat Sanctum Israelis. Et David dicit, Psallam tibi in cithara Sanctus Israel. In Christum respexit lex primogenitorum quæ dicit, Omne masculinum adaperiens uuluum sanctum Domino uocabitur, ut citat Lucas ex Exod. xxxiij. Vide legem de primogenitis Domino sanctificatis & separatis, Exo. xij.

Sed quid opus est multis? Daniel ix. cap. uocat Christum Sanctum sanctorum, qui est sanctificatio nostra, i. Cor. i. Illud semen Abraæ, quo benedicentur omnes cognationes terræ, qui non solum est primogenitus in multis fratribus, Rom. viij. sed etiam, siue in diuinitatem, siue in humanitatem eius respicias, primas tenens in omnibus, Col. i. Hanc appellationem sanctitatis habet Christus in cælo & in terra, Cui & æanimus. Quoniam tu solus sanctus, Et Ieremiæ xxxij. prædicatur.

Et hoc

COMMETARIA

Et hoc est nomen quod uocabūt eum Dominus iustificator noster. Et angelus dicit ad Mariam, Et quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei.

Verum quando Matthæus à Nazareth facit Nazareus sicut & Iohannes in titulo crucis Christi, & dicit Nazareum appellandum, uidetur proprie primum respexisse in uerba angeli Iudicum xiiij. dicentis de Samson. Nazareus Dei erit ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Palestinorum. Vt ita Samson sit figura Christi, sancti & sanctificatoris & liberatoris populi sui Ipse enim (ait angelus apud Matthæum) saluum faciet populum suum à peccatis suis. Hic est sol iusticiæ & sanitas est in pennis eius Mala. vlt. Nam & Samson apud Hebræos à sole nomen habet. Sic hic Samson Christus est Nazareus Dei non legis, ut apud Iohannem agnus Paschalis. Os inquit non comminetis ex eo. Ex Exo. xij. Pascha enim nostrum immolatus est Christus

IN IEREMIAM.

Christus. i. Cor. v. Vtq; ita significetur in Christo omnem quam Lex iubebat sanctitatem esse impletam, atq; adeo illum esse iusticiam & sanctificationem nostri, qui semetipsum patri, pro nobis sanctificauit siue obtulit in odorem suauitatis. Quicquid lege iubetur exhiberi Deo, ut sacrificia, expiationes, oblationes, uota, nazareitates, hoc totum Christus est, sacrificium & oblatio pro peccatis & mundatio sanctificatioq; pro nobis.

Lex faciebat Nazareos legalibus observationibus ad aliquod tempus. Samsoni autem præcipitur à Deo ut sit Nazareus ab utero matris per omne tempus. Iohannes Baptista uero præterea repletur in utero matris spiritu sancto. Sed hi in peccatis concipiuntur. Christus autem omnis nazareitatis perfectior, concipitur ex spiritu S. nascitur ex uirgine filius Dei, sanctus sanctorum, Nazareus, nazareorum, agnus sine macula segregatus à grege, Exo. xij. i. Cor. v. qui tollit peccata mundi. Ioh. i. segregatus

COMMENTARIA

segregatus à peccatoribus & excelsior
caelis factus. Ebr. viij.

Sed ais, Si Euangelista in illum
locum Iudicum xij. respexisse uidetur,
qui conuenit quod dicit hoc esse dictū
per Prophetas? Respondeo, Si uel in
illum unum locum respexisset, tamen
non male conueniebat dicere hoc esse
dictum per Prophetas. Nam post Mo-
sis libros, quos legem uocant, Hebraei,
libros Iosuae, Iudicum, Ruth, Samuelē,
id est, duos priores libros regum, &
Malachim, id est, duos posteriores re-
gum appellāt Prophetas priores, quos
autem nos in Biblijs uocamus Prophe-
tas, illi uocant Prophetas posteriores.
Si quid ergo semel in horum uno ali-
quo libro dicitur, hoc dicitur esse scri-
ptum in Prophetis.

Rursum ais, Quare ergo Mat-
thaeus mutauit uerba illius loci Iudicū
xij. Vbi dicitur Nazareus Dei erit,
ipse autem dicit Nazareus uocabitur?
Respondeo, Primum non morantur
Apostoli uerba quando reddunt nos
bis sen-

IN IEREMIAM.

bis sententiam scripturae. Deinde uide-
tur etiā magno consilio hoc fecisse,
nempe ut admoneat nos omnium que
supra ex scripturis siue Prophetis dixi-
mus de consecratione & sanctificatio-
ne Christi, q̄ non solum talis futurus
est, sed etiam talis ab hominibus agno-
scendus & praedicandus siue confiten-
dus. Non enim erit solum, sed praedi-
cabunt & confitebuntur eum consecra-
tum & sanctificatum Domino & segre-
gatum à peccatoribus, qui ipse peccatū
non fecit, nec inuentus est dolus in ore
eius. Vocabunt inquam siue confite-
buntur eum quisq̄ sua lingua esse con-
secratum Domino, quemadmodum
Propheta istam confessionem Christi
in terris apud homines futuram praedi-
cunt. Aiunt enim, Vocabunt eum,
Dominus iustificator noster, Et uoca-
bitur nomen eius Emanuel, post quos
angelus Gabriel dicit Hic erit magnus
(scilicet apud homines, qui magnus est
ab eterno) & filius altissimi uocabitur.
Spiritus sanctus superueniet in te, &
uirtus

COMMENTARIA

uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo
quæ & quod nascetur ex te sanctum,
uocabitur filius Dei. Quemadmodum
& Christus Ioh. v. prædicat. Vt omnes
honorificent Filium sicut honorificant
& Patrem.

Atq; hic uides, cum de re & non
de uocabulo agimus, ut ante dictum,
quam late pateat ista citatio Nazareus
uocabitur. Respicit enim in Legem &
Prophetas, q; in Christo nõ solum om-
nis sanctificatio impletur, sed etiam q;
talís uocabitur siue prædicabitur, ut ui-
deas non frustra dixisse Matthæum.
Quod dictum est per Prophetas, dum
admonere nos uoluit omniũ ferè scri-
pturarum quæ sunt de Christo. Non
enim mihi prodesset eius sanctificatio,
uel q; ipse est agnus Dei segregatus à
peccatoribus uers & sine lege Naza-
ræus nisi etiam talis uocaretur. i. audire
rem per prædicationem, crederem &
cum fidelibus confiterer & prædicarẽ.

Hæc dixi de re huius uocabuli
Nazir, quam quisq; in mundo fidelis
sua

IN MATTH.

sua lingua exprimit de Christo in salu-
tem suam, & gloriam Dei patris.

Apud suos uero Hebræos Chri-
stus erat Hebræa lingua Nazaræus
uocandus, ut hic ex scriptura uult
Matthæus. Id quod non potuit fieri
secundum legem nec debuit, quando
Christi sanctificatio & iustitia siue
Nazareitas non est legis. Nemo enim
uidit eum obseruare legem Nazareo-
rum, ne ex uita Christi faceremus no-
bis regulas monachales contra Chri-
stum & Euangelium eius, siue iusticiã
fidei. Siquidẽ bibebat uinum, de quo
& Pharisei accusant eum, quasi nõ ita
sanctum ut à uulgo prædicatur. Nam
si talis esset, non biberet uinum, ut uel
ex hoc uideas quam magnam speciem
sanctitatis tũc habuerit obseruata lex
Dei, quæ erat de Nazaræis.

Permisit Christus hanc speciem
sanctitatis alijs, dedit & sanctissimo
Iohanni hanc speciem coram homini-
bus supra modum humanum, cui non
dederat signa & miracula facere, ut

S uire

COMMENTARIA

uero probata & sanctissima & admiranda uita, de Christo testimoniū ferenti, crederetur à populo legis, qui talem speciem mirabatur, ut simul non haberent excusationem qui tali uero, quem sanctissimum iudicabant & Messiam esse suspicabantur, non credebant, quemadmodū Ioh. i. dicitur. Hic uenit ut testimoniū perhiberet de lumine. Christus autem non opus habebat tali specie, qui prodigijs & miraculis potuit ostendere quis esset &c.

Quando itaq; non potuit ab Hebræis siue Iudæis secundum legem Nazaræorum, quam non seruabat Nazir uocari, id est, sanctificatus siue consecratus, cum tamen ipse unus esset in quem omnis sanctificatio legis respiceret, quæ corā Deo sanctificare nō potuit, quia hæc gloria soli debetur Christo, uocatus est à patria, nomine gentili Nozri .i. Nazareus siue Nazarenus, eodem plane significato, id est, sanctificatus siue consecratus, quando eisdē scribitur literis per zain ut scribi debet

IN MATTH.

debet nō per sadick. Atq; ita Christus apud homines liceat alia ratione sortitus est nomē ut uocaretur illud quod ipse uere erat corā Deo, & quod postea totus mundus de ipso cōfessus erat, ut supra satis diximus.

Hoc nomine uoluerunt Scribæ & Pharisei suspectū eum reddere, quasi non esset Christus, quia ex Nazareth & nō ex Bethleem, ut aiebant, uenisset. Ioh. viij. & viij. sed Christus libenter agnoscebat hoc nomen, & populus uocabat eum Prophetam à Nazareth, quod interpretatur separatio uel sanctificatio. Et Pilatus græcis literis, hebræis & latinis hanc appellationem affixit cruci saluatoris, nō dubium quin uoluntate & consilio Dei. Nec erubescunt apostoli de hoc nomine quando accepto spiritu sancto prædicant apud Iudæos Euangeliū. Sic em ait Petrus Acto. ij. Iesum Nazarenū uirum &c. Et Acto. iij. Per nomen Iesu Christi Nazareni, quē uos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, iste astat

S ij coram

COMMENTARIA.

coram uobis fanus. Et coram gentib.
 Acto. x. Iesum à Nazareth &c. Et
 Acto. xxij. Paulus narrat Christū iam
 glorificatū dixisse, Ego sum Iesus ille
 Nazarenus quem tu persequeris. Et
 Acto. xxvi. dicit, Ego quidem existi-
 mabam me aduersum nomen Iesu
 Nazarenī multa repugnando facturū
 &c. unde etiā tunc Nazarenī siue
 Nazarei Christiani dicti sunt, sed per
 contemptū, quasi stulti essent qui cre-
 derent illum esse Messiam qui ex Nas-
 zareth ortus esset, & nō ex Bethleem
 ut dicebatur, quemadmodū nunc per
 contemptum uocamur Lutherani, sed
 ut tunc Christiani, ita & nunc libenter
 ferimus talia nomina, de causa, unde
 nobis proueniunt gaudentes, tantum
 abest ut hoc iniquo feramus animo,
 donec & blasphematoribus illucescat
 ueritas, ut Paulo, aut iudiciū eis meri-
 tum cōtingat, ut multis alijs. Sic enim
 habes de contemptis Nazarenis. Act.
 xxij. Nacti sumus uirum hunc pesti-
 ferum Paulum & concitantē seditionē
 omnibus

IN MATTH.

omnibus Iudæis in uniuerso orbe, au-
 thorem sectæ Nazarenorum. Videtur
 & ipse Paulus hoc nomen libenter a-
 gnouisse cum ait Rom. i. Segregatur
 in Euangelium Dei. Et Gal. i. Qui me
 segregauit ab utero matris meæ, &c.

Hæc omnia dixi nihil moratus
 los qui in titulo crucis scribunt Nozri
 per sadick, nam hic est mira inconsan-
 tia scriptorum, siquidem alij scribunt
 nozri per zain, ut scribi deberet, quem
 admodū per zain scriptū est in anno-
 tationibus Erasmi in Euangelij Luce
 quæ excusæ sunt Basileæ, Arno Dñi
 M. D. xxij. Putant enim, Hebraice hūc
 titulū scribētes, nihil referre per Sadick
 siue per Zain Nozri scribatur, modo
 eadē maneat uox, sed male, meo quidē
 iudicio, si prædicta aliquid apud nos
 esse debent. Curant tantū ut uocē res-
 ferant, & nihil referre putant quò hæc
 uox respiciat. Pagninus contendit in
 nouo testamento ubiq; scribendū Na-
 zareth & Nazareus uel Nazarenus
 per S. non per Z. Quare? Quia legit

COMMENTARIA

Romæ in titulo crucis. Nosri per Sadi scriptum, quò omnia credunt ex Ierusalem translata, etiam hunc titulum, quasi uero talibus uel erroribus uel mendacijs nõ scateat Roma. Euange iste uero semper per z. scribunt, id qd confirmat omnia quæ diximus. Lege Sholion Lutheri Leuit. xxi.

Verum ut tandem finiamus, aut diamus uel ipsum Christum de sua Nazareitate dicentem Ioh. x. Si illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solui scriptura, quem Pater sanctificauit, & misit in mundũ, Vos dicitis blasphemare, qd dixi, Filius Dei sum &c. Quem inquit Pater sanctificauit & misit in mundũ. Audis nõ legis Dei Nazareũ uerius quã Samson fuit, & Nazareum à Patre in mundum missum, ut liberet populum suum &c. Vides hic rursus qd Matthæus hac citatione Nazareus uocabitur, nihil motatus est Lucianicos & calumniatores, sed Christianos utiliter exercere uoluit, Et ego hic nõ calumniatorib. satisfacere

IN MATTH.

facere uolui, id quod uideo fieri non posse, sed potius cum meis Christianis fratrib. occasione huius citatiõis ingredi in latissimos scripturæ campos. ad gloriam Christi, ut postquam pie dixi, etiam alijs dem occasionem diligētius inuestigandi, quæ de Christo sunt, scripturas. Nam scire debemus qd prophetiæ fidelibus non infidelibus datae sunt.

EMENDA IN HOC LIBELLO TUO.

- B. iij. inuitabatur, fac, imitabantur.
- C. ij. sedere, fac scelere.
- C. v. dicto. Ahiasar, Expunge notam periodi interiectam.
- E. v. missus est, fac, iustus est.
- F. i. auum, fac, anum.
- G. ij. uocantur, fac uocant.
- I. vi. fugientes, fac, fugiens.
- Ibidem. contradixerunt.
- Ibidem. In eo loco dicit, fac, In eo loco non dicit.

Ibidem tamen, fac timet.
K. iij. fratres, fac, fures.
K. viij. Cain, fac, Abel.
M. iij. euertit, fac, euerrit.
N. v. Cum eum, fac, Cum enim.
N. viij. iudicare, fac, indicare.
P. vi. Martyrium, fac, Martyrum.
P. viij. Hic nō est humanus aut angelus
Q. viij. ipsi, fac, ibi. (cus.
Ibidem, Hostes enim, fac, Hostes cum
Ibidem, lapidum, fac, lapideum.
Ibidem, Sic distingue. In cuius agris
sepulta iacet, & tribus Benjamin,
subaudi, quando plorat.
R. ij. Bethleemitici.
Ibidem, sententiam, fac, secundum.
Ibidem, habet, fac, habent.
R. iij. uiuificator.
In ultimis quaternionibus per erro-
rem scriptum est in titulo. In Jeremi-
am, hoc expunge.

VVITTEMBERGAE PER
Iosephum Klug, Anno
M. D. LXIII.

